

**Kouluikäisten autismikirjon lasten kokema
kiusaaminen koulussa, vapaa-ajalla ja sosiaalisessa
mediassa vanhempien arvioimana**

Kasvatustiede
Pro gradu -tutkielma
Laatija:
Rasmus Horn

5.11.2022

Rauma

Pro gradu -tutkielma

Oppiaine: Kasvatustiede

Tekijä: Rasmus Horn

Otsikko: Kouluikäisten autismikirjon lasten kokema kiusaaminen koulussa, vapaa-ajalla ja sosiaalisessa mediassa vanhempien arvioimana

Ohjaaja: yliopistonlehtori Marita Neitola

Sivumäärä: 97 s., 30 liites.

Päivämäärä: 5.11.2022

Tutkimuksessa selvitetään missä määrin kouluikäiset autismikirjon lapset kokevat kiusaamista koulussa, vapaa-ajalla ja sosiaalisessa mediassa. Lisäksi tutkimuksessa pyritään selvittämään minkälaista kiusaamista he kokevat. Tutkimuksessa vertaillaan erilaisissa oppimisympäristöissä koettua kiusaamista ja tavoitteena on selvittää, kenen toimesta kiusaamiseen puututaan sekä millainen vaikutus puuttumisella on kiusaamiseen.

Tutkimuksen aineisto kerättiin Webropol-kyselyllä. Kysely suunnattiin autismikirjon lasten vanhemmille ja huoltajille. Tutkimukseen osallistui yhteensä 59 autismikirjon lapsen vanhempaa ja huoltajaa. Kysely jaettiin Autismiliiton Facebook-sivuilla sekä Erityislusten vanhemmat ja läheiset - Facebook-ryhmässä. Tutkimuksen aineisto kerättiin keväällä 2022. Aineistoa käsiteltiin IBM SPSS Statistics 27 -ohjelmalla. Autismikirjon lasten kokemaa kiusaamista tutkittiin summamuuttujia käyttäen. Autismikirjon lasten kokeman kiusaamisen yhteyksiä taustamuuttujiin tutkittiin khiin neliö -testin, Pearsonin korrelaatio kertoimen sekä ristiintaulukoinnin avulla.

Tutkimuksen tulokset osoittivat, että autismikirjon lapsista enemmistö oli kokenut kiusaamista viimeisen vuoden aikana. Kiusaamista oli koettu useammin koulussa kuin vapaa-ajalla tai sosiaalisessa mediassa. Tulokset osoittavat, että autismikirjon lapset kokivat enemmän hiljaista ja sanallista kiusaamista kuin fyysistä kiusaamista. Hiljainen ja sanallinen kiusaaminen oli yleisempää kuin fyysinen kiusaaminen sekä koulussa että vapaa-ajalla. Sosiaalisessa mediassa kiusaamista oli koettu vähiten. Kiusaamisen erilaisilla muodoilla oli tilastollisesti merkitsevät yhteydet toisiinsa. Koettu kiusaaminen lisäsi todennäköisyyttä kokea myös toisenlaista kiusaamista.

Yleisopetuksen ja erityisopetuksen ryhmiä vertaillen tutkimus osoitti, että kiusaamista oli kokenut lähes yhtä suuri osuus molemmista joukoista. Kuitenkin yleisopetuksen ryhmissä kiusaamista oli tutkimuksen mukaan koettu enemmän. Tulokset osoittivat, että etäopetuksen aikana kiusaamista oli koettu vähemmän kuin kontaktiopetuksessa. Kiusaamisella oli tilastollisesti merkitsevä yhteys luokka-asteeseen, ja kiusaamista oli enemmän alakoulussa kuin yläkoulussa. Kiusaamiseen puututtiin useimmin kiusatun puolelta kuin kiusaajan puolelta. Autismikirjon lasten vanhemmat eivät juuri kokeneet kiusaamiseen puuttumisen vaikuttavan kiusaamisen lisääntymiseen tai vähenemiseen.

Avainsanat: autismikirjo, kiusaaminen, koulukiusaaminen, etäopetus

Sisällysluettelo

1	Johdanto	5
2	Kiusaamisen määrittely ja erilaiset muodot	7
2.1	Kiusaamisen määrittely	7
2.2	Kiusaamisen erilaiset muodot	8
2.2.1	Ostrakismi tuntuu kiusaamiselta	10
2.2.2	Kiusaaminen on väkivaltaa	11
2.2.3	Kiusaaminen sosiaalisessa mediassa	11
3	Kiusaamisen seuraukset ja turvallinen ympäristö	13
3.1	Aikuisen velvollisuus puuttua kiusaamiseen ja turvallinen ympäristö	15
3.1.1	Yleisopetuksen ja erityisopetuksen oppimisympäristöt	16
3.1.2	Etäopetus oppimisympäristönä	17
4	Autismikirjon määrittely ja mukanaan tuomat haasteet	19
4.1	Autismikirjon määrittely	19
4.2	Autismikirjon tuomat haasteet	21
4.3	Autismikirjon lapsi kiusaamisen kohteena	24
5	Tutkimuskysymykset	26
6	Tutkimuksen toteutus	27
6.1	Tutkimuksen lähestymistapa ja tutkimusote	27
6.2	Tiedonkeruumenetelmät	28
6.3	Aineiston kuvaaminen	29
6.4	Aineiston analyysi	32
6.5	Tutkimuksen luotettavuus	35
6.6	Tutkimuksen eettisyys	38
7	Tutkimuksen tulokset	41
7.1	Autismikirjon lasten kokema kiusaaminen koulussa, vapaa-ajalla ja sosiaalisessa mediassa	41
7.1.1	Autismikirjon lasten kokema fyysinen kiusaaminen	48
7.1.2	Autismikirjon lasten kokema hiljainen ja sanallinen kiusaaminen	54
7.1.3	Autismikirjon lasten kokema sosiaalisessa mediassa tapahtunut kiusaaminen	65

7.2	Autismikirjon lasten kokemaan kiusaamiseen puuttuminen ja sen vaikutukset kiusaamiseen	71
7.2.1	Autismikirjon lasten kokemaan kiusaamiseen puuttuminen	71
7.2.2	Kiusaamiseen puuttumisen vaikutus kiusaamisen vähenemiseen ja lisääntymiseen	75
8	Pohdinta ja johtopäätökset	83
	Lähteet	89
	Liitteet	98
	LIITE 1. Kyselylomake	98
	LIITE 2. Koetun kiusaamisen muuttujat ja niistä muodostetut summamuuttujat	123

1 Johdanto

Autismikirjon häiriö on neurobiologinen kehityshäiriö, joka ilmenee sosiaalisen viestinnän ja vastavuoroisen sosiaalisen vuorovaikutuksen haasteina ja vaikeuksina. Ominaista autismikirjolle on rajoittuneisuus, toistuvat ja joustamattomat toimintamallit sekä kiinnostuksen kohteet. Toimintamallit ja kiinnostuksen kohteet ovat usein rajattuja, epätyypillisiä sekä yksilön ikään ja sosiokulttuuriseen asemaan nähden irrallisia. ICD–11 luokittelee autismikirjon oireyhtymän sen tuomien oireiden mukaisesti. Autismikirjo tuo mukanaan erilaisia haasteita ja tyypillisimpiä ovat haasteet sosiaalisissa tilanteissa ja vuorovaikutuksessa. (WHO 2021.) Näihin haasteisiin on perustunut myös autismin ja autismikirjon määrittely aina 1940-luvulta lähtien (Wallace, Guldborg & Bailey 2019, 23). Autismikirjolla olevia on Suomessa noin 1–1,5 prosenttia väestöstä, mutta diagnoosien määrä on nousussa (Autismiliitto 2021 & Xu, Strathearn, Liu, & Bao 2018, 81–82). Autismikirjon lapsia on Suomessa noin 10 000 (Autismi- ja Aspergerliitto 2017, 2–3.). Tilastokeskuksen mukaan Suomessa on noin 900 000 5–19-vuotiasta lasta (Tilastokeskus 2022). Näiden perusteella voidaan arvioida Suomessa olevan noin 5000–10 000 kouluikäistä autismikirjon lasta.

Kiusaaminen on jatkuvaa negatiivista toimintaa, joka tapahtuu yhden tai useamman henkilön toimesta. Kiusaamisen uhri on henkilö, joka toistuvasti kohtaa näitä tekoja. (Olweus 1992, 14–15.) Kiusaamisen määrittely pohjautuu kolmeen pääpiirteeseen: kiusaamisessa uhrille aiheutuu haittaa, kiusaaminen on luonteeltaan toistuvaa ja kiusaajan ja kiusatun välillä on epätasavertainen asema, jossa uhri ei kykene puolustautumaan (Lämsä, 2009, 61–62). Kiusaaminen voi olla sekä fyysistä, sanallista tai hiljaista (Höistad 2003, 80). Kouluterveyskyselyn (THL 2021, 7) mukaan noin 5–10 prosenttia peruskouluikäisistä koki koulukiusaamista viikoittain.

Viimeisen kahden vuoden aikana myös mediassa on käsitelty jonkin verran autismikirjolla olevien kokemaa kiusaamista (ks. Ilta-Sanomat 2021 & YLE 2021). Kiusaamisen uhriksi valikoituu usein joukosta poikkeavat yksilöt (Aaltonen, Ojanen, Vihunen ja Vilén 2003, 327). Autismikirjon lapset poikkeavat usein sosiaaliselta käytökseltään muista vertaisistaan ja asettuvat näin ollen suurempaan riskiin joutua kiusaamisen kohteeksi (Baumeister, Storch & Geffken 2008, 11–23). Sosiaalisten haasteiden myötä autismikirjon lapsilla on haastavampi luoda ystävyysuhteita ja toimia ryhmässä. Myös tämä asettaa heidät alttiiksi kiusaamiselle. (Twyman ym. 2010, 5–6.)

Tässä tutkimuksessa tavoitteena on selvittää missä määrin kouluikäiset autismikirjon lapset ovat kokeneet kiusaamista koulussa, vapaa-ajalla ja sosiaalisessa mediassa. Lisäksi tutkimuksessa pyritään selvittämään minkälaista kiusaamista autismikirjon lapset kokevat. Tutkimuksessa vertaillaan myös erilaisissa oppimisympäristöissä koettua kiusaamista ja tavoitteena on myös tutkia, kenen toimesta kiusaamiseen puututaan sekä millainen vaikutus puuttumisella on kiusaamiseen. Tutkimuksessa autismikirjon lasten kokemaa kiusaamista tutkittiin verkkokyselyn avulla. Vastaajina toimivat autismikirjon lasten vanhemmat, jotka vastasivat kyselyyn lapsensa puolesta.

2 Kiusaamisen määrittely ja erilaiset muodot

2.1 Kiusaamisen määrittely

Kiusaamiselle ei ole olemassa tarkkaa ja yksiselitteistä määritelmää, mutta usein kiusaamiseksi määritellään kaikki uhria alentava toiminta. Kiusaamisen määritelmille yhtenäisiä piirteitä ovat fyysiset, verbaaliset ja psykologiset hyökkäykset, jotka saavat aikaan pelkotiloja, stressiä tai muita haittoja kohteena olevalle henkilölle. Myös toiminnan pitkäaikainen jatkuvuus, kohteena olevan provosoiminen sekä kiusaajan ja kiusatun välillä vallitsevan valta-aseman epätasa-arvoisuus mainitaan kiusaamisen tyypillisiksi piirteiksi. (Farrington 1993, 384–385.) Salmivalli (2010, 12–13) ja Lämsä (2009, 59–62) nostavat myös esiin kiusaamiseen liittyvän epätasa-arvoisuuden, jossa kiusaaja on aina kiusattua vahvemmassa asemassa. Kiusaamisessa vahvemmassa asemassa oleva kiusaaja käyttää asemaansa väriin. Vahvempi ja epätasavertainen asema voi pohjautua fyysiseen voimaan, ikään, resursseihin, asemaan ryhmässä tai kiusaamistilanteen asetelmaan, jossa kiusaajia on enemmän kuin kiusattuja. (Lämsä, 2009, 59–62; Salmivalli, 2010, 12–13.)

Olweus (1992, 14–15) määrittelee kiusaamisen olevan jatkuvaa negatiivista toimintaa, joka tapahtuu yhden tai useamman henkilön toimesta. Kiusaamisen uhri on henkilö, joka toistuvasti kohtaa näitä tekoja. Negatiivinen toiminta voi olla fyysistä, verbaalista, omaisuuteen kohdistuvaa tai verkkoympäristöissä tapahtuvaa toimintaa. (Lämsä, 2009, 59–62; Olweus, 1992, 14–15, 16; Salmivalli, 2010, 14). Randall (1996, 5) määrittelee kiusaamisen olevan aggressiivista käyttäytymistä, jolla tarkoituksellisesti pyritään aiheuttamaan uhrille fyysistä tai henkistä kärsimystä.

Mannerheimin lastensuojeluliiton (2019) mukaan kiusaaminen on toimintaa, joka kohdistuu samaan kohteeseen useasti. Tyypillistä on myös se, että kiusaamisen kohteena oleva henkilö jätetään ulkopuoliseksi, esimerkiksi sosiaalisen median ryhmissä. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2019.) Myös Aaltonen ym. (2003, 327) tuovat kiusaamisen määrittelyssään samoja asioita esille kuin Mannerheimin lastensuojeluliitto (2019) sekä Farrington (1993),

mutta lisäyksenä näihin määritelmiin, on heidän mukaansa myös yksittäinen tapaus joskus tulkittavissa kiusaamiseksi. Kaski ja Nevalainen (2017, 14) huomauttavat, että usein yhteisö tai ryhmä määrittävät sisäisesti, mikä on kiusaamista ja mikä ei, ja samankaltainen toiminta voidaan nähdä eri ryhmissä hyväntahtoisena kiusoitteluna tai kiusaamisena.

Kiusaamisen määrittelyä hankaloittaa kiusoittelun ja kiusaamisen häilyvä raja. Leikillinen kiusoittelu, voimien mittailu sekä hännääminen voidaan määritellä lapsille luonnolliseksi toiminnaksi. Kiusoittelu on yleisesti hyväksyttävää toimintaa, mutta sekin muuttuu määritelmältään kiusaamiseksi, jos kohteena oleva henkilö kokee tilanteen epämiellyttäväksi, alentavaksi tai ahdistavaksi. (Pearce 1991, 70.) Myös Mannerheimin lastensuojeluliiton (2019) mukaan on erotettava kiusaamisesta kiusoittelu ja hännääminen, jotka ovat useimmiten yksittäisiä tilanteita, kiusaamisesta, joka on pidempikestoista ja toistuvaa. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2019.) Kaski ja Nevalainen (2017, 14–15) toteavat kiusaamisen, ilkeilyn ja kiusoittelun olevan vaikeasti määriteltävissä. Uhrin tai kohteen sietokyky ja kokemus määrittävät pitkälti sen, onko kyseessä kiusaamista vai ei. Kiusoittelun ja kiusaamisen lisäksi he määrittelevät ilkeilyn toiminnaksi, joka on kertaluonteista tai molemminpuolista. He lisäävät kuitenkin vielä, ettei kaikki kiusaamiseksi koettu toiminta ole kiusaamista. Ikävältä tuntuvat asiat voivat saada ihmisen tuntemaan olonsa kiusatuksi, vaikka kiusaamista ei tapahtuisi. (Kaski & Nevalainen 2017, 14–15.)

Kiusaamisen määrittelyissä toistuu kolme pääpiirrettä. Kiusaamisessa uhri kokee tilanteen itseään loukkaavana ja siitä aiheutuu hänelle haittaa. Toinen toistuva asia on toiminnan toistuvuus. Uhrille haittaa aiheuttava toiminta kohdistuu toisteisesti samaan kohteeseen. Kolmas toistuva asia on kiusaajan ja uhrin epätasavertainen asema, jolloin uhrin on haastava puolustautua tai toimia muuttaakseen asiaa. (Lämsä, 2009, 61–62.)

2.2 Kiusaamisen erilaiset muodot

Alsaker ja Nägel (2008, 241) ovat jakaneet kiusaamisen kahteen osaan; suoraan ja epäsuoraan kiusaamiseen. Suoran kiusaamisen toiminta kohdistuu kohteeseen suoraan esimerkiksi

nimittlemällä tai väkivaltaisena käytöksenä, ja epäsuoraa kiusaamista on esimerkiksi ulkopuolelle jättäminen ja syrjintä. (Alsaker & Nägel 2008, 241.) Höistad taas jakaa kiusaamisen kolmeen osaan: sanalliseen, fyysiseen ja hiljaiseen kiusaamiseen. Fyysinen ja sanallinen kiusaaminen voivat kohdistua suoraan kiusaamisen kohteeseen, kun taas hiljainen kiusaaminen on ulkopuolelle jättämistä. (Höistad 2003, 80.) Smith ja Sharp (1994, 6) ovat myös jakaneet kiusaamisen kolmeen osaan: suoraan fyysiseen kiusaamiseen, suoraan sanalliseen kiusaamiseen sekä epäsuoraan kiusaamiseen.

Miller ja Lowen (2012, 4–7) jakavat määrittelyssään kiusaamisen neljään osaan. Heidän tekemässä jaossa kategoriat eivät ole toisiaan poissulkevia, ja sama toiminta voidaan määrittellä useaan kategoriaan. Fyysinen kiusaaminen (physical bullying) on toimintaa, jonka kohteena voi olla uhrin keho, omaisuus tai läheiset. Lyömisen, tönimisen ja potkimisen lisäksi väkivallaksi voidaan lukea myös varastaminen sekä omaisuuden vahingoittaminen.

Verbaalinen kiusaaminen (verbal bullying) on nimittelyä, solvaamista sekä uhkailua, ja sitä ilmenee myös esimerkiksi sosiaalisessa mediassa. Emotionaalinen kiusaaminen (emotional bullying) puolestaan on kiusaamista, jossa uhrista tehdään pilkkaa tai häntä nöyryytetään. Emotionaaliseen kiusaamiseen sisältyvät myös halveksivat katseet ja eleet. Suuri osa verbaalisesta kiusaamisesta sisältyy myös emotionaaliseen kiusaamiseen. Relationalinen kiusaaminen (relational bullying) on kiusaamista, jossa pyritään vaikuttamaan uhrin sosiaalisiin suhteisiin ja asemaan vertaisten joukossa. Relationalinen kiusaaminen on lähellä emotionaalista kiusaamista, ja sille tyypillistä on esimerkiksi levittää huhuja uhrista tai sulkea uhri ulkopuolelle. (Miller & Lowen 2012, 4–7.)

Kiusaaminen voi olla myös vaikeasti havaittavaa. Esimerkiksi kiusaajan negatiivinen toiminta voi verhoutua positiivisävytteisiin kommentteihin, jotka liittyvät esimerkiksi kohteena olevan tapoihin toimia tai ulkonäköön (Lämsä, 2009, 59–62; Olweus, 1992, 14–15). Hiljainen ja epäsuora kiusaaminen ovat ulkopuolisen silmin vaikeammin havaittavissa. Kiusaaja ei välttämättä tiedosta oman epäsuoran toimintansa olevan kiusaamista, vaan hän voi toiminnallaan pyrkiä vahvistamaan asemaansa ryhmässä tai kokeilla kohteena olevan

reaktioita. Kiusattu ei myöskään aina kerro kiusatuksi tulemisestaan muille. (Lämsä, 2009, 60–61.)

2.2.1 Ostrakismi tuntuu kiusaamiselta

Ulkopuolelle jättämisestä käytetään termiä ostrakismi. Ostrakismissa yksilö jätetään yhteisössä täysin huomiotta ryhmän ulkopuolelle, ja se voi ilmetä muun muassa niin, ettei kohteeksi joutunutta katsota silmiin, eikä hänelle puhuta. (Williams 2007, 236–237; Williams, Cheung & Choi 2000, 760.) Ostrakismia verrattaessa fyysiseen tai henkiseen väkivaltaan on jopa tyypillistä, ettei uhri tiedä tarkalleen joutuneensa ostrakismin kohteeksi. Ostrakismi ei aina ole tekijöidenkään osalta tahallista tai tiedostettua. Ostrakismi on kiusaamisen muoto, jossa ei aktiivisesti toimita kiusaten vaan ennemminkin ollaan toimimatta ollenkaan. (Williams 2002, 2, 11.) Eri määritelmien mukaan ostrakismi voidaan myös tulkita kiusaamisesta erilliseksi ilmiöksi. Kokemus näkymättömyydestä on usein osa kiusaamista ja ostrakismi voidaan tulkita yhdeksi kiusaamisen muodoista, jos se täyttää kiusaamiselle ominaiset tunnuspiirteet, joita ovat toiminnan tahallisuus sekä toistuvuus. (Juvonen & Graham 2014, 159–164.)

Jokainen ihminen on jossain vaiheessa elämäänsä tuntenut olonsa ulkopuoliseksi tai näkymättömäksi jollakin tavalla ja sitä esiintyy kaikissa ihmisten yhteisöissä. Ulkopuolelle jättäminen voi ilmetä sekä fyysisenä että henkisenä. Fyysinen ulkopuolelle jättäminen on sosiaalisen vuorovaikutuksen kannalta erittäin ongelmallista, sillä uhri on täysin vailla mahdollisuutta olla vuorovaikutuksessa vertaistensa kanssa. Fyysisessä vuorovaikutuksessa uhria ei päästetä osaksi ryhmää. Henkiselle ulkopuolelle jättämiselle on tyypillistä, että ulkopuolelle jätetty saattaa olla fyysisesti näennäinen osa ryhmää, mutta hänellä ei ole todellista asemaa ryhmässä. Uhrin kysymyksiin jätetään vastaamatta ja toimitaan kuin uhria ei olisi olemassakaan. (Williams 2002, 2–3, 47–50.)

2.2.2 Kiusaaminen on väkivaltaa

Kiusaaminen on vertaisten välisen väkivallan yleisin ilmenemismuoto koulussa (Menesini & Salmivalli 2017, 240). Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen (2022) mukaan koulukiusaaminen on erityinen väkivallan muoto, joka ilmenee lasten ja nuorten keskuudessa.

Koulukiusaaminen ilmenee sekä fyysisenä että henkisenä kiusaamisena, joiden lisäksi ulkopuolelle jättäminen ja sillä uhkailu ovat koulukiusaamiselle tyypillisiä. (THL, 2022.)

Väkivallalla tarkoitetaan toimintaa, jonka tarkoituksena on tahallisesti vahingoittaa toista henkilöä. Väkivalta voi olla sekä henkistä että fyysistä. (Rantaeskola, Hyyti, Kauppila & Koskelainen 2014, 6.) Henkisen väkivallan tunnusmerkkejä ovat uhittelu fyysisellä väkivallalla, väheksyntä, ohittaminen ja ulkopuolelle sulkeminen (Hurtig 2013, 150–151). Henkisellä väkivallalla tarkoitetaan toimintaa, jolla tarkoituksellisesti pyritään vahingoittamaan uhrin psyykkistä hyvinvointia. Esimerkkejä henkiselle väkivallalle ovat alistaminen, kontrollointi sekä eristäminen. (Bildjuschkin ym., 2019, 9.) Fyysisellä väkivallalla tarkoitetaan toimintaa, jossa uhrille aiheutetaan hetkellistä tai pysyvää kipua tai toiminnan vaikeutumista. Fyysiseksi väkivallaksi luetaan kaikki kehon koskemattomuutta rikkovat teot kuten töniminen, potkiminen, lyöminen, kuristaminen sekä esineillä heittäminen tai lyöminen. (Paavilainen & Pösö 2003, 14; Bildjuschkin ym., 2019, 9.)

Väkivalta on käsitteenä hyvin yhteneväinen kiusaamisen määrittelyn kanssa. Erottavana tekijänä löytyy kuitenkin se, että kiusaamiselle ominaista on toiminnan toisteisuus, kun taas väkivaltaa on myös yksittäiset tilanteet ja toimet. Kuitenkin sekä Menesini ja Salmivalli (2017, 240) että Terveiden ja hyvinvoinninlaitos (2022) määrittelevät kiusaamisen yhdeksi väkivallan muodoista. Toisin sanoen kiusaaminen täyttää aina väkivallan tunnusmerkit, kun taas väkivaltaa ei voi suoraan tulkita kiusaamiseksi.

2.2.3 Kiusaaminen sosiaalisessa mediassa

Sosiaalisen median helppo saavutettavuus sekä laaja käyttö ovat mahdollistaneet uusien kiusaamismuotojen syntyminen. Lapset ja nuoret viettävät paljon aikaa sosiaalisessa mediassa

ja altistuvat sen ongelmallisille puolille. Kiusaaminen sosiaalisessa mediassa on sen suurimpia ongelmallisia puolia. (Craig, Boniel-Nissim, King, Walsh, Boer, Donnelly, ... & Pickett, W. 2020, 100–108.) Suurin osa verkossa koetusta kiusaamisesta tapahtuu sosiaalisen median alustoilla. Sosiaalisessa mediassa koetun kiusaamisen yleisimpiä muotoja ovat nimittely, pilkkaaminen, uhkailu, ulkopuolelle sulkeminen, ulkonäön arvostelu sekä nimen tai kuvien väärinkäyttö. (Haasio 2013, 62; Salasuo, Tarvainen, & Myllyniemi 2020, 90.) Suomessa vähintään kymmenen vuotta täyttäneistä lapsista joka viides oli kohdannut jossain vaiheessa elämäänsä epäasiallista kohtelua verkossa (Salasuo, Tarvainen, & Myllyniemi 2020, 88).

Muun kiusaamisen tavoin, sosiaalisen median kiusaamisessa kiusoittelun ja kiusaamisen raja on häilyvä, sillä kommentit ja viestit voidaan tulkita usein kiusaajan ja kiusatun toimesta eri tavalla (Haasio 2013, 62). Muusta kiusaamisesta poiketen sosiaalisessa mediassa kiusaajan ja kiusatun välillä ei välttämättä ole epätasa-arvoista asemaa. Sosiaalisessa mediassa kiusaamiseen saattaa myös sortua sellaiset henkilöt, jotka eivät ulkomaailmassa kiusaa muita. Edellä mainittuja asioita voi selittää se, että sosiaalisen median kanavissa kiusaaminen nimimerkin takaa tai anonyymisti voi olla kiusaajalle helpompaa. (Haasio 2013, 63.)

3 Kiusaamisen seuraukset ja turvallinen ympäristö

Kiusaamisesta jää aina jäljet kiusaamisen uhuriin. Kiusatun kokonaisvaltainen hyvinvointi heikkenee ja kiusaaminen tuo kiusattujen arkeen erilaisia haasteita. Kiusaamisesta jäävät jäljet ovat yksilöllisiä. Toiset säästyvät suurilta haasteilta ja selviävät kiusaamisesta riippumatta arjestaan, kun taas toisille kiusaaminen voi aiheuttaa suuria haasteita jopa vuosiksi. Lapsen tai nuoren kohtaama kiusaaminen voi vaikuttaa kehitykseen. Kiusaaminen on rasite, joka vielä nuorelta tai lapselta voimia selvitä arjesta. Kiusaamistilanteista selviäminen vie voimavaroja, jolloin lapsen tai nuoren tasapainoinen ja turvallinen kehitys voi estyä. Kiusaamisen jättämiin seurauksiin vaikuttavat nuoren tai lapsen oma suhtautuminen kiusaamiseen, luonne ja persoonallisuus sekä tunneilmaisun ja -säätelyn taidot. Näiden lisäksi myös kiusaamisen muodoilla ja kestolla on vaikutusta kiusaamisesta aiheutuviin seurauksiin. (Lämsä, 2009, 70; Lämsä, Kiviniemi & Pönkkö, 2009, 98; Salmivalli, 2008, 55–57.)

Kiusaamisesta aiheutuu haittaa niin kiusatuille, kiusaajille kuin sivullisille. Myös perheet ja yhteiskunta kärsivät kiusaamisen tuomista haitoista. Kiusaamisen seurauksena kiusatuille kertyy poissaoloja koulusta, koulusuoriutumisen heikkenee, yleinen terveys voi heiketä ja he kärsivät enemmän yksinäisyydestä, ahdistuksesta sekä masennuksesta kuin ei-kiusatut vertaiset. Kiusaamisesta ei yleisesti olla halukkaita kertomaan vanhemmille tai opettajille, ja tähän yhtenä syynä on häpeä. (Fekkes, Pijpers, Fredriks, Vogels, & Verloove-Vanhorick, 2006, 1568; Juvonen & Graham 2014, 159; Wolke, & Lereya 2015, 884.) Kiusaamisen pitkäkestoisuus tekee kiusaamisen kohteeksi joutuneen henkilön arjesta raskasta (Kaski & Nevalainen 2017, 9). Kiusaamisen toistuvuus pahentaa kiusaamisesta koituvia haittoja. Kiusaajien lukumäärä vaikuttaa myös seurauksiin, ja mitä useampia kiusaajia on, sitä vakavampia ovat myös aiheutuvat haitat. (Van der Plog, Steglich, Salmivalli & Veenstra 2015, 1.)

Kiusaaminen saattaa heikentää nuoren itsetuntoa, minäkuvaa sekä toimintakykyä (Lämsä, 2009, 70). Häpeän tunne omasta itsestään sekä tunteet omasta kelpaamattomuudestaan sekä riittämättömydestään voivat seurata kiusatuksi tulemistä. Kiusaamisen jatkuessa pidempään,

voi kohteeksi joutunut omaksumaan itsestään niitä asioita, joilla häntä kiusataan. Lapsi tai nuori voi alkaa ajattelemaan, että kiusaamisen syy on jokin hänen ominaisuuksistaan. Kiusaamisen välttämiseksi lapsi tai nuori voi pyrkiä muovaamaan persoonaansa ja identiteettiään, jottei tulisi kiusatuksi. Myös omista tarpeistaan luopuminen voi olla keino paeta kiusaamiseksi joutumista. (Höistad, 2003 24.)

Lapsi tai nuori voi alistua kiusaamiselle ja väheksyä omaa arvoaan. Kiusaamista seuraavat vaikutukset voivat heikentää lapsen tai nuoren psyykkistä hyvinvointia. Aiemmat psyykkisen hyvinvoinnin ongelmat voivat vahvistaa kiusatuksi tulemisesta johtuvia seurauksia, jonka lisäksi uhriksi joutuminen voi aiheuttaa myös lisää haasteita lapsen tai nuoren psyykkisessä hyvinvoinnissa. Kiusaamisen kohteeksi joutunut uhri saattaa pyrkiä sulkemaan tunteitaan itselleen sekä jopa kieltää tunteensa. (Lämsä, Kiviniemi & Pönkkö, 2009, 100–105.)

Ulkopuolelle jättämisestä ja syrjivästä sekä ohittavasta käytöksestä kiusattua kohtaan voi seurata uhrille tunteita ulkopuolisuudesta ja yksinäisyydestä. Kiusatuksi tuleminen ja ulkopuolisuuden tunne voivat vaikuttaa heikentävästi myös koulumotivaatioon. Uhriksi joutuminen voi johtaa käyttäytymisen muuttamiseen, aiheuttaa mielenterveydellisiä haasteita sekä äärimmillään ajaa itsetuhoiseen ajatteluun ja toimintaan. (Lämsä, 2009, 70; Lämsä, Kiviniemi & Pönkkö, 2009, 105–107.) Ostrakismin pitkäaikainen jatkuminen voi aiheuttaa masennusta ja itsetuhoisuutta. On huomioitavaa, että myös lyhyt ajanjakso, jossa yksilö joutuu ostrakismin kohteeksi, voi aiheuttaa samankaltaisia oireita, kuten ahdistusta. (Williams 2007, 243–245; Williams, Cheung & Choi 2000, 760.) Pahimmillaan tilanne voi johtaa siihen, että uhri kokee itsensä olemattomaksi. Tällaisesta tilasta voidaan käyttää myös termiä sosiaalinen kuolema. (Williams & Nida 2011, 72).

Kiusaamisen uhriksi joutuminen aiheuttaa myös haasteita lapsen tai nuoren sosiaalisessa elämässä. Luottamussuhteiden rakentaminen voi olla haastavaa ja kiusaamisen jättämät jäljet voivat vaikuttaa siihen, miten kiusaamista kohdannut lapsi tai nuori tulkitsee toisia ihmisiä. (Salmivalli, 2008, s. 55–57.) Kiusaamista kohdanneista vain noin puolet kertovat kokemuksistaan kenellekään. Syynä tähän on usein turhaksi koetut yritykset kertoa

kiusaamisesta aikuisille. Kiusaamista kokeneen voi olla haastava yrittää kertoa kokemuksistaan, jos hän ei koe sen tuovan apua kiusaamistilanteen ratkeamiseen. (Lämsä, 2009, 64; Lämsä, Kiviniemi & Pönkkö, 2009, 101.).

3.1 Aikuisen velvollisuus puuttua kiusaamiseen ja turvallinen ympäristö

Lähtökohtaisesti jokaisella aikuisella on velvollisuus puuttua kiusaamis- tai väkivaltatilanteisiin missä tahansa ympäristössä. (Pönkkö, 2009, 131). Ensisijaiset vastuunkantajat lapsen hyvinvoinnista ja huolenpidosta ovat kuitenkin lapsen vanhemmat, joiden tulee turvata lapsen tasapainoinen kehitys (Lastensuojelulaki 417/2007, 2§). Kiusaamisen havaitseminen ja siitä aiheutuvan haitan havainnointi sekä kiusaamiseen reagoiminen on siis ensisijaisesti lapsen vanhempien tehtävä. Vanhempien tulee myös opettaa lapsi tai nuori käyttäytymään kunnioittavasti muita kohtaan. Vanhemmalle saattaa olla haastavaa uskoa, että oma lapsi osallistuisi kiusaamiseen. Tällöin vanhemman on suhtauduttava vakavasti oman lapsensa toimintaan ja puututtava kiusaamiseen. (Pönkkö, 2009, 131; Salmivalli, 2010, 33, 92–96.) Lapsia ja nuoria tulisi myös kannustaa kertomaan havaitsemastaan tai kohtaamastaan kiusaamisesta luotettaville aikuisille. Vanhempien on myös hyvä olla kiinnostuneita lapsen toiminnasta internetissä ja sosiaalisessa mediassa ja lapsen kanssa tulisi käydä läpi myös nettikiusaamisen tyypillisiä piirteitä. (Hamarus, 2012, 41–42.)

Rehtorilla on vastuu oppilaitoksen hyvinvoinnista, turvallisesta oppimisympäristöstä ja kiusaamisen vastaisen suunnitelman laatimisesta. Koulun henkilökunnalle on tarjottava kiusaamisen ennaltaehkäisyyn ja puuttumiseen koulutusta sekä perehdytystä. Rehtorin tehtäviin kuuluu myös varmistaa, että kiusaamistilanteiden osapuolilla on tarvittaessa käytössään kouluterveydenhuollon, -psykologin tai -kuraattorin palvelut. (Laitinen, Haanpää, Francke & Lahtinen, 2020, 48–50).

Kiusaamiseen puuttumisessa ja sen ennaltaehkäisyssä opettajille kuuluvat samat vastuut kuin rehtoreilla. Opettajalla on työnkuvansa kautta läheinen suhde oppilaisiin ja näin ollen

mahdollisuus havainnoida kiusaamistilanteita koulussa. Kiusaamista havaitessaan opettajilla on aina velvollisuus puuttua siihen. Opettajan tehtäviin kuuluu osana opetusta kiusaamisen vastainen työ sekä erilaisten tunne- ja vuorovaikutustaitojen harjoittelu oppilaiden kanssa. (Laitinen ym., 2020, 48–50.)

Oppilaalle on taattava turvallinen oppimisympäristö (Perusopetuslaki 1998/628 §29). Perusopetuksen opetussuunnitelman mukaan opetuksen järjestäjällä on vastuu turvallisesta oppimisympäristöstä. Opetussuunnitelma jakaa oppimisympäristön sosiaaliseen, psyykkiseen sekä fyysiseen oppimisympäristöön. (Opetushallitus 2014, 29–33.) Kiusaaminen on yleinen vaaratekijä turvallisen oppimisympäristön rikkoutumiselle (Hakalehto-Wainio 2012, 243).

Oppimisympäristö on käsitteenä hyvin laaja. Oppimisympäristöksi voidaan lukea fyysisten tilojen lisäksi myös psyykkiset, sosiaaliset ja pedagogiset oppimisympäristöt, joissa oppimista tapahtuu. Fyysisillä oppimisympäristöillä tarkoitetaan esimerkiksi koulurakennusta, luokkahuonetta tai muita työtiloja, sekä käytössä olevia apuvälineitä. Näiden lisäksi yhteisöt, kuten luokka tai koulun oppilaat, toimintakulttuuri sekä toimintatavat luetaan oppimisympäristöiksi. Psyykkiset ja sosiaaliset oppimisympäristöt muodostuvat vuorovaikutuksesta ja yhteisöllisestä toiminnasta. (Piispanen 2008, 15–22.) Tässä tutkielmassa oppimisympäristöjä tarkastellaan autismikirjon lasten kokeman kiusaamisen kannalta. Tutkielmassa vertaillaan autismikirjon lasten kokemaa kiusaamista ala- ja yläkoulun sekä yleisopetuksen ja erityisopetuksen välillä. Lisäksi tutkielmassa tarkastellaan etäopetuksen suhdetta koetun kiusaamisen määrään.

3.1.1 Yleisopetuksen ja erityisopetuksen oppimisympäristöt

Oppimisympäristönä peruskoulun vuosiluokat 1–6 eroavat oppimisympäristöiltään peruskoulun vuosiluokista 7–9. Yhtenä sosiaalisen oppimisympäristön muutoksena on, että alakoulussa (peruskoulun vuosiluokat 1–6) toimii useimmin luokanopettaja, joka opettaa kaikkia oppiaineita tai ainakin suurinta osaa niistä. Yläkoulussa (peruskoulun vuosiluokat 7–9) opettajina toimivat useimmin aineenopettajat, jotka opettavat vain tiettyjen oppiaineiden

oppitunnit. Tällöin myös fyysinen oppimisympäristö saattaa vaihdella enemmän kuin alakoulussa. (Opetusalan ammattijärjestö OAJ 2022.)

Erityisopettajat ja erityisluokanopettajat työskentelevät sekä peruskoulun ala- että yläluokilla. Erityisluokanopettajat toimivat useimmin erityisluokilla tai pienryhmissä, jolloin tällä on kokonaisvastuu luokkansa oppilaista. Vuosiluokilla 7–9 erityisluokanopettaja opettaa vähintään puolet oppilaidensa oppitunneista. (Opetusalan ammattijärjestö OAJ 2022.)

3.1.2 Etäopetus oppimisympäristönä

Etäopetuksen oleellisena osana on löytää vaihtoehto opettajan ja oppilaan väliselle suoralle kontaktiopetukselle, jos tämä vaihtoehto ei ole jostakin syystä mahdollinen. Toisena oleellisena osana on löytää paras mahdollinen opetussisältö oppilaalle, riippumatta siitä, missä fyysisessä ympäristössä hän opiskelee. (Nummenmaa 2012, 22–30.) Etäopetus eroaa itsenäisestä opiskelusta vuorovaikutuksen kautta. Etäopetuksessa opettaja ja oppilas ovat vuorovaikutuksessa etäyhteyksin. (Simonson & Seepersaud 2019, 1–6.) Nykypäivän etäopetuksen malli vastaa pitkälti myös virtuaalisen oppimisen mallia, jossa etäopetuksen apuvälineet ovat verkkopohjaisia ja vuorovaikutus opettajan ja oppilaiden välillä muodostetaan internetin välityksellä. Tällöin oppilas ja opettaja voivat toimia eri paikoissa, mutta myös eri aikaan, sillä etäopetuksen luonteeseen kuuluu myös se, ettei molempien osapuolten tarvitse olla samanaikaisesti opetustilanteessa läsnä. (Simonson, Smaldino & Zvacek 2015, 5–9, 33–36.)

Etäopetuksen oppimistuloksia verrattaessa perinteisiin kontaktiopetuksen oppimistuloksiin ei ole havaittu merkittäviä eroja. Peruskoulun vuosiluokkia 7–9 opettavat aineenopettajien kokemusten mukaan etäopetus voi lisätä opetuksen vapautta ja joustavuutta. Peruskoulun vuosiluokkien 1–6 luokanopettajien mielestä etäopetus ei sovellu alakouluun, sillä vuorovaikutustaitojen opettelu saattaa kärsiä. (Nummenmaa 2012, 22–30.)

Suomessa perusopetus järjestetään lähtökohtaisesti lähiopetuksena, mutta koronapandemian aikana vuosina 2020–2022 myös perusopetuksessa jouduttiin osittain siirtymään

etäopetukseen. Tartuntojen sekä karanteenien takia etäopetuksessa on voinut opiskella myös peruskoulun vuosiluokkien 1–3 oppilaita sekä erityisen tuen oppilaita, joiden opetusta ei pandemian aikana siirretty kokonaan etäopetuksesi. (Opetushallitus 2022.) Keväällä 2020 opettajia ohjeistettiin etäopetusjakson aikana toteuttamaan opetusta mahdollisimman tasapuolisesti ja opetussuunnitelman mukaisesti. Haasteita etäopetusjakson aikana tuotti nopeat aikataulut sekä digilaitteiden puute. (Isopahkala, 2020, 6–11) Kevään 2020 selvityksen mukaan erityisopetuksessa ja oppilaiden tukemisessa oli selkeästi haasteita ja suuri enemmistö kertoi näiden olleen puutteellista etäjakson aikana (OAJ, 2020). Etäopetusjakso lisäsi karanteenien ja eristyksien kautta myös lasten yksinäisyyttä ja vähensi sosiaalisia kontakteja (Stenbäck 2021, 22).

4 Autismikirjon määrittely ja mukanaan tuomat haasteet

4.1 Autismikirjon määrittely

Autismin ja autismikirjon määrittely on perustunut 1940-luvulta lähtien sosiaalisiin ja kommunikaation haasteisiin. (Wallace, Guldborg & Bailey 2019, 23.) DSM-5-luokituksen mukaan autismikirjon häiriö on kompleksinen kehityshäiriö, joka ilmenee jatkuvina haasteina sosiaalisessa vuorovaikutuksessa sekä sanattomassa viestinnässä sekä rajoittuneena ja toistuvan käyttäytymisenä. (American psychiatric association, APA 2018.) ICD-10-luokituksessa lapsuusiän autismi, Rettin oireyhtymä, Aspergerin oireyhtymä, älylliseen kehitysvammaisuuteen ja kaavamaisiin liikkeisiin liittyvä hyperaktiivisuushäiriö, muu lapsuusiän laaja-alainen kehityshäiriö, määrittämätön lapsuusiän laaja-alainen kehityshäiriö sekä epätyypillinen autismi on luokiteltu laaja-alaisiksi kehityshäiriöiksi (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2011). ICD-10-luokituksesta siirrytään vuonna 2022 uuteen ICD-11-luokitukseen, jossa nämä diagnoosit siirtyvät saman otsikon – autismikirjon häiriö –alle (Autismiliitto 2021).

WHO:n ICD-11-luokitus mukailee DSM-5-luokitusta. ICD-11-luokituksen mukaan autismikirjon häiriö on neurobiologinen kehityshäiriö, joka ilmenee sosiaalisen viestinnän ja vastavuoroisen sosiaalisen vuorovaikutuksen haasteina ja vaikeuksina. Ominaista on myös rajoittuneisuus sekä toistuvat ja joustamattomat toimintamallit sekä kiinnostuksen kohteet. Toimintamallit ja kiinnostuksen kohteet ovat usein rajattuja, epätyypillisiä sekä yksilön ikään ja sosiokulttuuriseen asemaan nähden irrallisia. ICD-11 luokittelee autismikirjon oireyhtymän sen tuomien oireiden mukaisesti. Luokittelussa huomioidaan kielellinen ja älyllinen kehitys. (WHO 2021.)

Autismikirjioon lukeutuvilla henkilöillä on rakenteeltaan erilaiset aivot kuin henkilöillä, joilla ei ole autismikirjon oireyhtymää (Murray 2012, 5). Autismikirjioon kuuluville häiriöille ei ole niiden monimuotoisuudesta sekä hermoverkon monimuotoisuuden takia löydetty yhtä

selitystä. Autismikirjon häiriön syntyyn voi vaikuttaa geneettiset, epigeneettiset sekä ympäristölliset poikkeavuudet. (Castren 2019, 85.)

Autismikirjioon kuuluvia on Suomessa noin 1–1,2 prosenttia ihmisistä, ja autismikirjioon lukeutuvia lapsia on Suomessa noin 10 000. Autismikirjon tuomat haasteet ja toimintarajoitteet ovat hyvin yksilöllisiä, mutta autismikirjon häiriö voi tuoda mukanaan myös monenlaisia vahvuuksia. Vaikka autismikirjon tuomat haasteet ovat hyvin yksilöllisiä, voidaan niistä havaita tiettyjä yhtäläisyyksiä. Erilaiset aisteihin liittyvät erityispiirteet, kuten yli- ja aliherkkyedet, sekä stressiherkkyys ovat autismikirjon häiriölle tyypillisiä ilmentymiä. Myös vahvuudet ovat yksilöllisiä, mutta tyypillisinä vahvuuksina voidaan pitää tarkkaavaisuutta yksityiskohtiin liittyen, oikeudenmukaisuutta sekä keskittymiskyky mielenkiinnon kohteisiin. (Autismiliitto 2021 & Autismi- ja Aspergerliitto 2017, 2–3.)

Autismikirjon on todettu olevan jopa neljä kertaa yleisempää pojilla kuin tytöillä, mutta uudempien tutkimusten mukaan tytöt ovat alidiagnosoituja autismikirjon suhteen. Yhtenä syynä voidaan pitää sitä, ettei autismikirjioon lukeutuvan tytön mielenkiinnon kohteet välttämättä rajaudu samalla tavalla kuin poikien. Autismikirjon tutkimus on myös keskittynyt tutkimaan enemmän poikia ja miehiä. Tytöillä diagnosoidut autismikirjon oireyhtymät ovat myös usein diagnosoitu jonkin muun diagnoosin yhteydessä, ja oireyhtymä ilmenee tytöillä vaikeampina haasteina. Autismikirjon oireyhtymä tyypillisesti diagnosoidaan tytöillä myöhemmin kuin pojilla. (Szalavitz 2016.) Autismikirjo ilmenee pääpiirteittäin kuitenkin samalla tavalla sekä pojilla että tytöillä (Vesala, 2017)

Autismikirjolle on tyypillistä rinnakkaisdiagnoosit. Autismikirjioon lukeutuvilla ilmenee normaalia enemmän uneen ja ruokailuun liittyviä ongelmia, ahdistuneisuutta, epilepsiaa, tarkkaavaisuuden häiriöitä, hyperaktiivisuutta sekä psykiatrisia häiriöitä. Jopa 46 prosentilla autismikirjon oireyhtymään lukeutuvista oli rinnakkaisdiagnoosi, kun kehitysvammaisuus jätettiin huomioimatta. Kehitysvamman mukaan lukien rinnakkaisdiagnoosi oli 79 prosentilla autismikirjioon lukeutuvista. (Castren 2019a, 42–45.) Yleisiä samanaikaishäiriöitä ovat, univaikeudet, vatsan ja suolen toimintaan liittyvät oireet sekä koordinaatioon liittyvät häiriöt.

Myös tarkkaavaisuuden ja ylivilkkauden häiriöt, ahdistuneisuus, masennus, skitsofrenia, pakko-oireinen häiriö (OCD) sekä Touretten oireyhtymä ovat autismikirjolle yleisiä samanaikaishäiriöitä. Älyllisesti kehitysvammaisten osuus on pienentynyt autismikirjon laajemman määrittelyn ja paremman esiintyvyyden havaitsemisen myötä. (Wallace, Guldborg & Bailey 2019, 28–29.) Yleisimmät tunne-elämään ja käyttäytymiseen liittyvät ongelmat ovat aggressiivisuus, uneen ja ruokavalioon liittyvät ongelmat, ylivilkkaus ja ahdistuneisuus (Castren 2019a, 45).

4.2 Autismikirjon tuomat haasteet

Sosiaalisen viestinnän ja vastavuoroisen sosiaalisen vuorovaikutuksen haasteet ja vaikeudet ovat autismikirjon häiriölle ominaisia. Ominaista on myös rajoittuneisuus sekä toistuvat ja joustamattomat toimintamallit sekä kiinnostuksen kohteet. Toimintamallit ja kiinnostuksen kohteet ovat usein rajattuja, epätyypillisiä sekä yksilön ikään ja sosiokulttuuriseen asemaan nähden irrallisia. Autismikirjon häiriö alkaa kehitysvaiheessa, tyypillisesti varhaislapsuudessa, mutta oireet ja haasteet saattavat ilmetä selkeämmin vasta myöhemmin. Sosiaalisten vaatimusten noustessa autismikirjon häiriön mukanaan tuomat haasteet sosiaalisissa tilanteissa tulevat selkeämmin esille ja yksilön sosiaalisten taitojen valmiudet ylittyvät. Haasteet ja oireet vaikuttavat yksilön toimintakykyyn yksilön henkilökohtaisessa ja perheen elämässä, sosiaalisissa tilanteissa, työelämässä ja koulussa. Autismikirjon oireet ja puutteet ovat usein havaittavissa kaikissa olosuhteissa. Oireet ja haasteet voivat kuitenkin ilmetä eri tavoin erilaisissa sosiaalisissa, opetuksellisissa tai muissa tilanteissa, vaikka ne voivat vaihdella sosiaalisen, koulutuksellisen tai muun tilanteen mukaan. Älyllinen ja kielellinen taso vaihtelevat paljon autismikirjon häiriön omaavilla yksilöillä. (WHO 2021.)

Autismikirjon oireyhtymän tuomia haasteita on selitetty myös mielen teorian poikkeavalla kehityksellä, joka on ominaista autismikirjioon lukeutuville. Autismikirjioon lukeutuvat voivat ymmärtää itse tekemänsä havainnot muista ihmisistä ja heidän toiminnastaan eri tavalla kuin ne yleensä ymmärretään. Tällä voidaan selittää sosiaalisia ja vuorovaikutuksellisia haasteita, joita autismikirjon oireyhtymään usein liitetään. (Timonen 2019a, 102, 108.) On myös

esitetty, että autismikirjioon lukeutuvien henkilöiden sosiaalinen tarve ei ole samanlainen kuin muilla ihmisillä, jonka takia autismikirjon henkilöiden huomio ei kiinnity sosiaaliseen ympäristöön samalla tavalla. Oli kyse mielen teorian poikkeavuuksista tai sosiaalisesta tarpeesta, toimivat autismikirjioon lukeutuvan “sosiaaliset aivot” eri tavalla kuin muilla. (Wallace, Guldborg & Bailey 2019, 24.)

Autismikirjioon lukeutuvat havainnoivat ja tulkitsevat normaalia vähemmän sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ilmeneviä ärsykejä. Näin ollen heidän on haastavaa seurata sosiaalisen tilanteen etenemistä ja osallistua keskusteluun. Kielelliset vaikeudet lisäävät vuorovaikutuksellisia haasteita entisestään. (Timonen 2019b, 89.) Autismikirjioon lukeutuvat joutuvat myös usein kiusaamisen kohteeksi, joka vaikuttaa negatiivisesti sosiaalisiin suhteisiin ja taitoihin. Autismikirjioon lukeutuvilla on myös vähemmän ystäviä ja parisuhteita. (Wallace, Guldborg & Bailey 2019, 23–24.)

Rajoittuneet toimintamallit ja toistuva käyttäytyminen ovat tyypillistä autismikirjolle. Toimintamallit ovat usein epätavallisia tai saattavat vaikuttaa tilanteisiin sopimattomilta. Toistuvat liikkeet, toistuva puhe ja saman sanan toistaminen tai tavaroiden järjestely, ehdottomat rutiinit, pakonomainen tiettyjen toimintamallien noudattaminen ja säännönmukaisuuden vaatiminen sekä voimakkaat mielenkiinnon kohteet, jotka ovat epätavallisia luonteeltaan tai syvällisyydeltään ovat kaikki autismikirjolle tyypillisiä rajoittuneisuuden ja toistuvuuden ilmentymiä. Rajoittuneisuus voi vähentyä iän myötä, mutta esimerkiksi rutiinien toistaminen ja säännönmukaisuuden vaatiminen voi lisääntyä. Myös aistiyliherkkyys on hyvin tyypillinen piirre autismikirjolle. Yliherkkyyttä voi ilmetä kaikissa aisteissa. Kuitenkin on yleistä, että aistiyliherkkyyttä on havaittavissa useissa eri aisteissa, ja yliherkkyuden ilmentyessä jollakin aistilla, on yleistä myös muut aistiyliherkkyudet. (Wallace, Guldborg & Bailey 2019, 25.)

Autismikirjioon lukeutuvilla henkilöillä on enemmän taipumusta mielenterveysongelmiin sekä myös heidän perheissään mielenterveysongelmat ovat yleisempiä. Ahdistuneisuus sekä sosiaalisten tilanteiden pelko ovat yleisimmät autismikirjon henkilön kokemat

mielenterveysongelmat. Myös masentuneisuus sekä itsemurhariski ovat tavallista korkeampia autismikirjon henkilöillä, mutta eivät yhtä voimakkaasti kuin ahdistuneisuus ja sosiaalisten tilanteiden pelko. Perheenjäsenistä etenkin äideillä on tavallista enemmän mielenterveysongelmia. (Wallace, Guldborg & Bailey 2019, 30.)

Autismikirjon tuomat haasteet nousevat koulussa esille sosiaalisissa tilanteissa, kuten ruokailussa ja välitunneilla sekä oppiaineista erityisesti liikuntatunneilla (Autismi - ja Aspergerliitto 2017, 6). Autismikirjioon lukeutuvien neurologiset ja kognitiiviset poikkeavuudet voivat myös tuoda haasteita oppimiseen olosuhteiden tuomien ärsykkeiden ohella (Timonen 2019b, 86). Autismikirjon oireyhtymän omaavilla huomio kiinnittyy usein ensin yksityiskohtiin ja kokonaisuuksien hahmottaminen on hitaampaa. Autismikirjioon lukeutuvat ovat rationaalisia ja loogisempia päätöksenteossa, sillä he eivät hahmota kokonaisuuksia samalla tavalla. Autismikirjioon lukeutuvalla on haastavaa erottaa monista yksityiskohdista tärkeimmät ja he saattavat kiinnittää huomion epäolennaisiin asioihin. (Timonen 2019c, 112–113.) On myös tyypillistä, että autismikirjioon lukeutuvat henkilöt sekoittavat omaan toimintaansa liittyvien tapahtumien aikajärjestyksen sekä eivät hahmota omaa osallisuuttaan tapahtumiin (Timonen 2019b, 91).

Autismikirjon kuntoutusprosessi on kompleksinen ja monipuolinen tapahtuma. Autismikuntoutus perustuu käyttäytymisanalyysiin ja kognitiiviseen käyttäytymisterapiaan, joilla saadut tulokset ovat olleet hyviä. Eri tahojen yhteistyö sekä autismikirjioon kuuluvien erityispiirteiden kunnioitus on avainasemassa kuntoutuksessa. (Timonen 2019d, 335–338). Autismikirjioon lukeutuvan lapsen tulevaisuuden kannalta varhaiskuntoutuksen jälkeen koulussa tapahtuva opetus ja kuntoutus ovat merkittävässä osassa, ja koulussa tulee pyrkiä siihen, että autismikirjioon lukeutuvat oppivat hyödyntämään vahvuuksiaan. Jotta koulussa pystytään vastaamaan autismikirjon oppilaan vaatimuksiin, on informaation kulun oltava avointa koulun, huoltajien ja muiden ammattilaisten välillä, myös oppilaan siirtyessä toiseen oppilaitokseen. (Autismi - ja Aspergerliitto 2017, 2–3.)

4.3 Autismikirjon lapsi kiusaamisen kohteena

Vaikka kiusaamisen uhrin prototyyppiä ei voidakaan muodostaa, on uhri usein ryhmästä poikkeava joko ulkonäön tai käyttäytymisen osalta (Aaltonen ym. 2003 328–329). Lee (2004, 32) toteaa koulukiusaamisen uhrin tyypillisiä piirteitä olevan oppimisen vaikeudet, liiallinen älykkyys tai “nörtteys”, fyysiset poikkeavuudet tai vaikeudet, käyttäytymisen häiriöt sekä puutteelliset sosiaaliset taidot ja kyvyttömyys solmia ystävyysuhteita. Myös Menesini ja Salmivalli (2017, 240) toteavat kiusaamisen kohdistuvan yleisesti niihin, jotka jollain tavalla erottuvat vertaisjoukosta. Kiusatuksi tuleminen on todettu olevan yhteydessä heikkoihin sosiaalisiin taitoihin, heikkoon itsetuntoon, ujouteen, epävarmuuteen sekä kavereiden puutteeseen. Potentiaalisessa kiusaajassa edellä mainitut piirteet voivat herättää kiusaamiseen kannustavia tuntemuksia. (Menesini & Salmivalli 2017, 245.) Autismikirjon lapset kokevat huomattavia hankaluuksia vuorovaikutustilanteissa, sosiaalisissa suhteissa sekä tunteiden säätelyssä ja asettuvat näistä syistä alttiiksi kiusaamiselle koulussa (Park ym. 2020, 917).

Kiusaajat voivat osoittaa vertaisilleen voimansa ilman, että joutuvat muun ryhmän kanssa vastakkain, kiusaamalla vertaisryhmästä poikkeavaa yksilöä. Kohteeksi valikoidaan usein se yksilö, jolla ei ole monia potentiaalisia puolustajia. (Veenstra, Lindenberg, Munniksma & Dijkstra 2010, 480.) Autismikirjon lapset ovat suuremmassa riskissä joutua kiusaamisen kohteeksi kuin keskiverto vertaisensa (Baumeister, Storch & Geffken 2008, 11–23). Autismikirjon lapset joutuvat usein kiusaamisen kohteeksi, sillä heidän on vaikeampi muodostaa vahvoja ystävyysuhteita, jotka suojelisivat heitä kiusaamisen ja ostrakismin kohteeksi joutumiselta (Twyman ym. 2010, 5–6). Autismikirjon lapset, erityisesti Aspergerin oireyhtymän omaavat, ovat kiusaamistilanteissa huomattavasti useammin uhriina kuin kiusaajana. (Twyman ym. 2010, 5; Zablotsky, Bradshaw, Anderson & Law. 2014, 424–426) Sekä Littlen (2009, 43–57) että Zablotskyn ym. (2014, 423–426) mukaan lähes kaikki Aspergerin oireyhtymän diagnoosin omaavista lapsista olivat kokeneet fyysisistä tai henkistä kiusaamista jossain vaiheessa elämäänsä. THL:n tutkimuksen mukaan noin 5–10 prosenttia peruskouluikäisistä koki kiusaamista viikoittain (THL 2021, 7).

Kiusaamisella ja opetusryhmien koolla ei ole suoranaista yhteyttä toisiinsa (Menesini & Salmivalli 2017, 246). Kuitenkin inklusiivisissa opetusryhmissä opiskelevat autismikirjon lapset ovat suuremmassa riskissä joutua kiusaamisen uhreiksi kuin erityisryhmissä opiskelevat (Zablotsky ym. 424–425). Luokan muiden oppilaiden toiminta ja suhtautuminen vaikuttavat kiusaamisen yleisyyteen. Kiusaamiselle alttiit oppilaat tulevat usein kiusatuiksi, jos kiusaamista sallitaan tapahtuvan. On yleisempää, että muut oppilaat eivät puutu kiusaamistilanteisiin ja enemmänkin vahvistavat kiusaamista. (Kärnä, Voeten, Poskiparta & Salmivalli 2010, 274.) Myös kiusaamisen kohteena olevan kavereiden ja perheen ominaisuudet voivat vaikuttaa kiusaamiseen. Vahva ja pidetty kaveripiiri voi suojata kiusaamiselta, kun taas perheiden toiminnassa ylisuojelulla oli yhteys kiusatuksi tulemiseen. (Menesini & Salmivalli 2017, 245.) Opettajan asenteet heijastuvat myös oppilaiden käyttäytymiseen, ja on tärkeää, että opettaja suhtautuu kiusaamiseen paheksuvasti (Saarento, Boulton, & Salmivalli 2015, 61).

5 Tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää missä määrin kouluikäiset autismikirjon lapset ovat kokeneet kiusaamista koulussa tai koulumatkalla, vapaa-ajalla tai harrastuksissa sekä sosiaalisessa mediassa. Lisäksi tutkimuksessa pyritään selvittämään minkälaista kiusaamista autismikirjon lapset kokevat. Tutkimuksessa vertaillaan myös erilaisissa oppimisympäristöissä koettua kiusaamista. Tavoitteena on myös tutkia, kenen toimesta kiusaamiseen puututaan ja millainen vaikutus puuttumisella on kiusaamiseen.

1. Missä määrin autismikirjon lapset kokevat kiusaamista?
 - 1.1 Missä määrin autismikirjon lapset kokevat kiusaamista koulussa tai koulumatkalla?
 - 1.2 Missä määrin autismikirjon lapset kokevat kiusaamista vapaa-ajalla tai harrastuksissa?
 - 1.3 Missä määrin autismikirjon lapset kokevat kiusaamista sosiaalisessa mediassa?
2. Millaista autismikirjon lapsiin kohdistuva kiusaaminen on?
3. Onko oppimisympäristöllä vaikutusta autismikirjon lasten kokemaan kiusaamiseen?
4. Millaisia kokemuksia autismikirjon lasten vanhemmilla on kiusaamiseen puuttumisesta?

6 Tutkimuksen toteutus

Tässä luvussa tarkastellaan tutkimuksen toteutuksessa sekä analysoinnissa käytettyjä menetelmiä.

6.1 Tutkimuksen lähestymistapa ja tutkimusote

Luonteeltaan tutkimus on kvantitatiivinen eli määrällinen, joka tarkoittaa, että tutkimuksessa pyritään kvantifioimaan kerätty tieto. Kvantifioimisen eli määrällistämisen jälkeen muuttujia voidaan tutkia erilaisin tilastomatematisin keinoin. (Soininen & Merisuo-Storm 2009, 37.) Kvantitatiivisen lähestymistavan perustana ovat positivismi sekä pyrkimys objektiivisuuteen. Objektiivisuuteen liittyy myös vahvasti luotettavuuden painottaminen. (Soininen & Merisuo-Storm 2009, 37.) Kvantitatiivisen eli tilastollisen tutkimuksen avulla pyritään saamaan selville lukumääriin sekä prosenttiosuuksiin liittyviä ilmiöitä. Kvantitatiivisen tutkimuksella voidaan usein selvittää vallitseva tilanne ilmiön kannalta, mutta ilmiön takana oleviin syihin ei yleensä saada vastauksia. Ilmiöitä tutkittaessa kuvaillaan numeerisia suureita ja tuloksien esittämisessä käytetään usein kuvioita ja taulukoita apuna. Tilastolliselle tutkimukselle tyypillisiä ominaisuuksia ovat riippuvuuksien ja yhteyksien selvittäminen sekä tutkittavassa ilmiössä tapahtuneet muutokset. Tutkimuksen avulla saadut tulokset pyritään liittämään laajempaan joukkoon käyttäen tilastollista päättelyä. (Heikkilä 2014, 15–16.) Tälle ajattelumallille tukea antaa positivismiksi kutsuttu tieteenfilosofian suuntaus. Positivismiksi kutsutaan tiedon syntymistä loogisen päättelyn ja havainnoinnin kautta (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2015, 139–140).

Tutkimus toteutettiin tutkimusstrategialtaan survey-tutkimuksen omaisesti. Survey-tutkimuksessa kasataan aineisto halutusta joukosta strukturoidulla kyselyllä. Survey-tutkimuksessa pyritään selittämään ja kuvaamaan tutkittavan asian tilaa. (Hirsjärvi ym. 2015, 132–134.) Tutkimus on poikittaistutkimus, jonka aineisto kerättiin yhdellä mittauskerralla keväällä 2022 (Allen 2017, 315). Survey-tutkimus voidaan toteuttaa poikittaistutkimuksena, jolloin vastaajilta kysytään ilmiöstä tietynä hetkenä (Ruel, Wagner & Gillespie 2016, 7).

6.2 Tiedonkeruumenetelmät

Tutkimuksen autismikirjon lasten kokemaa kiusaamista koulussa, vapaa-ajalla ja sosiaalisessa mediassa koskeva aineisto kerättiin Webropol-kyselyllä, jonka avulla aineisto saatiin koottua sekä siirrettyä tilastolliseen tietojenkäsittelyohjelmaan analysointia varten. Tutkimuksessa käytettiin tutkijan itse laatimaa kyselylomaketta. Kyselylomake esitetään kokonaisuudessaan liitteessä 1. Sähköisen verkkokyselyn avulla koottu aineisto kerättiin kevään 2022 aikana.

Kyselyä jaettiin autismikirjon lasten vanhemmille sosiaalisen median kautta.

Kyselylomakkeen välittämisessä vastaajille auttoi Autismiliitto ry, joka jakoi kyselyn linkkiä omilla Facebook-sivuillaan. Kyselyn linkki jaettiin myös Erityislasten vanhemmat ja läheiset -Facebook-ryhmään.

Aineistonkeruumenetelmänä kysely on vakioitu, eli vastaajista jokainen vastaa samoihin kysymyksiin samassa järjestyksessä (Vilkka 2007, 28). Kysely on tiedonkeruumenetelmänä tehokas ja nopea, ja sen avulla voidaan saada tutkittavasta ilmiöstä vastauksia suurilta ryhmiltä sekä laajalta alueelta. Menetelmän varjopuolena voidaan pitää kyselyn pinnallisuutta sekä joskus sen epäluotettavuutta. (Soininen & Merisuo-Storm 2009, 130–131.) Tämän tutkimuksen kyselylomake koostui suljetuista kysymyksistä, jotka käsittelivät autismikirjon lasten kokemaa kiusaamista koulussa, vapaa-ajalla ja sosiaalisessa mediassa, kiusaamiseen puuttumista sekä sen vaikutuksista kiusaamisen lisääntymiseen tai vähentymiseen. Suljetuissa kyselyissä vastaajat vastaavat itsenäisesti kysymyksiin, joiden vastausvaihtoehdot ovat kiinteät (Soininen & Merisuo-Storm 2009, 130–131.) Avoimia kysymyksiä kysely ei sisältänyt, lukuun ottamatta koettua kiusaamista koskevien kysymysten vastausvaihtoehto ”jokin muu, mikä?” sekä kiusaamiseen puuttumista koskevien kysymysten vaihtoehto ”joku muu, kuka?”, joihin vastaajat saivat halutessaan tarkentaa vastaustaan, jos sopivaa vaihtoehtoa ei annetuista vaihtoehdoista löytynyt. Koettua kiusaamista käsittelevissä kysymyksissä käytettiin kuusiportaista asteikkoa. Kiusaamiseen puuttumista tutkittiin väittämien avulla. Väittämiä hyödynnettiin myös selvitetessä, millaisissa koulu- ja luokkamuodoissa autismikirjon lapset olivat kokeneet enemmän kiusaamista.

6.3 Aineiston kuvaaminen

Tutkimukseen osallistui yhteensä 63 vastaajaa. Vastaajan tuli olla kouluikäisten autismikirjon lasten vanhempia. Mukaan hyväksyttiin myös ne vanhemmat, joiden lapsella ei ollut autismikirjon diagnoosia, mutta selkeitä autismikirjolle tyypillisiä piirteitä. Heidän osuutensa vastanneista oli 15 prosenttia ($n = 9$). Tämän tutkimuksen otokseen kuului 59 vastaajaa, sillä neljä vastaajaa kertoi, ettei lapsellaan ole autismikirjon diagnoosia tai sille tyypillisiä piirteitä. Autismiliiton (2021) mukaan autismikirjoja esiintyy noin 1–1,5 prosentilla suomalaisista. Autismikirjon lapsia on Suomessa noin 10 000 (Autismi- ja Aspergerliitto 2017, 2–3.). Tilastokeskuksen mukaan Suomessa on noin 900 000 5–19-vuotiasta lasta (Tilastokeskus 2022). Näiden perusteella voidaan arvioida Suomessa olevan noin 5000–10 000 kouluikäistä autismikirjon lasta. Vastaajien painottumista tietyille alueille ei voida tietää, sillä kyselyä jaettiin Autismiliiton Facebook-sivulla sekä Erityislasten vanhemmat ja läheiset -Facebook-ryhmässä. Tutkimus vastaa koko Suomen aluetta. Kyselyn jakamisen tiimoilta oltiin yhteydessä Autismiliittoon, joka jakoi kyselyn linkin kahdesti Facebook-sivulleen.

Kyselyn (liite 1) alussa vastaajilta kysyttiin taustatietoja. Vastaajilta kysyttiin lapsen autismikirjon diagnoosista, muista rinnakkaisista diagnooseista, luokka-astetta, tämänhetkistä luokka- ja koulumuotoa sekä aikaisempia luokka- ja koulumuotoja. Kyselyssä ei kysytty vastaajilta lapsen ikää, kotipaikkakuntaa tai sukupuolta, sillä niiden ei koettu olevan tutkimuksen kannalta tärkeitä tietoja. Kyselyyn vastasi 59 autismikirjon lapsen huoltajaa. Vastaajien lapsien luokka-asteet jakautuivat melko tasaisesti. Vastanneiden lapsista alakoulussa opiskelleita oli 58 prosenttia ($n = 34$) ja puolestaan yläkoulussa opiskelleita oli 42 prosenttia ($n = 25$). Yleisopetuksen luokissa opiskeli 39 ($n = 23$) prosenttia ja erityisopetuksen pienryhmissä 44 prosenttia ($n = 26$) vastanneiden lapsista. 17 prosenttia ($n = 10$) vastaajista kertoi lapsensa opiskelevan jossain muussa luokkamuodossa, joita ei tutkimuksen kriteerein jaoteltu edellä mainittuihin kategorioihin. Erityisopetuksessa opiskeleviin luettiin ne vastaajat, jotka kertoivat lapsensa opiskelevan erityis- tai pienryhmässä yleisopetuksen koulussa, keskitetyn tuen koulussa tai erityiskoulussa.

Taustatietojen jälkeen vastaajilta kysyttiin mielipiteitä siitä, millaisessa oppimisympäristössä lapsi oli kokenut enemmän kiusaamista. Kysymyksiä oli yhteensä kuusi kappaletta. Vastaajia ohjeistettiin tarkasti vastaamaan ainoastaan niihin kysymyksiin, joissa kysyttiin niistä oppimisympäristöistä, joissa heidän lapsensa oli opiskellut. Kysymykset olivat asteikkomuodossa 1–5, jossa vaihtoehto 1 tarkoitti enemmän vaihtoehdossa A, vaihtoehto 2 tarkoitti jonkin verran enemmän vaihtoehdossa A, vaihtoehto 3 tarkoitti saman verran vaihtoehdoissa A ja B tai en osaa sanoa, vaihtoehto 4 tarkoitti jonkin verran enemmän vaihtoehdossa B ja vaihtoehto 5 tarkoitti enemmän vaihtoehdossa B.

Tutkimuksessa tutkittiin autismikirjon lasten kokemaa kiusaamista viimeisen vuoden ajalta yhteensä 53 kysymyksen avulla. Kysymykset olivat kuusiportaisessa asteikossa, jossa kysyttiin kuinka usein minkäkinlaista kiusaamista lapsi oli kokenut viimeisen vuoden aikana. Autismikirjon lasten kokemaa fyysistä kiusaamista koulussa tai koulumatkalla kysyttiin yhdeksän kysymyksen avulla sekä samoin yhdeksällä kysymyksellä kysyttiin vapaa-ajalla ja harrastuksissa koettua fyysistä kiusaamista. Hiljaista ja sanallista kiusaamista mitattiin 12 kysymyksellä sekä koulussa ja koulumatkalla että vapaa-ajalla ja harrastuksissa. Sosiaalisessa mediassa koettua kiusaamista kysyttiin 11 kysymyksellä.

Vastaajilta kysyttiin 21 kysymyksen avulla, millaista kiusaamista heidän lapsensa oli kokenut koulussa tai koulumatkalla sekä kuinka usein kiusaamista oli tapahtunut viimeisen vuoden aikana. Vaihtoehdoiksi oli lueteltu yleisimmät fyysisen, sanallisen ja hiljaisen kiusaamisen muodot ja ne on esitetty taulukossa 1. Vastausvaihtoehdot olivat kuusiportaisessa asteikkomuodossa, jossa vaihtoehto 1 tarkoitti ei lainkaan, vaihtoehto 2 tarkoitti harvemmin kuin kerran kuukaudessa, vaihtoehto 3 tarkoitti noin kerran kuukaudessa, vaihtoehto 4 tarkoitti 2–3 kertaa kuukaudessa, vaihtoehto 5 tarkoitti viikoittain ja vaihtoehto 6 tarkoitti lähes päivittäin. Kysymyksistä yhdeksän koski fyysistä kiusaamista ja kaksitoista hiljaista tai sanallista kiusaamista. Kysymyksiin oli asetettu oletusvastaukseksi vaihtoehto 1 ei lainkaan. Tämä oli asetettu, jotta kyselyyn vastaajat eivät jättäisi kohtia tyhjiksi. Oletuksena oli, että vastaajat vastaavat niihin kysymyksiin, joita heidän lapsensa on kokenut ja saattavat hypätä

yli niistä, joita lapsensa eivät ole kokeneet. Kiusaamista koskevien kysymysten jälkeen vastaajilta kysyttiin, kenen toimesta kiusaamiseen oli puututtu sekä oliko kiusaamiseen puuttuminen lisännyt tai vähentänyt kiusaamista. Mielipidettä kiusaamisen lisääntymisestä ja vähenemisestä kysyttäessä käytettiin viisiportaista asteikkoa, jossa vaihtoehto 1 tarkoitti täysin erimieltä, vaihtoehto 2 tarkoitti hieman eri mieltä, vaihtoehto 3 tarkoitti ei samaa eikä eri mieltä, vaihtoehto 4 tarkoitti hieman samaa mieltä ja vaihtoehto 5 tarkoitti täysin samaa mieltä.

Vastaajilta kysyttiin samanlaisilla kysymysasetteluilla lapsen kokemasta kiusaamisesta vapaa-ajalla tai harrastuksissa sekä sosiaalisessa mediassa. Vapaa-ajalla ja harrastuksissa koettua kiusaamista kysyttiin 21 kysymyksen avulla. Valmiiksi vaihtoehdoiksi annetut yleisimmät fyysisen, sanallisen ja hiljaisen kiusaamisen muodot olivat samat kuin kysyttäessä koulussa tai koulumatkalla koettua kiusaamista, ja kysymyksistä yhdeksän koski fyysistä kiusaamista ja kaksitoista hiljaista tai sanallista kiusaamista. Sosiaalisessa mediassa koettua kiusaamista kysyttiin yhdellätoista kysymyksellä. Kysymyksissä valmiiksi annetut vaihtoehdot olivat samoja hiljaisen ja sanallisen kiusaamisen yleisimpiä muotoja, joita käytettiin myös koulussa tai koulumatkalla ja vapaa-ajalla tai harrastuksissa koettua kiusaamista kysyttäessä. Fyysisen kiusaamisen vaihtoehdot sekä katsein tai elein halveksunta oli jätetty pois. Sekä vapaa-ajan tai harrastuksien että sosiaalisen median osalta kiusaamiseen puuttumisesta ja sen vaikutuksista kysyttiin samanlaisella asettelulla kuin koulussa tai koulumatkalla tapahtuneen kiusaamisen osalta.

Tässä tutkimuksessa kiusaaminen jaetaan kahteen pääluokkaan: fyysiseen kiusaamiseen sekä hiljaiseen tai sanalliseen kiusaamiseen. Jaottelussa käytettiin Höistadin (2003, 80) määritelmää, jossa kiusaaminen on jaettu kolmeen osaan; sanalliseen, fyysiseen ja hiljaiseen kiusaamiseen. Kiusaamisen määrittelyssä käytettiin myös Smithin ja Sharpin (1994, 6) määritelmää suorasta fyysisestä, suorasta sanallisesta ja epäsuorasta kiusaamisesta. Fyysisen kiusaamisen määritelmänä käytetään Millerin ja Lowenin (2012, 4–7) määritelmää, jossa fyysinen kiusaaminen on toimintaa, jonka kohteena voi olla uhrin keho, omaisuus tai läheiset.

Hiljaiseen ja sanalliseen kiusaamiseen lukeutuu suora ja epäsuora sanallinen kiusaaminen, ulkopuolelle jättäminen sekä muu ei-fyysinen kiusaaminen, kuten esimerkiksi halveksivat eleet tai uhkailu.

Taulukko 1. Valmiiksi vaihtoehtoiksi annetut yleisimmät kiusaamisen muodot

Fyysinen kiusaaminen	Hiljainen ja sanallinen kiusaaminen	Sosiaalisessa mediassa koettu kiusaaminen
Tönnäköily	Nimittely	Nimittely
Lyöminen	Haukkuminen	Haukkuminen
Esineellä lyöminen	Ulkopuolelle jättäminen	Ulkopuolelle jättäminen
Esineellä heittäminen	Ohittaminen	Ohittaminen
Potkiminen	Syrjintä	Syrjintä
Kuristaminen	Solvaaminen	Solvaaminen
Omaisuuksien varastaminen	Pilkkaaminen	Pilkkaaminen
Omaisuuksien vahingoittaminen	Halveksunta katsein tai elein	Juurujen levittäminen
	Juurujen levittäminen	Uhkailu väkivallalla
	Uhkailu väkivallalla	Muu uhkailu
	Muu uhkailu	

6.4 Aineiston analyysi

Tutkimuksen aineiston analysointi suoritettiin käyttämällä IBM SPSS Statistics 27 -ohjelmaa. Pääosa tutkimuksen aineistossa esiintyvistä muuttujista on nominaaliasteikossa, joka mahdollisti tässä tutkielmassa käytettyjen Khiin neliö -testin, Pearsonin korrelaatio kertoimen sekä ristiintaulukoinnin käytön, vaikka testien käyttö ei ole nominaaliasteikollisia muuttujia analysoitaessa antoisin vaihtoehto. Kuitenkin nominaaliasteikollisista muuttujista muodostettaessa dikotomisista eli kaksiluokkaisista muuttujista, on testien käyttö perustellumpaa.

Dikotomisia muuttujia voidaan kuitenkin käsitellä kuin ordinaaliasteikollisia muuttujia, joiden kanssa aiemmin mainittujen testien käyttö soveltuu hyvin. (Heikkilä 2014 174–175.)

Vastaajien lasten kokemaa kiusaamista koskevat muuttujat muutettiin dikotomiseen muotoon. Kuusiportaisen asteikon vastausvaihtoehdot 0–1 määritettiin vastaamaan arvoa 1 = ”Ei kokenut kiusaamista” ja vaihtoehdot 3–6 määritettiin vastaamaan arvoa 2 = ”Kokenut kiusaamista”. Näin ollen arvoa 1 vastasi vastaukset, joissa lapsi oli kokenut kyseistä kiusaamisen muotoa harvemmin kuin kerran kuukaudessa tai ei lainkaan. Arvoa 2 vastasi vastaukset, joissa lapsi oli kokenut kyseistä kiusaamisen muotoa noin kerran kuukaudessa tai useammin. Kiusaamiselle on tyypillistä toiminnan toisteisuus, jonka perusteella harvemmin kuin kerran kuukaudessa koettua negatiivista toimintaa ei luokiteltu kiusaamiseksi (Olweus 1992, 14–15).

Näistä edellä mainituista uudelleen määritetyistä muuttujista luotiin yhteensä kymmenen summamuuttujaa (liite 2). Samaa asiaa mittaavista muuttujista on suositeltavaa muodostaa summamuuttujia (Metsämuuronen 2001, 29). Kaikista 53 kiusaamisen summamuuttujasta koottiin summamuuttuja, jonka avulla kyettiin tarkastelemaan, kuinka moni vastaaja kertoi lapsensa kokeneen kiusaamista viimeisen vuoden aikana. Fyysisen kiusaamisen summamuuttuja muodostettiin 18 muuttujasta, jotka käsittelivät koettua fyysistä kiusaamista koulussa tai koulumatkalla ja vapaa-ajalla tai harrastuksissa. Tämän lisäksi koetusta fyysisestä kiusaamisesta luotiin omat summamuuttujat koulussa tai koulumatkalla koetulle fyysiselle kiusaamiselle sekä vapaa-ajalla tai harrastuksissa koetulle fyysiselle kiusaamiselle. Nämä summamuuttujat koostuivat kumpikin yhdeksästä muuttujasta.

Hiljaisen ja sanallisen kiusaamisen summamuuttuja muodostettiin 24 muuttujasta. Muuttujat olivat koulussa tai koulumatkalla sekä vapaa-ajalla tai harrastuksissa koettua hiljaista tai sanallista kiusaamista koskevia. Näistä muodostettiin myös omat summamuuttujat, kuten fyysisen kiusaamisen muuttujista. Kumpikin summamuuttuja koostui kahdestatoista muuttujasta.

Vapaa-ajalla ja harrastuksissa koetusta kiusaamisesta luotiin oma summamuuttuja 21 kysymyksestä. Summamuuttujaan sisältyivät sekä fyysisen kiusaamisen että hiljaisen ja sanallisen kiusaamisen kokemukset. Myös koulussa ja koulumatkalla koetusta kiusaamisesta luotiin samankaltainen summamuuttuja 21 kysymyksestä, mihin sisältyi sekä fyysisen kiusaamisen että hiljaisen ja sanallisen kiusaamisen kokemukset. Lisäksi sosiaalisessa mediassa koetusta kiusaamisesta luotiin oma summamuuttujansa yhdestätoista muuttujasta.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan koetun kiusaamisen yhteyttä oppimisympäristöihin. Erilaisia oppimisympäristöjä verrattaessa vastaajat on jaettu taustamuuttujien mukaan ala- ja yläkoululaisiin sekä yleis- ja erityisopetuksessa opiskeleviin. Aiemmin mainittuja keskiarvoihin perustuvia testejä käytettäessä myös osa taustamuuttujista muutettiin dikotomisiksi. Luokka-aste-muuttuja muutettiin dikotomiseksi tekemällä jako ala- ja yläkoulun välille, eli peruskoulun luokka-asteet 1.–6. asetettiin vastaamaan alakoulua ja peruskoulun luokka-asteet 7.–9. asetettiin vastaamaan yläkoulua. Luokkamuuoto-muuttujasta muodostettiin dikotominen muuttuja jakamalla luokkamuuodot yleis- ja erityisopetukseen. Yleisopetukseen lukeutuivat ne vastaajat, jotka kertoivat lapsensa opiskelevan yleisopetuksen luokalla. Erityisopetukseen lukeutuivat ne, jotka vastasivat lapsensa opiskelevan erityis- tai pienryhmässä lähi- tai erityiskoulussa. Muuttujat muutettiin dikotomiseen muotoon, sillä yksittäisten vaihtoehtojen frekvenssit jäivät hyvin pieniksi.

Ristiintaulukoinnin avulla kyetään tarkastelemaan kahden luokitellun muuttujan välistä yhteyttä. Ristiintaulukoinnilla voidaan tutkia kahden muuttujan välistä suhdetta frekvenssien ja prosenttiosuuksien avulla. Ristiintaulukoinnin avulla muuttujien välisiä yhteyksiä tarkastellessa on kuitenkin muistettava, ettei suhteita tulkita kausaalisuhteiksi, jollei tulkinnalle ole esittävä vahvempaa evidenssiä. Ristiintaulukoinnilla voidaan ennemmin tarkastella muuttujien välisen suhteen luonnetta. (Tähtinen, Laakkonen & Broberg 2011, 123–124). Ristiintaulukoinnista voidaan saada tarkempia tuloksia Khiin neliö-testin avulla (Metsämuuronen 2003, 293). Khiin neliö-testissä lähtökohtana eli nollahypoteesina on, ettei muuttujilla ole yhteyttä. Testissä lasketaan nollahypoteesin teoreettiset frekvenssit, joita

verrataan havaittuihin frekvensseihin. (Heikkilä 2014, 200–201.) Muuttujien välisiä riippuvuuksia esitettäessä on osoitettava riittäviä tilastollisia näyttöjä. Merkitsevyystasoa mitatessa pyritään selvittämään käytännössä sitä, miten suuri riski on sille, että tulos johtuu sattumasta. Merkitsevyystasoa mitataan p-arvolla, jonka ollessa alle 0,05 poikkeaa testattu jakauma oletetusta normaalista ja nollahypoteesi voidaan hylätä. P-arvo antaa virheellisesti tehdyn johtopäätöksen todennäköisyyden. Jos p-arvo on 0,05, on todennäköisyys virheelliselle tulkinnalle liian suuri ja nollahypoteesi jää voimaan. (Heikkilä 2014, 184–185 & Tähtinen ym. 2011, 27.)

Tässä tutkimuksessa ristiintaulukointia käytettiin luokkamuodon, luokka-asteen sekä fyysisen, hiljaisen ja sanallisen sekä sosiaalisen median kiusaamisen yhteyksien selvittämiseksi. Ristiintaulukoinnilla selvitettiin, onko lapsen luokka-asteella tai luokkamuodolla yhteyttä koettuun fyysiseen sekä hiljaiseen ja sanalliseen kiusaamiseen koulussa tai koulumatkalla, vapaa-ajalla tai harrastuksissa tai sosiaalisessa mediassa koettuun kiusaamiseen. Ristiintaulukoinnilla pyrittiin myös selvittämään, onko erityyppisillä kiusaamiskokemuksilla yhteyttä toisiinsa.

6.5 Tutkimuksen luotettavuus

Luotettavuuden sekä pätevyyden vaihtelua saattaa esiintyä tutkimuksessa, vaikka virheiden tekemistä pyritäänkin välttämään. Kvantitatiivisille tutkimuksille on luotu tilastollisia menetelmiä, joilla kyetään arvioimaan mittareiden luotettavuutta. Reliaabelius tarkoittaa, että mittaustulokset ovat toistettavissa. (Hirjsärvi ym. 2015, 231). Tämän tutkielman mittarin on luonut tutkija ja tämä voi vaikuttaa mittarin luotettavuuteen. Kyselylomaketta testattiin varsinaissuomalaisen peruskoulun henkilökunnalla. Testiryhmän näkemyksiä käytettiin hyödyksi kyselylomaketta paranneltaessa. Testiryhmän jälkeen paranneltu mittari oli käytössä tutkimuksessa ensimmäistä kertaa, joka heikentää tutkimuksen reliaabeliutta. Kyselylomakkeen avulla kerätyt tulokset ovat toistettavissa ja pysyivät samoina mittauskertojen välillä, joka puolestaan vahvistaa tutkimuksen reliaabeliutta.

Tutkimuksen validiteetilla tarkoitetaan mittarin kyvykkyyttä mitata haluttua ilmiötä. Validiteettiin saattaa vaikuttaa kyselylomakkeen osalta se, että vastaaja ymmärtää kysymykset eri tavalla kuin tutkija on ne tarkoittanut. (Hirsjärvi ym. 2015, 231–232.) Tämän tutkielman kyselylomaketta paranneltiin testiryhmän palautteen mukaan ja kysymysten asettelua selkeytettiin. Kyselylomakkeessa annettiin myös tarkat ohjeet, mihin kysymykseen vastaajan kuului vastata.

Tutkimuksen aineiston laatuun voi vaikuttaa heikentävästi käsittelyvirheet, mittausvirheet, peitto- ja katovirheet sekä otantavirheet. Peittovirhe voi syntyä, jos tutkittavasta perusjoukosta ei ole selvillä tarkkaa rekisteriä. (Heikkilä 2014, 176–177.) Tässä tutkimuksessa aineistoa on käsitelty huolellisesti luotettavuuden kannalta. Kaikki tutkimukseen osallistuneet vastaajat olivat vastanneet kaikkiin kiusaamista koskeviin kysymyksiin, joka parantaa tuloksien luotettavuutta. Peittovirhettä on saattanut syntyä, sillä tarkkaa lukumäärää autismikirjon lapsista tai heidän vanhemmistaan ei ole saatavilla. Tutkielman analysointia suoritettiin huolellisesti ja mittarivirheiden kitkemiseksi analyysi toistettiin. Kyselylomakkeen vastausvaihtoehdot pyrittiin esittämään mahdollisimman neutraaleina, jottei kysymysten asettelulla vaikutettaisi vastaajiin. On syytä epäillä, että kyselyyn on vastannut useammin sellaisen autismikirjon lapsen huoltaja, jonka lasta on kiusattu kuin sellaisen lapsen huoltaja, jonka lasta ei juurikaan ole kiusattu. Kiusaamista kokeneiden lasten vanhemmat voivat kokea tutkittavan ilmiön tärkeämmäksi kokemustensa kautta. On myös mahdollista, että kyselylomakkeeseen on vastattu epärehellisesti. Kyselyä jaettiin sosiaalisessa mediassa avoimen linkin avulla, jolloin on mahdollista, että kyselyyn on vastannut myös henkilöitä, jotka eivät kuulu perusjoukkoon.

Tutkimuksen otos jäi myös valitettavan pieneksi. Tutkimuksen otos on 59 autismikirjon lapsen huoltajaa. Otosta voidaan pitää melko hyvänä suhteutettuna arvioituun perusjoukkoon, joka kattaa noin 1–1,5 prosenttia kouluikäisten lasten vanhemmista. Tutkimus toteutettiin sosiaalisen median kanavia hyödyntäen, jolloin se on toteutettu koko Suomen laajuisesti.

Mittarin luotettavuutta selvitettiin käyttäen IBM SPSS Statistic 27 -ohjelmaa. Muuttujista, jotka muodostivat summamuuttujat, testattiin Cronbachin alfa, jonka mukaan saatiin selville voiko muuttujista muodostaa summamuuttujan. Cronbachin alfan avulla laskettu reliabiliteetti perustuu laskettavien muuttujien jakamiseen kahteen osaan, joiden välinen korrelaatio tuo ilmi muuttujien vahvan yhtenäisyyden. Cronbachin alfa näyttää kaikkien korrelaatioiden keskiarvon, kun kaikki muuttujat mittaavat samaa ilmiötä. Cronbachin alfalle ei ole annettu täsmällistä alarajaa, mutta sen olisi hyvä olla yli 0,70. (Heikkilä 2014, 178; Metsämuuronen 2003, 439–443.) Vapaa-ajalla ja harrastuksissa koetun fyysisen kiusaamisen summamuuttujaa käytettiin tutkielmassa, koska sen Cronbachin alfa (0,644) oli hyvin lähellä yleisesti hyväksyttävänä pidettyä rajaa 0,70. Tämän tutkielman muiden summamuuttujien Cronbachin alfat ylittivät yleisesti hyväksyttävän rajan (0,70), minkä avulla voidaan todeta muuttujien mittaavaan samaa ilmiötä.

Taulukko 2. Summamuuttujien Cronbachin alfat

		Alfa-kerroin
Koulussa tai koulumatkalla koettu kiusaaminen	Fyysinen kiusaaminen	0,701
	Hiljainen ja sanallinen kiusaaminen	0,894
	Fyysinen sekä hiljainen ja sanallinen kiusaaminen	0,889
Vapaa-ajalla tai harrastuksissa koettu kiusaaminen	Fyysinen kiusaaminen	0,644
	Hiljainen ja sanallinen kiusaaminen	0,857
	Fyysinen sekä hiljainen ja sanallinen kiusaaminen	0,788
Sosiaalisessa mediassa koettu kiusaaminen		0,897
Koettu fyysinen kiusaaminen		0,822
Koettu hiljainen ja sanallinen kiusaaminen		0,903
Koettu kiusaaminen		0,908

6.6 Tutkimuksen eettisyys

Tutkimuksen toteuttamista ohjaa Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) määräämät tutkimuksen eettiset periaatteet. Eettisissä periaatteissa mainitaan, että tutkijan on kunnioitettava tutkittavien itsemääräämisoikeutta sekä ihmisarvoa niin, ettei tutkimuksen

toteuttamisesta aiheudu haittaa tutkittaville. Tutkittavalla on vapaaehtoisuus osallistua tutkimukseen, oikeus kieltäytyä tutkimukseen osallistumisesta ja keskeyttää tutkimukseen vastaaminen milloin tahansa, riippumatta tutkimuksen vaiheista. Lisäksi tutkittavalla on oikeus saada tietoa tutkimuksesta sekä sen tavoitteista. Näiden pohjalta tutkimukseen osallistuvalla voidaan kysyä tietoon perustuva suostumus tutkimukseen osallistumisesta. (TENK 2019, 7–8.)

Tätä tutkimusta tehdessä aiemmin mainitut Tutkimuseettisen neuvottelukunnan tutkimuksen eettiset periaatteet on otettu huomioon. Tutkimuksessa vastaajilta ei kerätty henkilötietoja ja lisäksi vastaajia muistutettiin kyselylomakkeen ohjeistuksessa olla kirjoittamatta avoimiin kohtiin esimerkiksi koulun nimiä tai muita tietoja, joiden perusteella vastaajan henkilöllisyys voisi selvitä (liite 2). Tässä tutkimuksessa tarvittiin taustamuuttujiksi lapsen luokka-aste, tieto autismikirjon diagnoosista sekä lapsen luokka- ja koulumuodosta. Lisäksi tutkimuksessa kysyttiin tietoja lapsen kokemasta kiusaamisesta koulussa, vapaa-ajalla ja harrastuksissa. Vaikka edellä mainitut tiedot eivät varsinaisesti ole henkilötietoja, ovat ne salassa pidettäviä, ja niiden käsittelyssä noudatettiin tieteellisen tutkimukseen eettisiä periaatteita ja tietosuojaa koskevia säädöksiä.

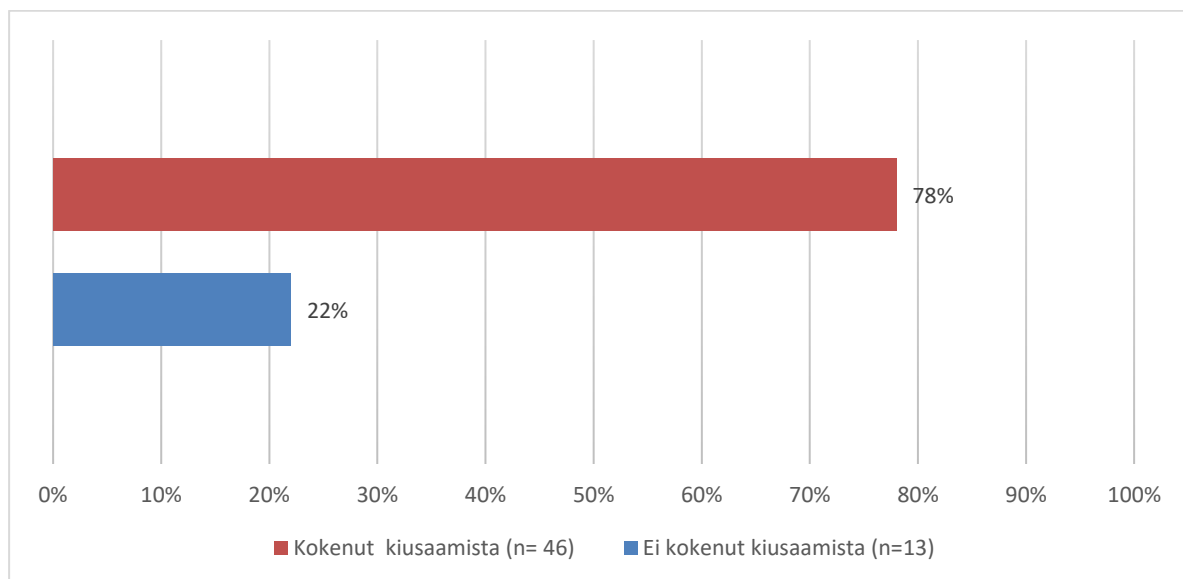
Alkuperäisen tutkimussuunnitelman mukaan vastaajina olisi toiminut autismikirjon lapset, mutta osittain eettisistä sekä ajallisista syistä. Autismikirjon lasten toimiessa vastaajina olisi tutkimuksen eettisyyteen liittyviä valmisteluja jouduttu tekemään huomattavasti enemmän. Autismikirjon lasten vanhemmilta vastauksia kerätessä tietoon pohjautuva suostumus kyettiin kysymään suoraan vastaajalta kyselylomakkeen alussa. Suostumuskytymys oli asetettu niin, ettei siinä ollut oletusvastausta. Näin ollen vastaajan täytyi aktiivisesti antaa suostumuksensa vastaamalla ”kyllä”. Vastaajia myös varoitettiin kyselylomakkeen sisältävän kysymyksiä kiusaamisesta, mikä saattaa herättää huonoja muistoja tai olla traumaattisia. Tutkimuksen tietosuojaselosteen linkki oli liitetty kyselylomakkeen ohjeistukseen. Selosteesta vastaaja sai tietoa tutkimuksen tarkoituksesta ja tavoitteista, aineiston käsittelystä ja säilönnästä sekä henkilöistä, jotka tietoja käsittelevät.

Tutkimuksen aineisto kerättiin Webropol-verkkokyselynä, josta tiedot siirretään yliopiston tietoturvan suojaamaan verkkoympäristöön (seafire). Tiedot säilytetään yliopiston tietoturvan suojaamassa verkkoympäristössä, jonne pääsevät tunnuksin ja salasanoin vain tutkielman tutkija sekä pro gradu -tutkielman ohjaaja. Tutkimuksen aineisto tuhoetaan tutkimuksen valmistuttua.

7 Tutkimuksen tulokset

7.1 Autismikirjon lasten kokema kiusaaminen koulussa, vapaa-ajalla ja sosiaalisessa mediassa

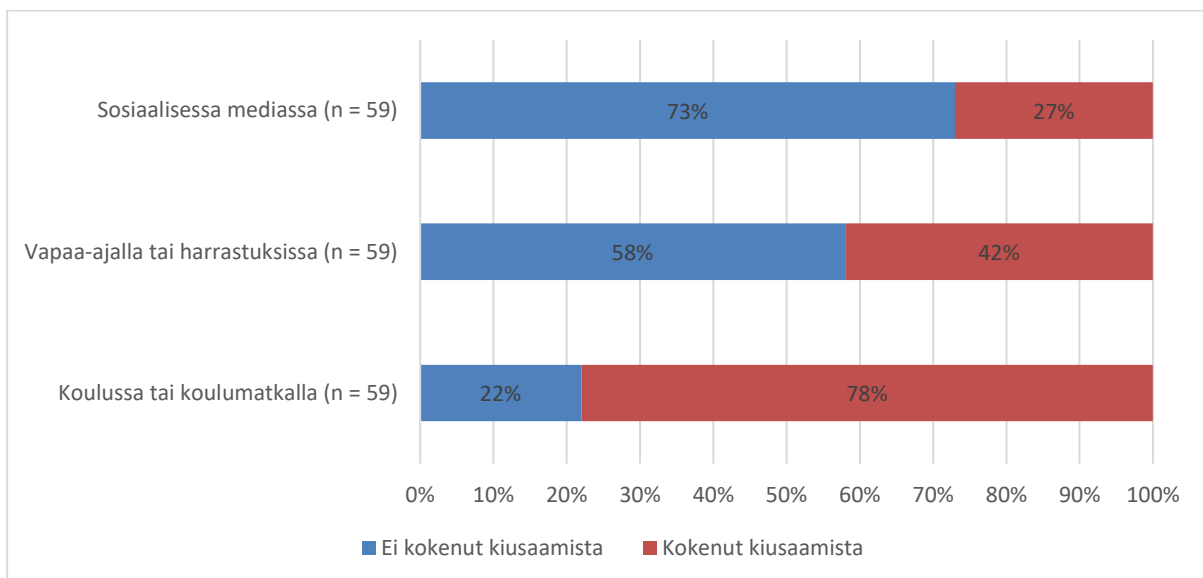
Tutkimuksessa tutkittiin, miten moni autismikirjon lapsi oli kokenut kiusaamista viimeisen vuoden aikana. Kysymykset olivat asteikkomuodossa ja kuusiportaisia. Kaikista kiusaamista koskevista kysymyksistä luotiin summamuuttuja (ks. luku 6.4.). Vastaajista huomattavan suuri enemmistö (78 prosenttia) kertoi lapsensa kokeneen jonkinlaista kiusaamista viimeisen vuoden aikana vähintään kerran kuukaudessa (kuvio 1). Kiusaamista oli koettu joko koulussa, koulumatkoilla, vapaa-ajalla, harrastuksissa tai sosiaalisessa mediassa. Vain 22 prosenttia kertoi lapsensa välttyneen kiusaamiselta viimeisen vuoden aikana, tai kiusaamistapahtumat olivat olleet yksittäisiä.

Kuvio 1. Viimeisen vuoden aikana kiusaamista kokeneiden jakauma (n=59)

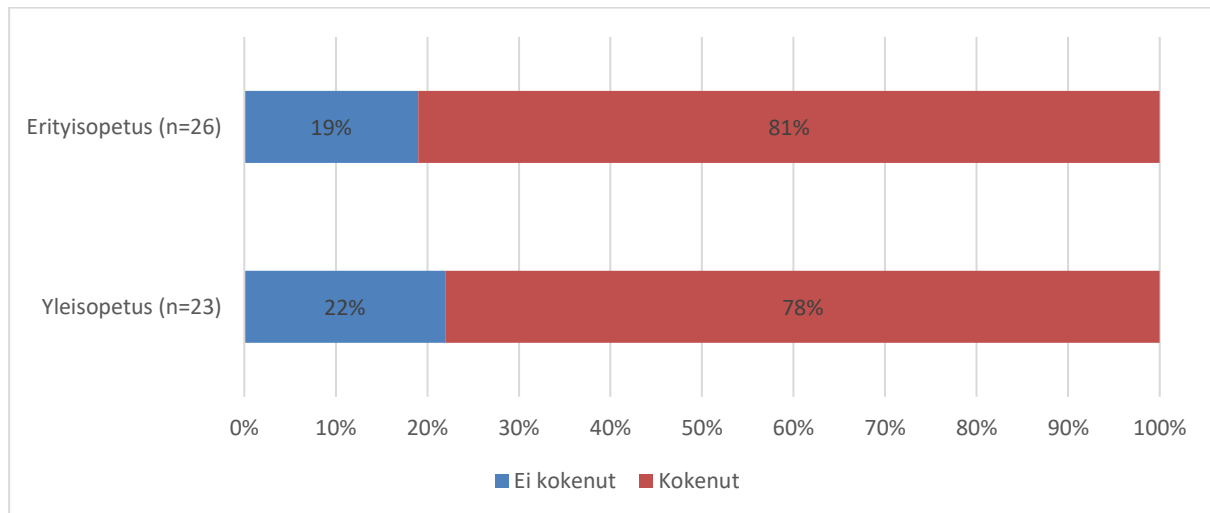
Kuviossa 2 esitetään, miten kiusaamiskokemukset jakaantuivat vapaa-ajan ja koulun välillä. Autismikirjon lapset kokivat enemmän kiusaamista koulussa ja koulumatkalla kuin vapaa-ajalla tai harrastuksissa. Enemmistö (78 prosenttia) vastaajista kertoi lapsensa kokeneen

kiusaamista koulussa tai koulumatkalla. Vapaa-ajalla tai harrastuksissa kiusaamista oli koettu huomattavasti vähemmän. Enemmistö vastaajista (58 prosenttia) kertoi, ettei lapsensa ollut kokenut vapaa-ajalla kiusaamista. Vapaa-ajalla tai harrastuksissa kiusaamista kokeneita oli 42 prosenttia vastaajien lapsista. Sosiaalisessa mediassa kiusaamista koettiin vähemmän kuin vapaa-ajalla tai koulussa. Sosiaalisessa mediassa kiusaamista oli kokenut 27 prosenttia vastaajien lapsista.

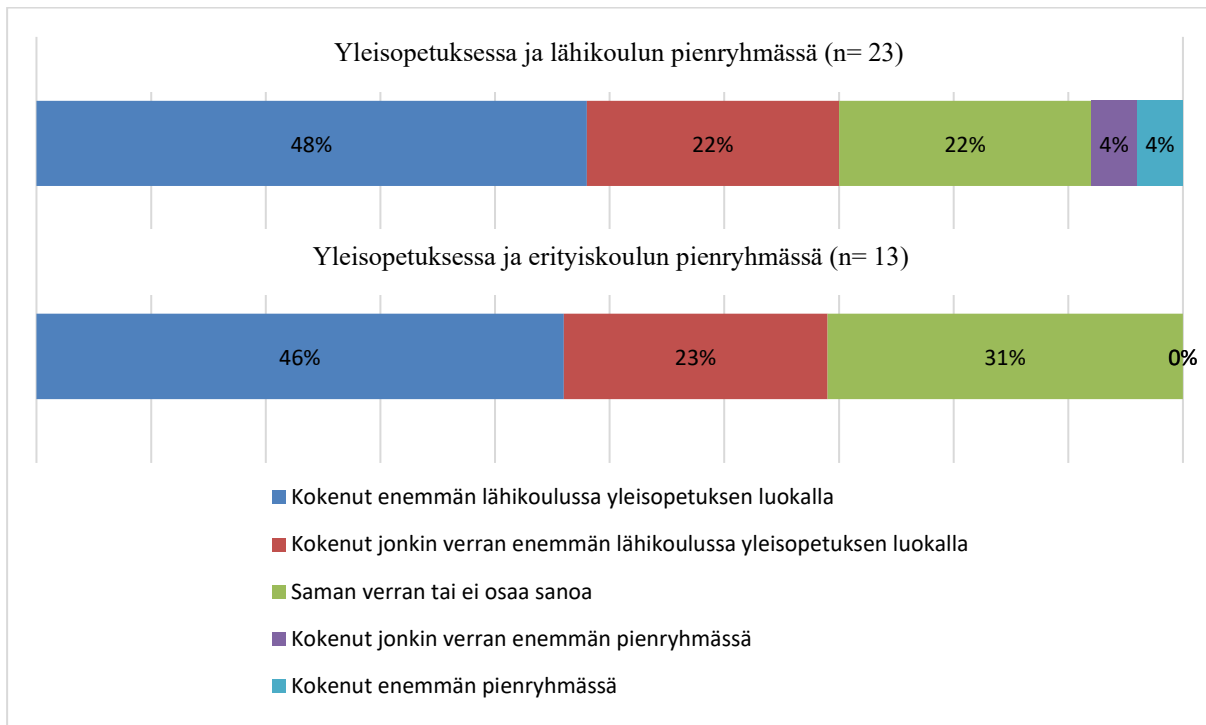
Kuvio 2. Koetun kiusaamisen jakaumat sosiaalisessa mediassa, vapaa-ajalla tai harrastuksissa ja koulussa tai koulumatkalla (n = 59)

Kiusaamiskokemuksia tarkasteltiin tässä tutkimuksessa myös oppimisympäristöjen osalta. Kiusaamiskokemuksien määrää tarkasteltiin ala- ja yläkoulun sekä yleis- ja erityisopetuksen osalta. Erityisopetuksessa opiskelevilla tarkoitettiin lapsia, jotka opiskelevat pienryhmissä tai erityisluokilla. Kiusaamiskokemuksien jakaumia yleis- ja erityisopetuksessa on esitelty kuviossa 3. Yleis- ja erityisopetuksen välillä ei ollut eroa autismikirjon lasten kokemassa kiusaamisessa, ja kiusaamista oli molemmissa koettu lähes yhtä paljon.

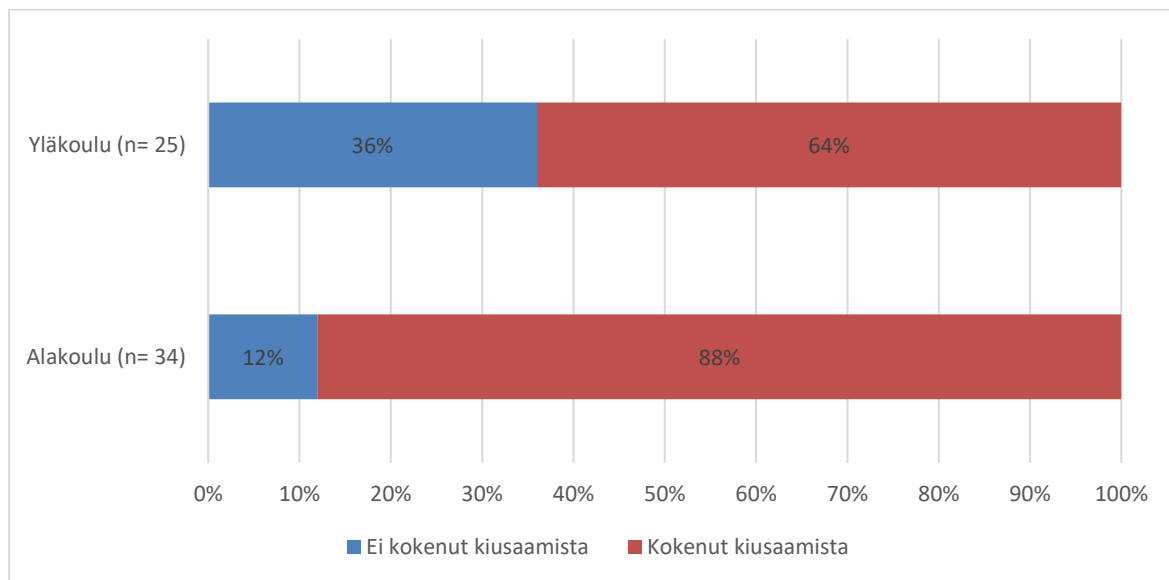
Kuvio 3. Kiusaamiskokemusten jakauma yleis- ja erityisopetuksessa (n=49)

Kyselyyn vastanneista 39 prosenttia (n = 23) kertoi lapsensa käyneen koulua sekä yleisopetuksen luokalla että lähikoulussa pienryhmässä. Tämän lisäksi 22 prosenttia (n = 13) vastaajista kertoi lapsensa käyneen koulua lähikoulussa yleisopetuksen luokalla ja keskitetyn tuen koulussa tai erityiskoulussa pienryhmässä. Vastaajilta kysyttiin, kummassa koulussa kiusaamista oli koettu enemmän (kuvio 4). Yleisopetuksen luokassa oli koettu kiusaamista enemmän kuin pienryhmissä. Lähikoulussa yleisopetuksessa ja pienryhmässä koulua käynneistä lapsista 70 prosenttia oli kokenut enemmän kiusaamista lähikoulun yleisopetuksen luokalla kuin lähikoulun pienryhmässä. Ainoastaan 8 prosenttia heistä kertoi kokeneensa kiusaamista enemmän lähikoulun pienryhmässä kuin yleisopetuksen luokassa. Yksikään vastaaja ei kertonut lapsensa kokeneen kiusaamista enemmän erityiskoulun pienryhmässä kuin lähikoulun yleisopetuksen luokassa. Yleisopetuksessa ja erityiskoulu pienryhmissä koulua käynneistä 69 prosenttia oli kokenut enemmän kiusaamista yleisopetuksen luokalla kuin erityiskoulun pienryhmässä.

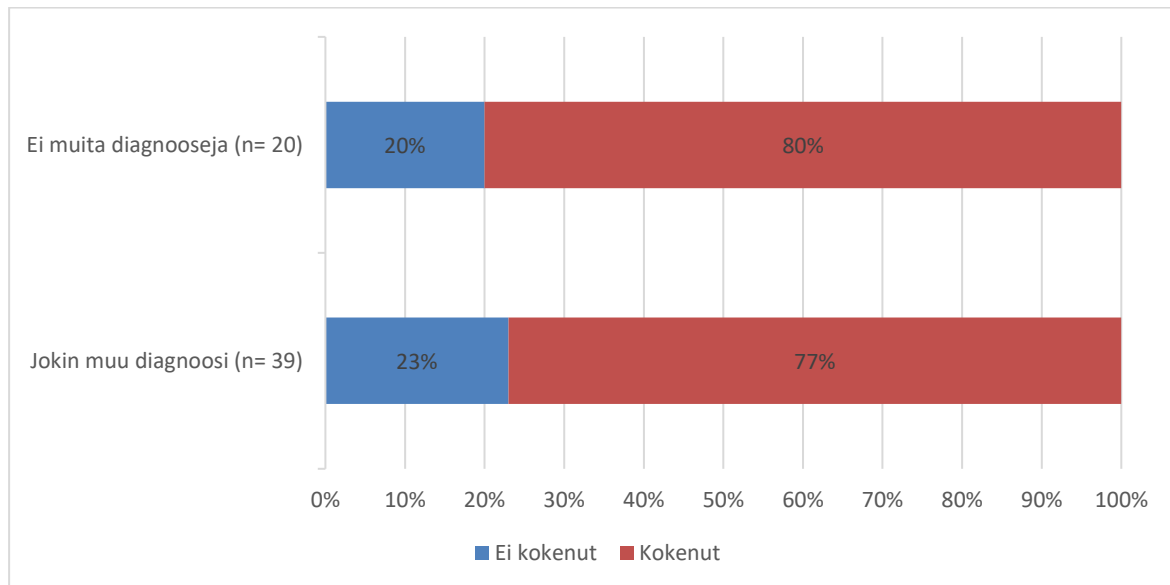
Kuvio 4. Enemmän koetun kiusaamisen jakaumat yleisopetuksessa ja pienryhmissä (n=36)

Oppimisympäristöjen osalta autismikirjon lasten kokemaa kiusaamista tarkasteltiin myös ala- ja yläkoulussa (kuvio 5). Alakoulussa opiskelevista lapsista jonkinlaista kiusaamista viimeisen vuoden aikana oli kokenut 88 prosenttia, ja vain 12 prosenttia alakoulua käyvistä lapsista ei ollut kokenut mitään kiusaamista samana aikana. Yläkoulussa kiusaamista kokeneita oli vähemmän kuin alakoulussa. Yläkoululaisista 64 prosenttia oli kokenut viimeisen vuoden aikana jonkinlaista kiusaamista. Koetulla kiusaamisella oli yhteys tämänhetkiseen luokka-asteeseen. Pearsonin korrelaatio kerroin oli negatiivinen, joka tarkoittaa, että kiusaamiskokemuksia oli vähemmän yläkoulussa opiskelevilla lapsilla kuin alakoulussa opiskelevilla (*Pearsonin* $r = -0,289$; $p = 0,026$).

Kuvio 5. Kiusaamiskokemuksia oli vähemmän yläkoulussa kuin alakoulussa.

Vastaajista 67 prosenttia kertoi lapsellaan olevan autismikirjon lisäksi jokin muu lääkärin antama diagnoosi. Kiusaamiskokemuksia tarkastellessa muilla diagnooseilla ei ollut yhteyttä autismikirjon lasten kokemaan kiusaamiseen. Kokemuksia kiusaamisesta viimeisen vuoden ajalta oli lähes yhtä paljon sekä lapsilla, joilla oli jokin muu diagnoosi, että lapsilla, joilla ei ollut muita diagnooseja (kuvio 6).

Kuvio 6. Autismikirjon lisäksi jonkin muun diagnoosin omaavien ja vain autismikirjon diagnoosin omaavien koetun kiusaamisen jakaumat (n=59)

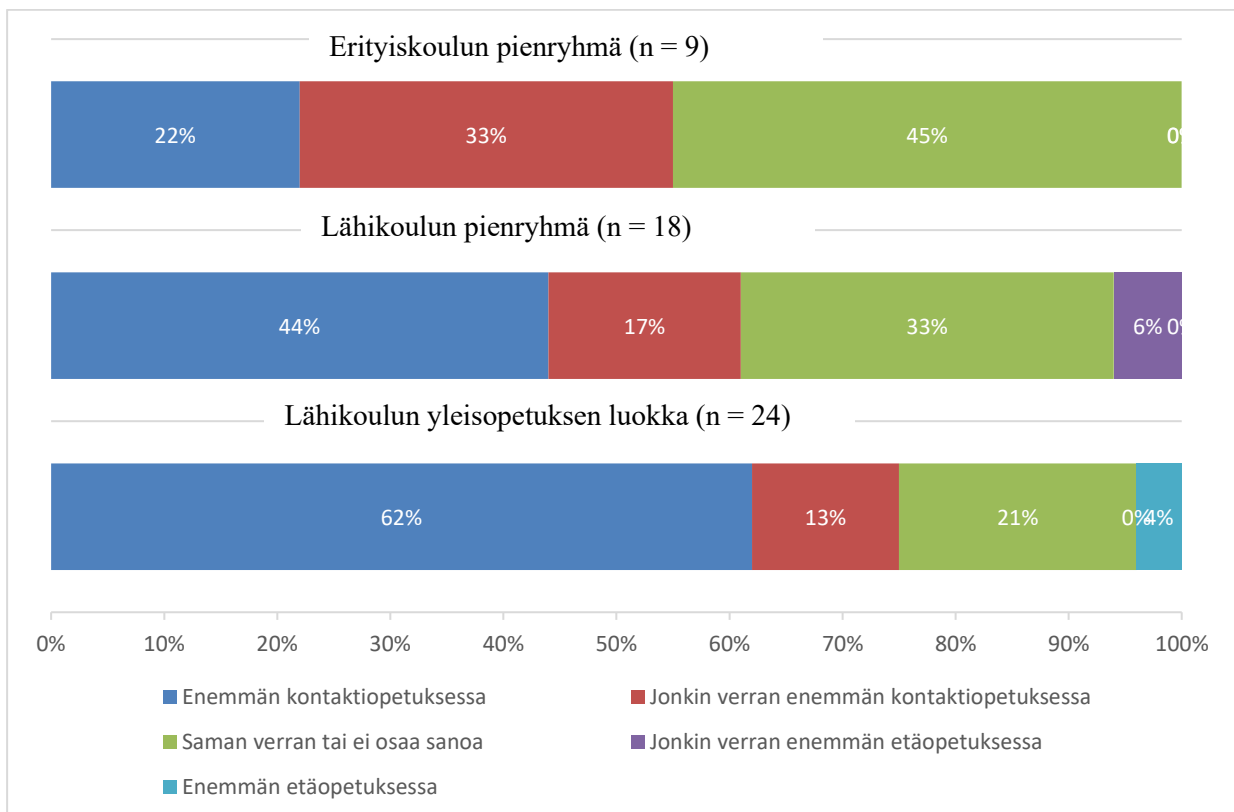
Kyselyyn vastanneista 41 prosenttia (n = 24) kertoi lapsensa käyneen koulua yleisopetuksen luokalla sekä kontaktiopetuksessa että etäopetuksessa. Lähikoulun pienryhmissä kontaktiopetuksessa ja etäopetuksessa oli ollut 31 prosenttia (n = 18) sekä erityiskoulujen pienryhmissä kontaktiopetuksessa ja etäopetuksessa 15 prosenttia (n = 9) kyselyyn vastanneista.

Vastaajilta kysyttiin, oliko lapsi kokenut enemmän kiusaamista kontaktiopetuksessa vai etäopetuksessa. Erityiskoulun pienryhmissä sekä kontakti- että etäopetuksessa opiskelleiden lasten vanhemmista yksikään ei kertonut lapsensa kokeneen kiusaamista enemmän etäopetuksen aikana. Enemmistö heistä (55 prosenttia) kertoi kiusaamista olleen enemmän tai jonkin verran enemmän kontaktiopetuksessa. (Kuvio 7)

Lähikoulun pienryhmissä kontakti- ja etäopetuksessa oli opiskellut 31 prosenttia (n=18) kyselyyn vastanneiden lapsista. Heistä enemmistö kertoi lapsensa kokeneen kiusaamista enemmän kontaktiopetuksessa. 44 prosenttia kertoi lapsensa kokeneen enemmän kiusaamista kontaktiopetuksessa ja 17 prosenttia kertoi lapsensa kokeneen jonkin verran enemmän

kiusaamista kontaktiopetuksessa. Kolmasosa vastaajista ei osannut sanoa kummassa lapsensa oli kokenut enemmän kiusaamista. (Kuvio 7)

Kontakti- ja etäopetuksessa lähikoulun yleisopetuksen luokassa oli opiskellut 41 prosenttia (n = 24) kyselyyn vastanneiden lapsista. Suuri enemmistö (62 prosenttia) kertoi lapsensa kokeneen kiusaamista enemmän kontaktiopetuksessa. Jonkin verran enemmän kiusaamista kontaktiopetuksessa oli kokenut 13 prosenttia. Yhteensä siis 75 prosenttia lähikoulussa yleisopetuksen luokalla opiskelleista oli kokenut kiusaamista enemmän tai jonkin verran enemmän kontaktiopetuksessa. Lähikoulun yleisopetuksen luokalla opiskelleista 21 prosenttia ei osannut kertoa kummassa lapsi oli kokenut kiusaamista enemmän. (Kuvio 7)

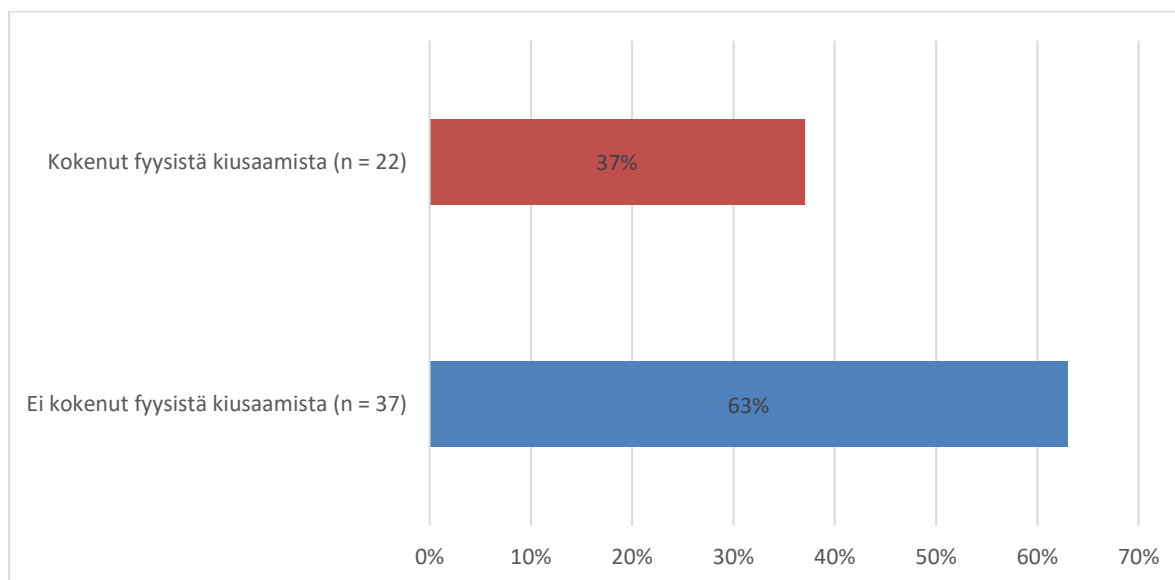

Kuvio 7. Enemmän koetun kiusaamisen jakaumat kontakti- ja etäopetuksessa (n=47)

7.1.1 Autismikirjon lasten kokema fyysinen kiusaaminen

Tutkimuksessa tutkittiin millaista kiusaamista autismikirjon lapset kokevat. Fyysistä kiusaamista kysyttiin yhteensä 18 kysymyksellä, joista puolet koski koulussa tai koulumatkalla koettua fyysistä kiusaamista ja puolet vapaa-ajalla ja harrastuksissa koettua fyysistä kiusaamista. Koulussa ja koulumatkalla sekä vapaa-ajalla ja harrastuksissa koetulle fyysiselle kiusaamiselle luotiin molemmille summamuuttajat. Lisäksi koottiin summamuuttuja koulussa ja koulumatkalla sekä vapaa-ajalla ja harrastuksissa koetusta fyysisestä kiusaamisesta (ks. luku 6.4).

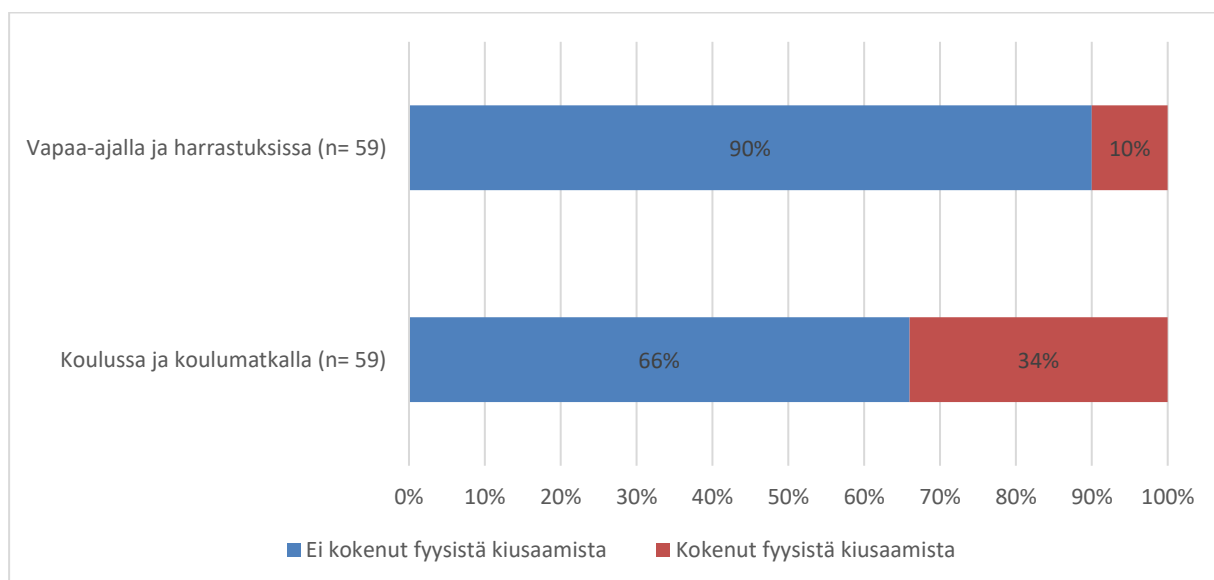
Koettua fyysistä kiusaamista tutkittiin summamuuttujan avulla. Kyselyyn vastanneista 37 prosenttia kertoi lapsensa kokeneen jotain fyysistä kiusaamista viimeisen vuoden aikana. Kiusaaminen oli tapahtunut koulussa, koulumatkalla, vapaa-ajalla tai harrastuksissa. (Kuvio 8)

Kuvio 8. Koetun fyysisen kiusaamisen jakauma (n= 59)

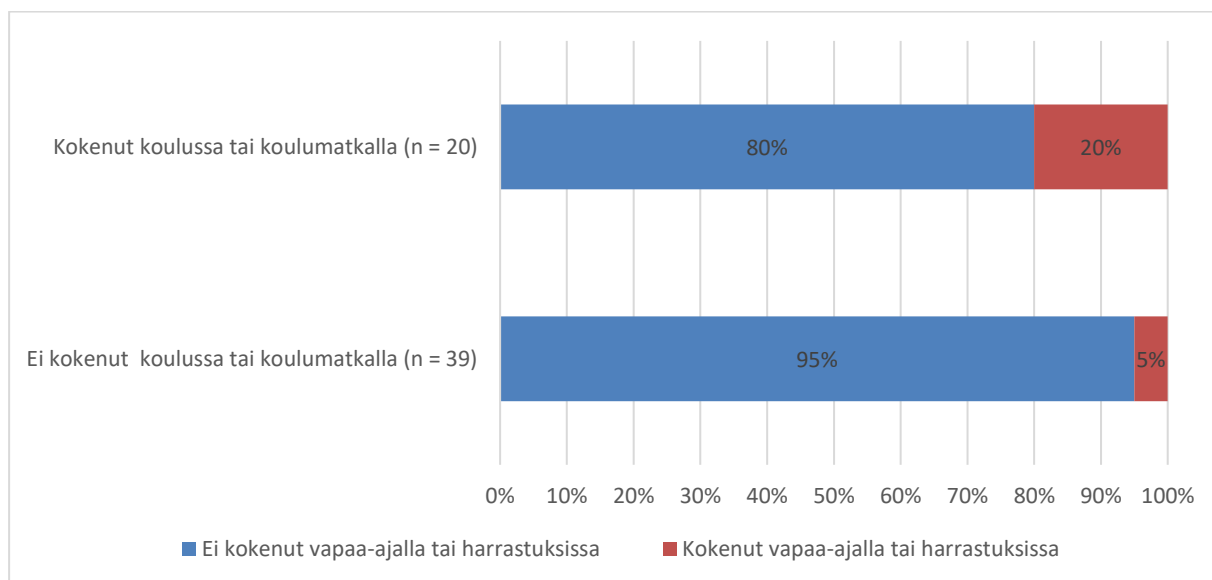
Tutkimuksessa tutkittiin millaisissa ympäristöissä autismikirjon lapset kokevat fyysistä kiusaamista. Autismikirjon lapset kokevat fyysistä kiusaamista useammin koulussa ja koulumatkoilla kuin vapaa-ajalla tai harrastuksissa (kuvio 9). Koulussa ja koulumatkalla

fyysistä kiusaamista oli kokenut 34 prosenttia vastaajien lapsista, kun taas vapaa-ajalla ja harrastuksissa fyysistä kiusaamista kokeneita oli 10 prosenttia. Koulussa ja koulumatkalla koetun fyysisen kiusaamisen yhteyttä vapaa-ajalla ja harrastuksissa koettuun fyysiseen kiusaamiseen tarkasteltiin ristiintaulukoinnin avulla. Lapset, jotka olivat kokeneet fyysistä kiusaamista koulussa ja koulumatkalla, olivat kokeneet enemmän fyysistä kiusaamista myös vapaa-ajalla ja harrastuksissa (*Pearsonin* $r = 0,286$; $p = 0,001$).

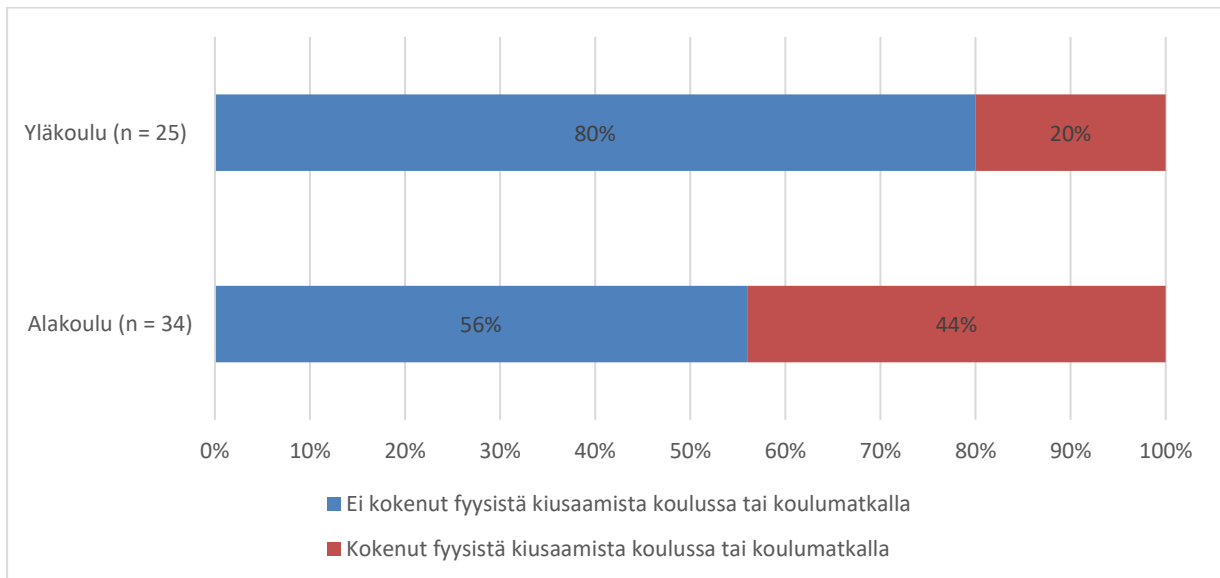
Kuvio 9. Koetun fyysisen kiusaamisen jakauma koulussa ja koulumatkalla sekä vapaa-ajalla ja harrastuksissa (n= 59)

Koulussa tai koulumatkalla fyysistä kiusaamista kokeneista 20 prosenttia oli kokenut fyysistä kiusaamista myös vapaa-ajalla tai harrastuksissa. Lapsista, jotka eivät olleet kokeneet fyysistä kiusaamista koulussa tai koulumatkalla, vain 5 prosenttia oli kokenut sitä vapaa-ajalla tai harrastuksissa. (Kuvio 10)

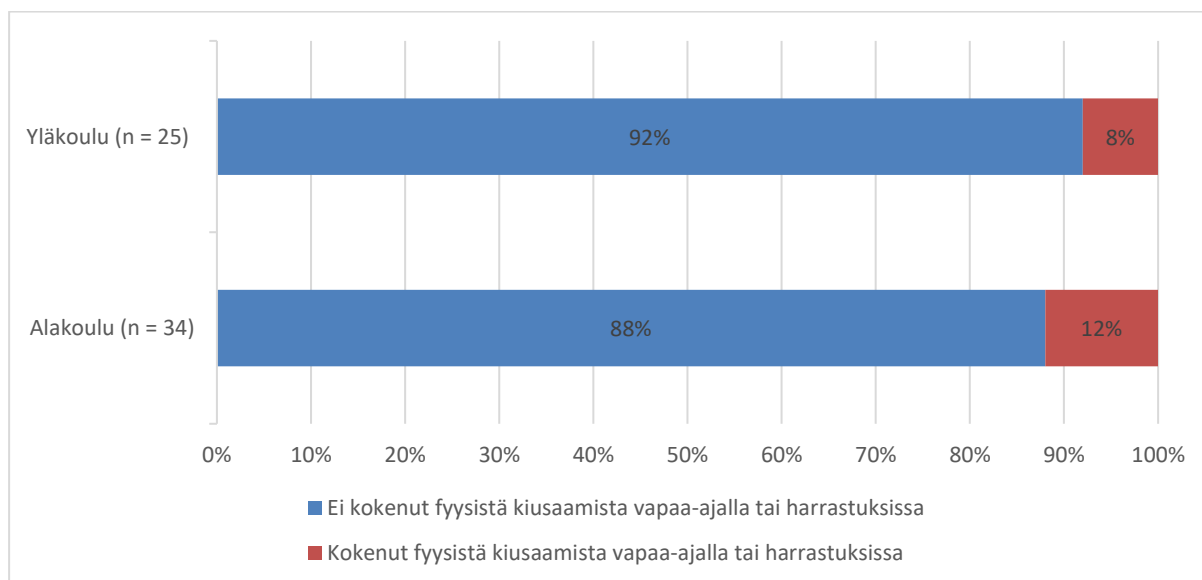
Kuvio 10. Koulussa tai koulumatkoilla koettu fyysinen kiusaaminen suhteessa vapaa-ajalla tai harrastuksissa koettuun fyysiseen kiusaamiseen (n = 59)

Kuviossa 11 on esitelty koulussa ja koulumatkalla koetun kiusaamisen jakaumat ala- ja yläkoulussa. Alakoulussa opiskelevista lapsista fyysistä kiusaamista koulussa oli kokenut 44 prosenttia. Yläkoulussa vastaava osuus oli 20 prosenttia. Luokka-asteen yhteyttä koettuun fyysiseen kiusaamiseen koulussa ja koulumatkalla tarkasteltiin ristiintaulukoinnin avulla. Autismikirjon lapset olivat kokeneet vähemmän fyysistä kiusaamista koulussa, mitä ylemmällä luokka-asteella he opiskelivat (*Pearsonin* $r = -0,269$; $p = 0,041$).

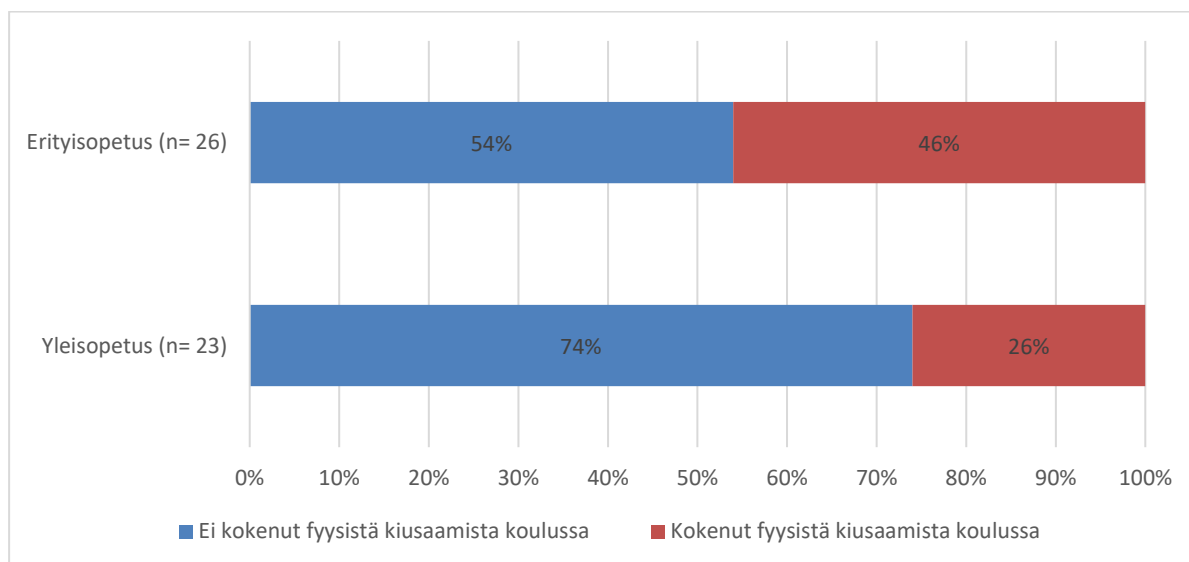
Kuvio 11. Koulussa ja koulumatkalla koetun fyysisen kiusaamisen jakauma ala- ja yläkoulussa (n= 59)

Kuviossa 12 on esitelty vapaa-ajalla ja harrastuksissa koetun kiusaamisen jakaumat ala- ja yläkoulussa. Huomioitavaa oli, että sekä ala- että yläkoululaisten osalta fyysistä kiusaamista koettiin vähemmän vapaa-ajalla kuin koulussa. Yläkoululaisista vain 8 prosenttia oli kokenut fyysistä kiusaamista vapaa-ajalla tai harrastuksissa. Alakoululaisista vapaa-ajalla tai harrastuksissa fyysistä kiusaamista oli kokenut 12 prosenttia. Vapaa-ajalla koetulla fyysisellä kiusaamisella ei ollut yhteyttä luokka-asteeseen.

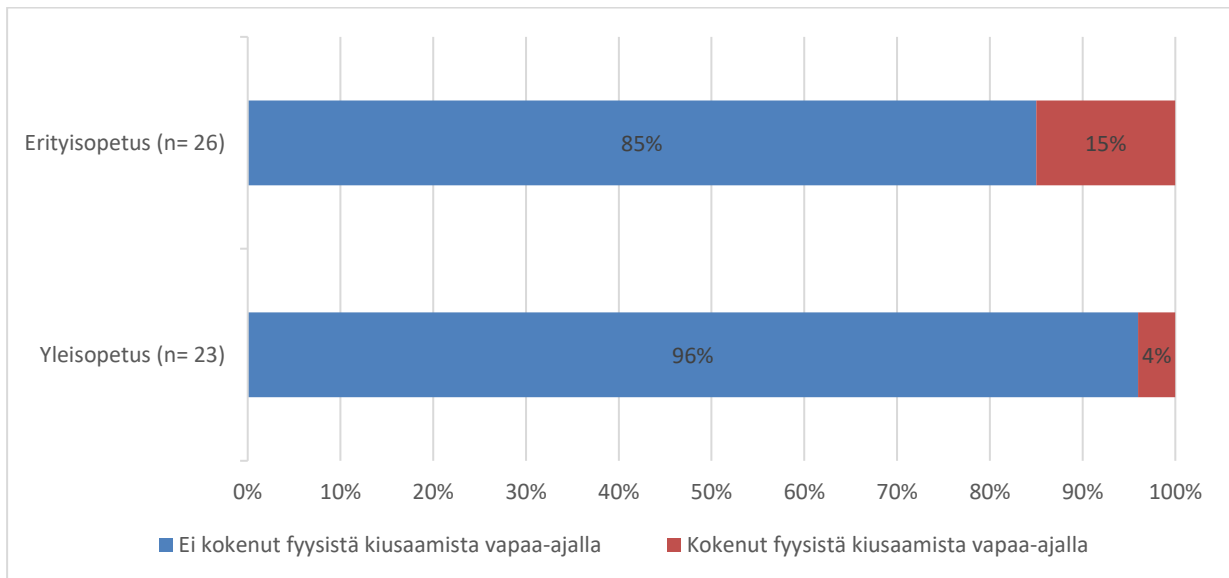
Kuvio 12. Vapaa-ajalla ja harrastuksissa koetun fyysisen kiusaamisen jakauma ala- ja yläkoulussa (n= 59)

Koettua fyysistä kiusaamista tarkasteltiin myös luokkamuotojen välillä. Luokkamuodoista tarkasteltiin erityisopetuksen pienryhmissä opiskelevia sekä yleisopetuksen ryhmissä opiskelevia. Erityisopetuksen pienryhmissä opiskelleista lapsista fyysistä kiusaamista koulussa tai koulumatkalla oli kokenut 46 prosenttia. Yleisopetuksessa vastaava osuus oli pienempi 26 prosenttia. Luokkamuodolla ei ollut yhteyttä koettuun fyysiseen kiusaamiseen koulussa tai koulumatkoilla. (Kuvio 13)

Kuvio 13. Koulussa ja koulumatkalla koetun fyysisen kiusaamisen jakauma erityis- ja yleisopetuksessa (n = 59)

Luokkamuodolla ei ollut yhteyttä myöskään vapaa-ajalla ja harrastuksissa koettuun fyysiseen kiusaamiseen. Sekä erityisopetuksen pienryhmissä että yleisopetuksen ryhmissä opiskelleet kokivat vähemmän fyysistä kiusaamista vapaa-ajalla kuin koulussa (kuvio 14). Pienryhmissä opiskelleista fyysistä kiusaamista oli kokenut 15 prosenttia ja yleisopetuksessa opiskelleista vain 4 prosenttia.

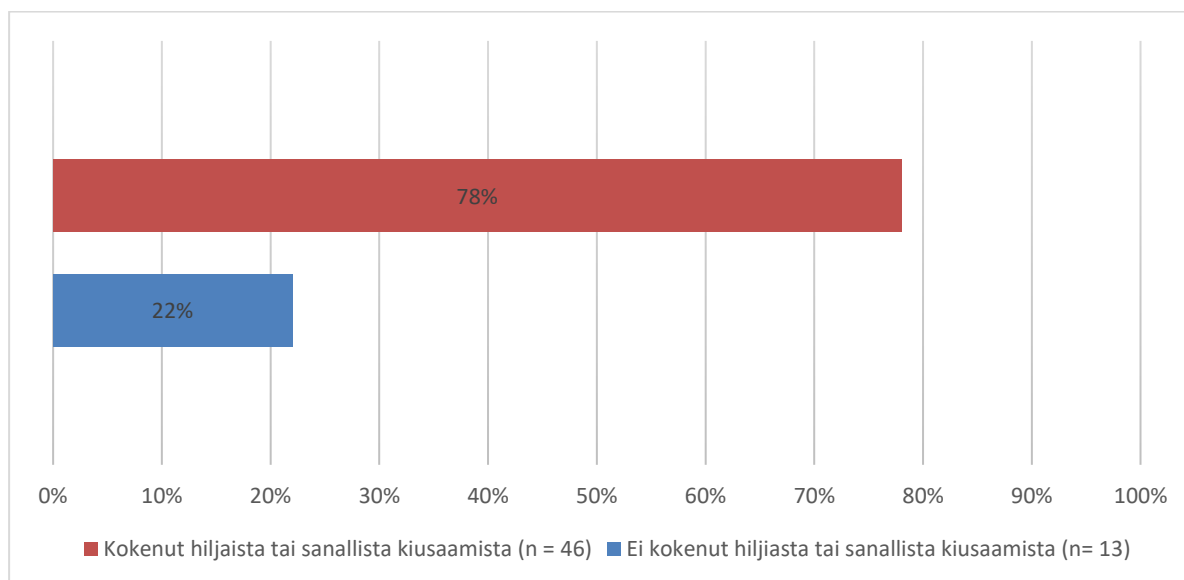

Kuvio 14. Vapaa-ajalla ja harrastuksissa koetun fyysisen kiusaamisen jakauma erityis- ja yleisopetuksessa (n = 59)

7.1.2 Autismikirjon lasten kokema hiljainen ja sanallinen kiusaaminen

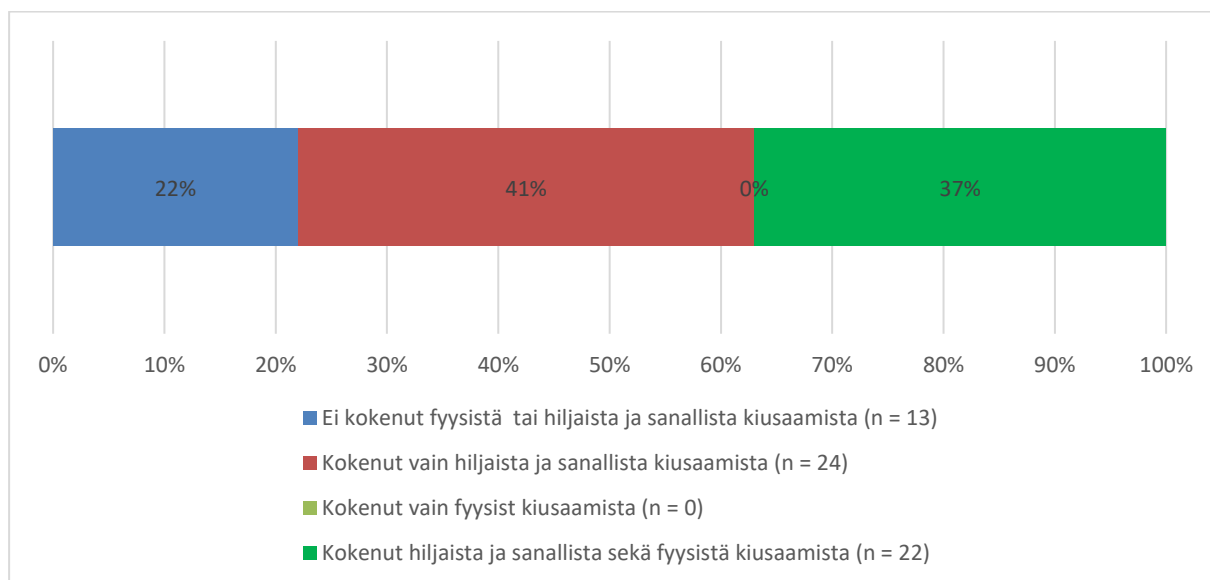
Tutkimuksessa tutkittiin millaista kiusaamista autismikirjon lapset kokevat. Hiljaista ja sanallista kiusaamista kysyttiin yhteensä 24 kysymyksellä, joista puolet koski koulussa tai koulumatkalla koettua hiljaista ja sanallista kiusaamista ja puolet vapaa-ajalla ja harrastuksissa koettua hiljaista ja sanallista kiusaamista. Hiljaiselle kiusaamiselle luotiin oma summamuuttuja kaikista 24 kysymyksestä. Koulussa ja koulumatkalla sekä vapaa-ajalla ja harrastuksissa koetulle hiljaiselle ja sanalliselle kiusaamiselle luotiin omat summamuuttujat (ks. luku 6.4). Koettua hiljaista ja sanallista kiusaamista tutkittiin summamuuttujien avulla.

Vastaajista 78 prosenttia kertoi lapsensa kokeneen viimeisen vuoden aikana hiljaista tai sanallista kiusaamista (kuvio 15). Huomattavasti useammat kertoivat lapsensa kokeneen hiljaista tai sanallista kiusaamista kuin fyysistä kiusaamista, jota oli kokenut 37 prosenttia (ks. 7.1.1). On myös huomioitavaa, että vastaajista kaikki, jotka kertoivat lapsensa kokeneen jonkinlaista kiusaamista viimeisen vuoden aikana (78 prosenttia), olivat kokeneet hiljaista ja sanallista kiusaamista.

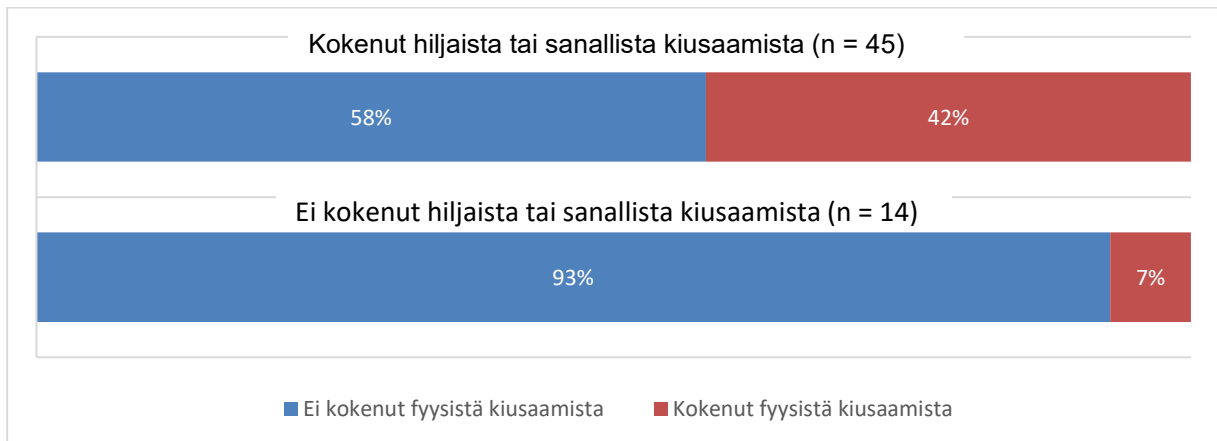
Kuvio 15. Koetun hiljaisen ja sanallisen kiusaamisen jakauma (n = 59)

Koetulla hiljaisella ja sanallisella kiusaamisella oli yhteys koetun fyysisen kiusaamisen kanssa. Fyysistä kiusaamista kokeneista kaikki olivat myös kokeneet hiljaista tai sanallista kiusaamista. Lapset, jotka eivät olleet kokeneet hiljaista ja sanallista kiusaamista, eivät myöskään olleet kokeneet fyysistä kiusaamista. Pearsonin korrelaatiokerroin oli 0,410, joka tarkoittaa, että lapset, jotka olivat kokeneet fyysistä kiusaamista, olivat kokeneet enemmän hiljaista ja sanallista kiusaamista sekä lapset, jotka olivat kokeneet hiljaista ja sanallista kiusaamista olivat kokeneet enemmän fyysistä kiusaamista. ($p= 0,001$). (Kuvio 16)

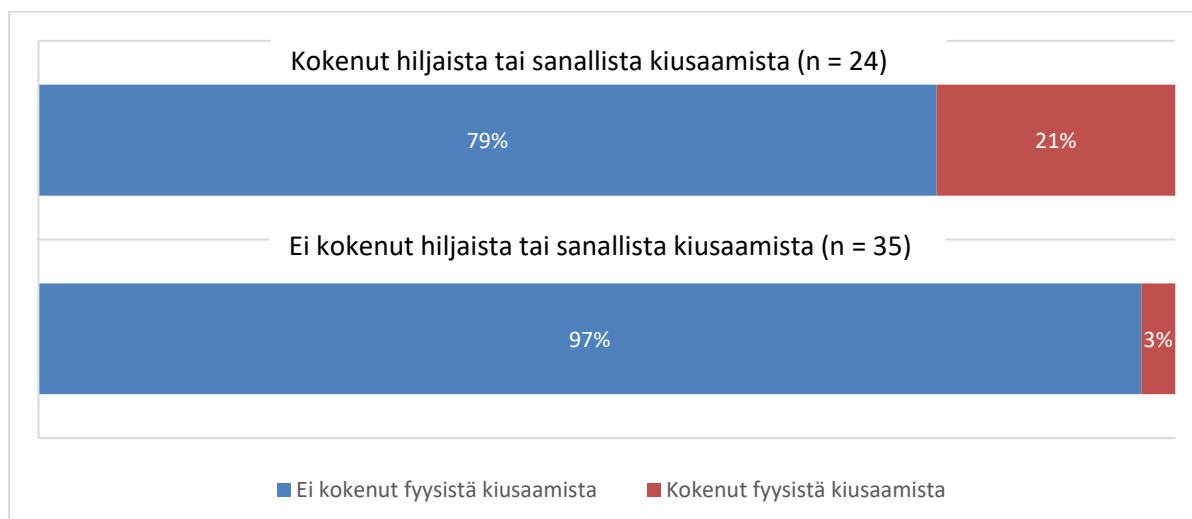
Kuvio 16. Koetun fyysisen ja hiljaisen tai sanallisen kiusaamisen jakaumat (n = 59)

Koulussa ja koulumatkalla koetulla hiljaisella ja sanallisella kiusaamisella oli yhteys koulussa ja koulumatkalla koettuun fyysiseen kiusaamiseen (*Pearsonin* $r = 0,315$; $p = 0,015$). Hiljaista ja sanallista kiusaamista koulussa ja koulumatkalla kokeneet olivat kokeneet enemmän myös fyysistä kiusaamista koulussa ja koulumatkalla. Vastaavasti lapset, jotka eivät olleet kokeneet hiljaista tai sanallista kiusaamista koulussa, eivät olleet juurikaan kokeneet fyysistä kiusaamista koulussa. Hiljaista ja sanallista kiusaamista kokeneista 42 prosenttia oli kokenut myös fyysistä kiusaamista koulussa tai koulumatkalla. Lapsista, jotka eivät olleet koulussa tai koulumatkalla kokeneet hiljaista tai sanallista kiusaamista, 93 prosenttia ei ollut kokenut fyysistä kiusaamista koulussa tai koulumatkalla. (Kuvio 17)

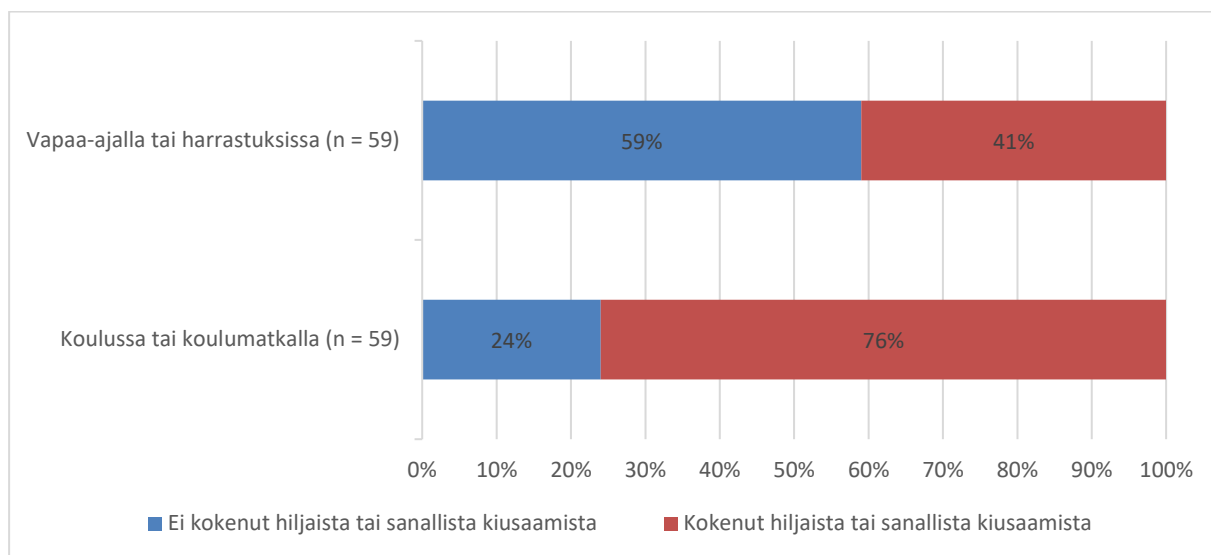
Kuvio 17. Koulussa ja koulumatkalla koetulla hiljaisella ja sanallisella kiusaamisella oli yhteys koulussa ja koulumatkalla koettuun fyysiseen kiusaamiseen (n = 59)

Myös vapaa-ajalla ja harrastuksissa koetulla hiljaisella ja sanallisella kiusaamisella oli yhteys vapaa-ajalla ja harrastuksissa koettuun fyysiseen kiusaamiseen (*Pearsonin* $r = 0,292$; $p = 0,025$). Vapaa-ajalla koettu hiljainen ja sanallinen kiusaaminen lisäsi todennäköisyyttä kokea vapaa-ajalla myös fyysistä kiusaamista. Vapaa-ajalla ja harrastuksissa hiljaista tai sanallista kiusaamista kokeneista 21 prosenttia oli kokenut vapaa-ajalla myös fyysistä kiusaamista. Lapsista, jotka eivät olleet vapaa-ajalla tai harrastuksissa kokeneet hiljaista tai sanallista kiusaamista, 93 prosenttia ei ollut kokenut myöskään fyysistä kiusaamista vapaa-ajalla tai harrastuksissa. (Kuvio 18)

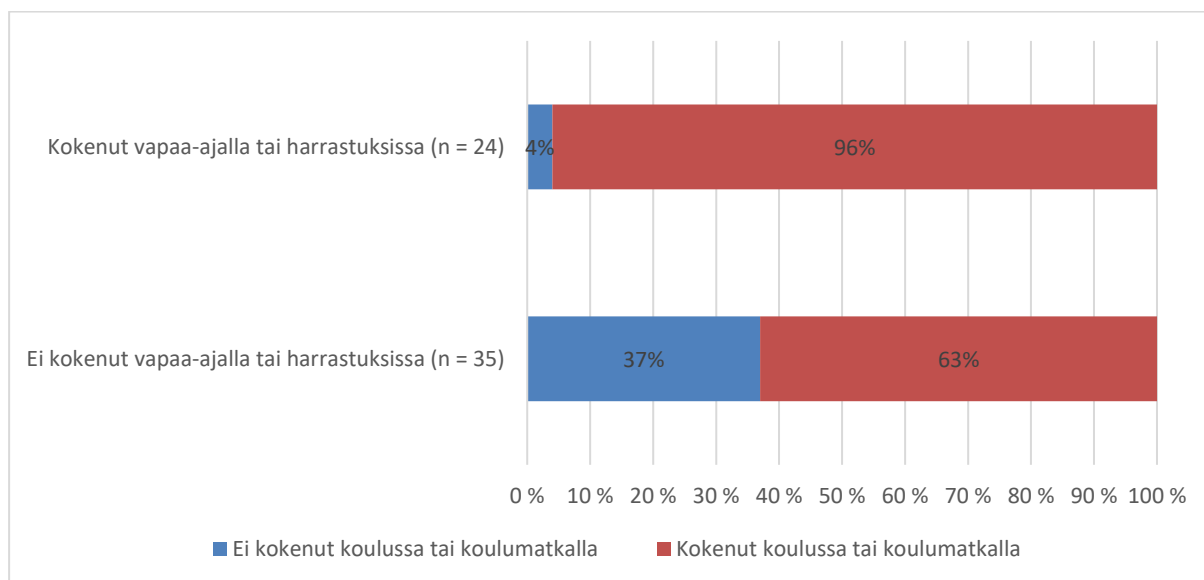
Kuvio 18. Vapaa-ajalla ja harrastuksissa koetulla hiljaisella ja sanallisella kiusaamisella oli yhteys vapaa-ajalla ja harrastuksissa koettuun fyysiseen kiusaamiseen (n = 59)

Tutkielmassa tutkittiin millaisissa ympäristöissä autismikirjon lapset kokevat hiljaista tai sanallista kiusaamista. Hiljaista ja sanallista kiusaamista oli koettu enemmän koulussa ja koulumatkoilla kuin vapaa-ajalla ja harrastuksissa (kuvio 19). Vapaa-ajalla hiljaista tai sanallista kiusaamista oli kokenut 41 prosenttia vastaajien lapsista. Koulussa ja koulumatkalla vastaava osuus oli 76 prosenttia. Huomioitavaa on, että lähes kaikki autismikirjon lapset, jotka olivat kokeneet jonkinlaista kiusaamista viimeisen vuoden aikana (78 prosenttia), olivat kokeneet hiljaista tai sanallista kiusaamista koulussa (ks. 7.1).

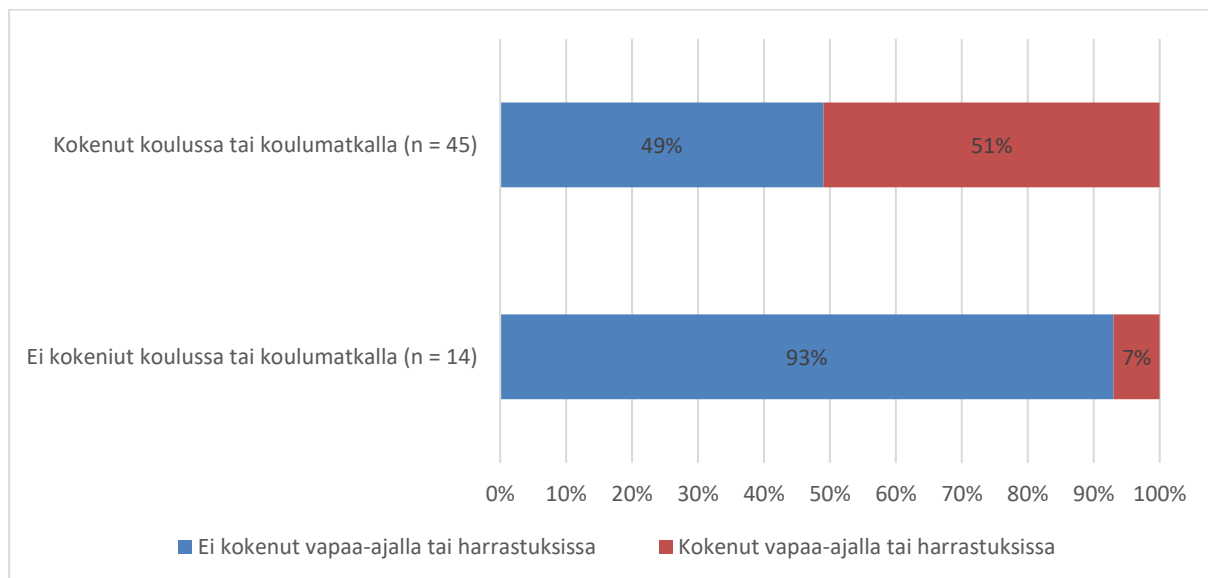
Kuvio 19. Koetun hiljaisen ja sanallisen kiusaamisen jakauma koulussa ja vapaa-ajalla (n = 59)

Vapaa-ajalla tai harrastuksissa koetulla hiljaisella ja sanallisella kiusaamisella oli yhteys koulussa koettuun hiljaiseen ja sanalliseen kiusaamiseen (*Pearsonin* $r = 0,381$; $p = 0,003$). Vapaa-ajalla hiljaista ja sanallista kiusaamista kokeneet olivat kokeneet enemmän koulussa ja koulumatkoilla hiljaista ja sanallista kiusaamista. Vapaa-ajalla tai harrastuksissa hiljaista kiusaamista kokeneista 96 prosenttia oli kokenut samankaltaista kiusaamista myös koulussa tai koulumatkalla. Lapsista, jotka eivät olleet kokeneet hiljaista ja sanallista kiusaamista vapaa-ajalla, enemmistö oli kokenut hiljaista tai sanallista kiusaamista koulussa (63 prosenttia). Hiljaista ja sanallista kiusaamista kokeneiden osuus oli huomattavasti pienempi, kuin vapaa-ajalla hiljaista ja sanallista kiusaamista kokeneiden osalta. (Kuvio 20)

Kuvio 20. Vapaa-ajalla tai harrastuksissa koettu hiljainen ja sanallinen kiusaaminen suhteessa koulussa ja koulumatkoilla koettuun hiljaiseen ja sanalliseen kiusaamiseen (n = 59)

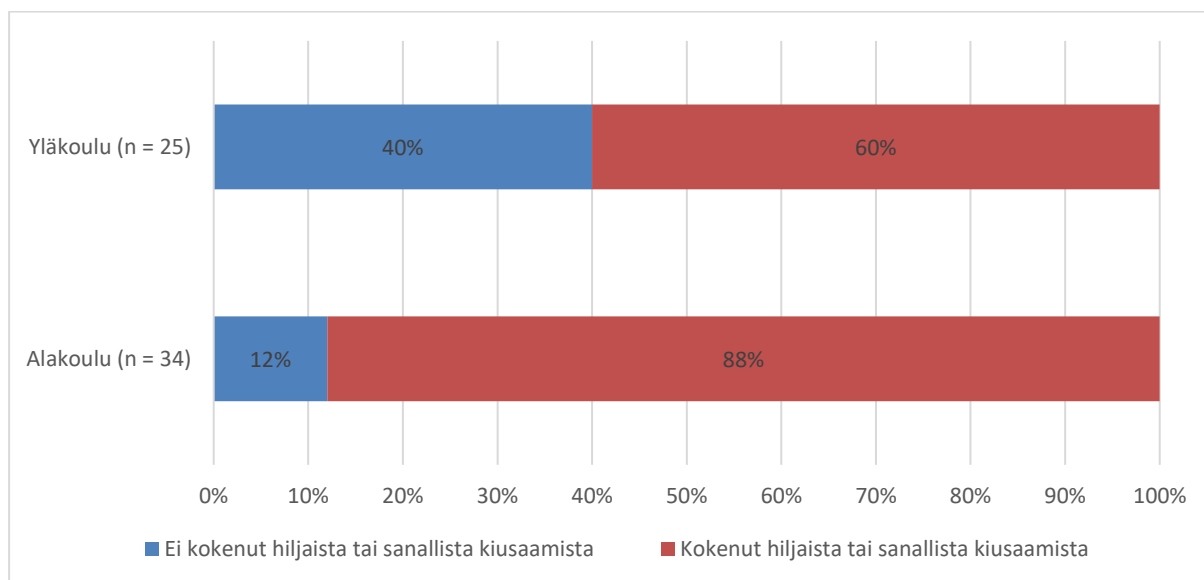
Kuviossa 21 esitetään koulussa ja koulumatkalla hiljaista ja sanallista kiusaamista kokeneiden jakaumat suhteessa vapaa-ajalla koettuun hiljaiseen ja sanalliseen. Koulussa tai koulumatkalla hiljaista ja sanallista kiusaamista kokeneista enemmistö oli kokenut samankaltaista kiusaamista myös vapaa-ajalla tai harrastuksissa (51 prosenttia). Lapsista, jotka eivät olleet kokeneet hiljaista ja sanallista kiusaamista koulussa, 93 prosenttia ei ollut kokenut sitä myöskään vapaa-ajalla tai harrastuksissa.

Kuvio 21. Koulussa tai koulumatkoilla koettu hiljainen ja sanallinen kiusaaminen suhteessa vapaa-ajalla tai harrastuksissa koettuun hiljaiseen ja sanalliseen kiusaamiseen (n = 59)

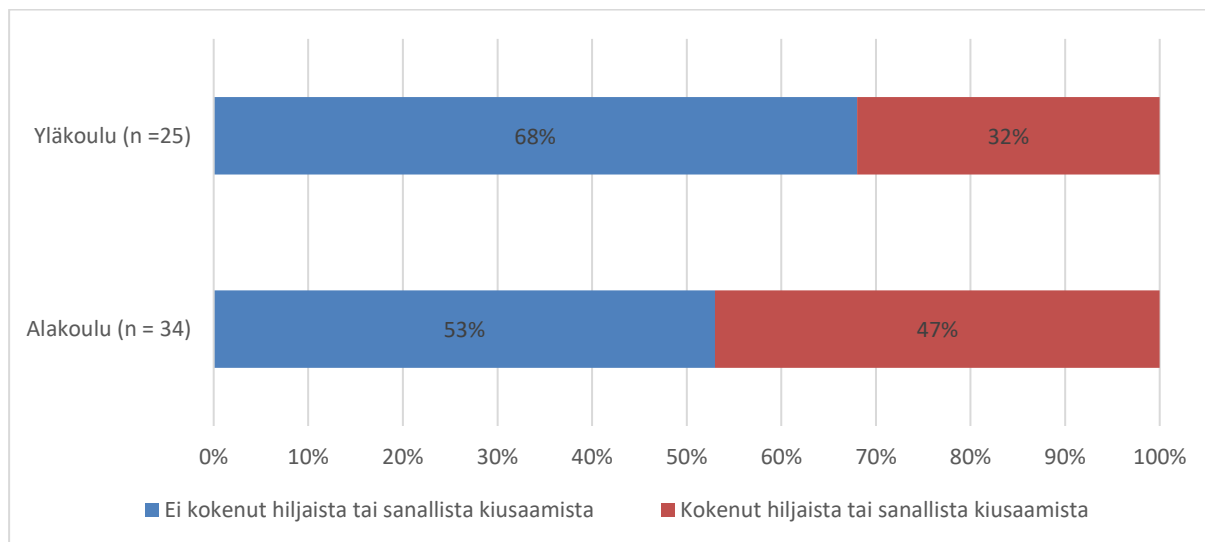
Tutkimuksessa pyrittiin selvittämään, onko oppimisympäristöllä yhteyttä autismikirjon lasten kokemaan hiljaiseen ja sanalliseen kiusaamiseen. Oppimisympäristöjen yhteyttä tutkittiin ristiintaulukoinnin avulla. Ristiintaulukoinnissa käytettiin hiljaisen ja sanallisen kiusaamisen summamuuttujia.

Hiljaista ja sanallista kiusaamista koulussa tai koulumatkalla oli kokenut alakoululaisista 88 prosenttia. Yläkoulussa vastaava osuus oli pienempi, vaikkakin enemmistö yläkoululaisistakin oli kokenut hiljaista tai sanallista kiusaamista koulussa. Luokka-asteella oli yhteys koettuun hiljaiseen ja sanalliseen kiusaamiseen koulussa ja koulumatkalla. Yläkoulussa koettiin vähemmän hiljaista ja sanallista kiusaamista koulussa ja koulumatkalla kuin alakoulussa ($p = 0,011$). Pearsonin korrelaatio kerroin oli $-0,328$, eli luokka-asteen kasvaessa hiljaisen ja sanallisen kiusaamisen kokemukset vähenevät. (Kuvio 22)

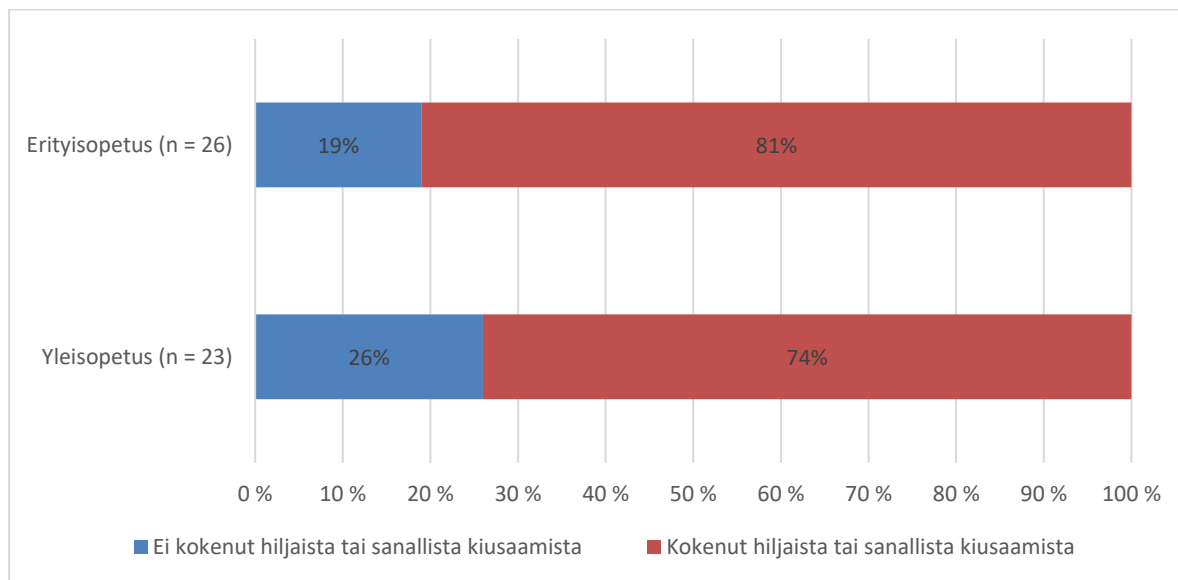
Kuvio 22. Koulussa tai koulumatkoilla koetun hiljaisen ja sanallisen kiusaamisen jakaumat ylä- ja alakoulussa (n = 59)

Luokka-asteella ei ollut yhteyttä vapaa-ajalla koettuun hiljaiseen ja sanalliseen kiusaamiseen. Sekä yläkoulussa että alakoulussa opiskelevista enemmistö ei ollut kokenut hiljaista tai sanallista kiusaamista vapaa-ajalla tai harrastuksissa (kuvio 23). Alakoululaisista 47 prosenttia oli kokenut hiljaista ja sanallista kiusaamista vapaa-ajalla tai harrastuksissa. Yläkoululaisista vastaava osuus oli hieman pienempi (32 prosenttia).

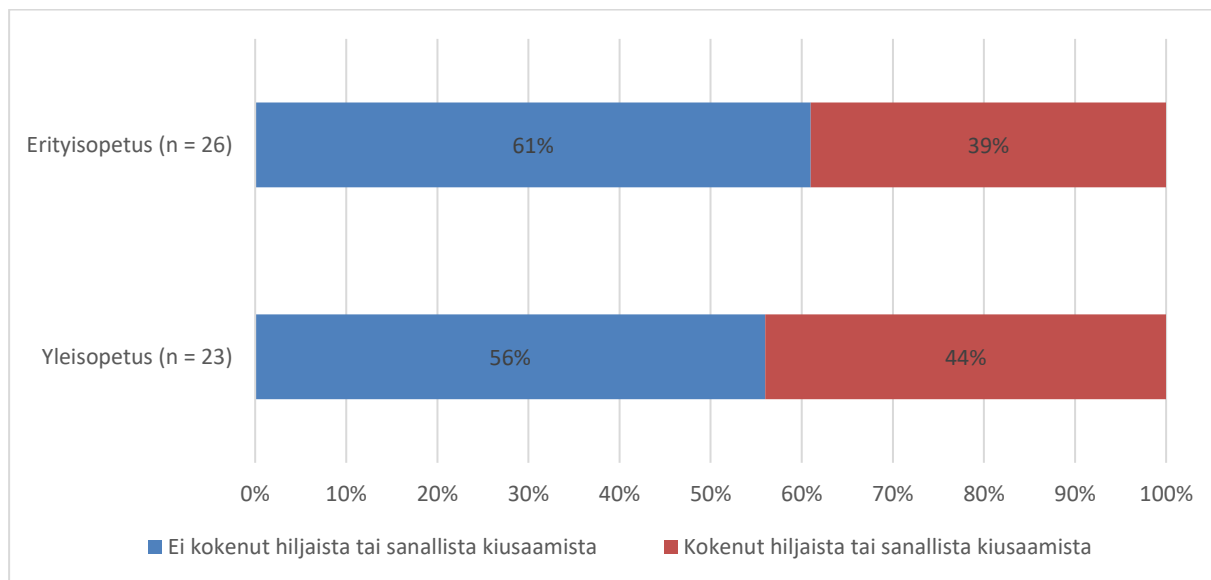
Kuvio 23. Vapaa-ajalla ja harrastuksissa koetun hiljaisen ja sanallisen kiusaamisen jakaumat ylä- ja alakoulussa (n = 59)

Tutkimuksessa pyrittiin selvittämään, onko oppimisympäristöllä yhteyttä autismikirjon lasten kokemaan kiusaamiseen. Luokkamuodon osalta asiaa tarkasteltiin ristiintaulukoinnin avulla. Erityisopetuksessa pienryhmissä opiskelevista lapsista 81 prosenttia oli kokenut koulussa tai koulumatkalla hiljaista tai sanallista kiusaamista (kuvio 24). Lähes yhtä paljon hiljaista ja sanallista kiusaamista koulussa tai koulumatkalla oli kokenut yleisopetuksen luokilla opiskelevat lapset (74 prosenttia). Luokkamuodolla ei ollut yhteyttä koettuun hiljaiseen ja sanalliseen kiusaamiseen koulussa.

Kuvio 24. Koulussa ja koulumatkalla koetun hiljaisen ja sanallisen kiusaamisen jakaumat yleis- ja erityisopetuksessa (n = 59)

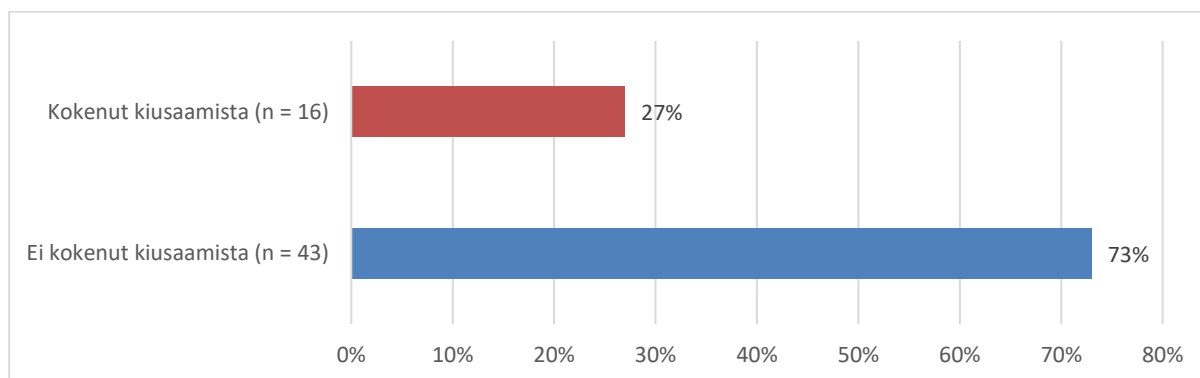
Luokkamuodolla ei ollut yhteyttä myöskään vapaa-ajalla ja harrastuksissa koettuun hiljaiseen tai sanalliseen kiusaamiseen. Kuviossa 25 esitetään vapaa-ajalla koetun hiljaisen ja sanallisen kiusaamisen jakaumat. Kuviosta havaitaan, että erityisopetuksessa ja yleisopetuksessa opiskelevat lapset kokivat lähes yhtä paljon hiljaista ja sanallista kiusaamista vapaa-ajalla tai harrastuksissa.

Kuvio 25. Vapaa-ajalla ja harrastuksissa koetun hiljaisen ja sanallisen kiusaamisen jakaumat yleis- ja erityisopetuksessa (n = 59)

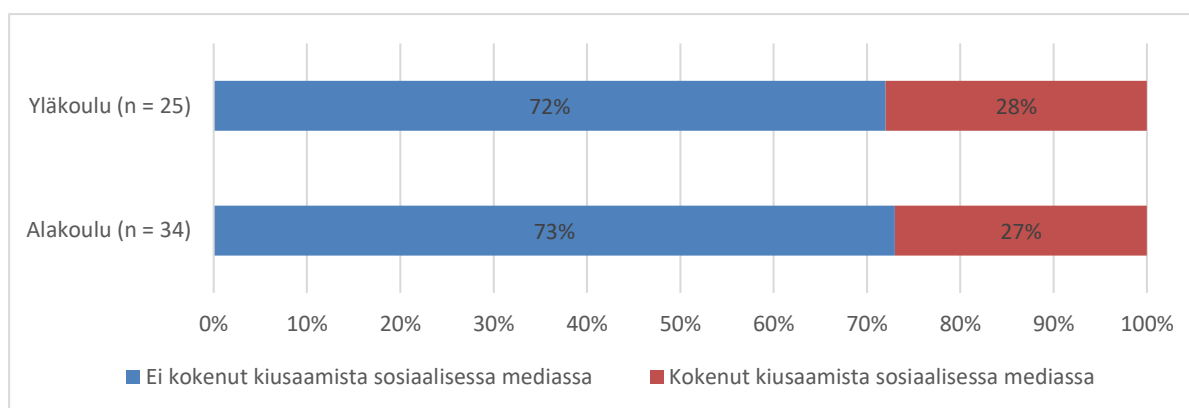
7.1.3 Autismikirjon lasten kokema sosiaalisessa mediassa tapahtunut kiusaaminen

Tutkimuksessa tutkittiin millaista kiusaamista autismikirjon lapset kokevat. Sosiaalisessa mediassa koettua kiusaamista kysyttiin yhteensä kahdellatoista kysymyksellä. Kysymyksistä luotiin summamuuttuja, jonka avulla sosiaalisen median kiusaamista tarkasteltiin (ks. luku 6.4). Kuvioista 26 nähdään, että enemmistö vastaajien lapsista ei ollut kokenut sosiaalisessa mediassa kiusaamista. Vastaajista 27 prosenttia kertoi lapsensa kokeneen kiusaamista sosiaalisessa mediassa. Kiusaamista sosiaalisessa mediassa kokeneiden osuus on huomattavasti pienempi kuin fyysistä kiusaamista kokeneiden sekä hiljaista ja sanallista kiusaamista kokeneiden osuudet (ks. 7.1.1; 7.1.2).

Kuvio 26. Sosiaalisessa mediassa koetun kiusaamisen jakauma (n = 59)

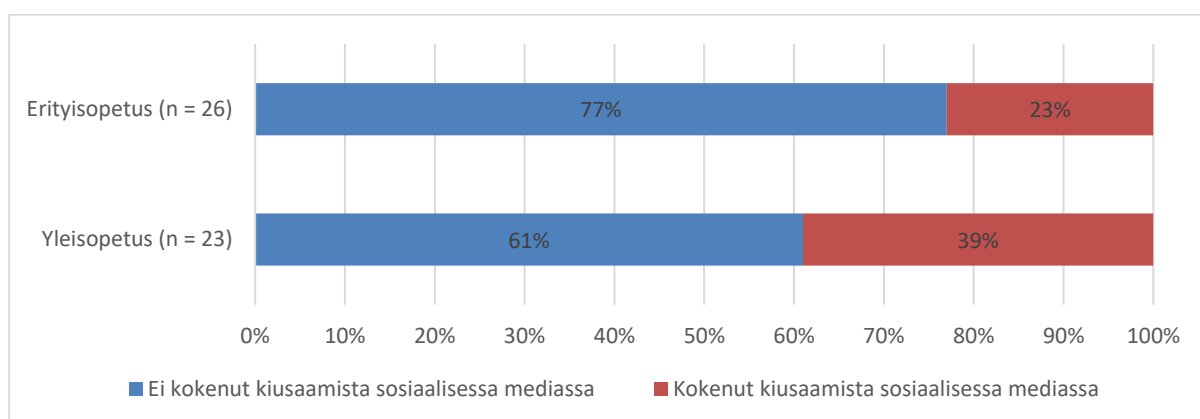
Luokka-asteella ei ollut yhteyttä sosiaalisessa mediassa koetun kiusaamisen kanssa. Sekä al- että yläkoululaiset kokivat sosiaalisessa mediassa kiusaamista yhtä paljon. Huomioitavaa on, että molemmissa ryhmissä selkeä enemmistö ei ollut kokenut kiusaamista sosiaalisessa mediassa (kuvio 27). Yläkoululaisista 28 prosenttia oli kokenut sosiaalisessa mediassa kiusaamista ja alakoululaisista vastaava osuus oli 27 prosenttia.

Kuvio 27. Sosiaalisessa mediassa koetun kiusaamisen jakaumat ylä- ja alakoulussa (n = 59)

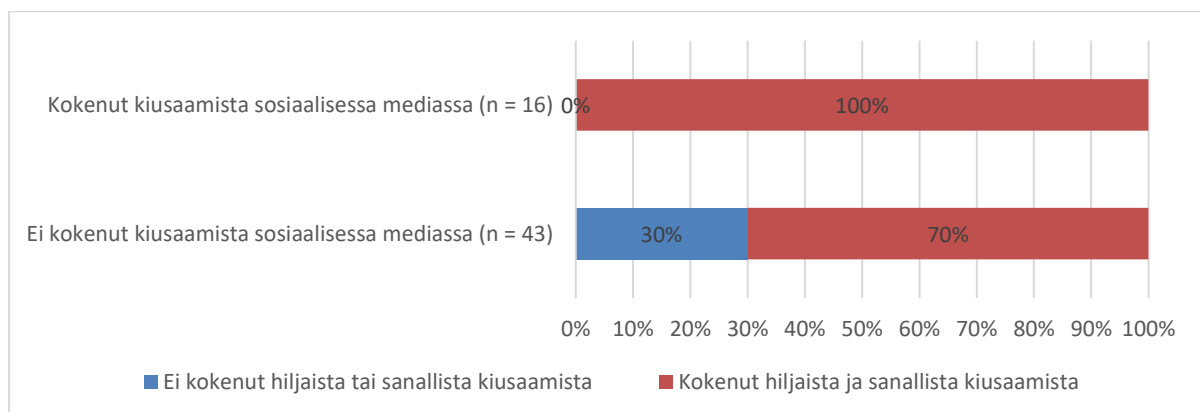
Sosiaalisessa mediassa koettua kiusaamista tarkasteltiin myös luokkamuotojen osalta (kuvio 28). Erityisopetuksen pienryhmissä opiskelevista 23 prosenttia oli kokenut kiusaamista sosiaalisessa mediassa. Yleisopetuksen luokissa opiskelevista vastaava osuus oli hieman

suurempi, 39 prosenttia. Kuitenkaan luokkamuodolla ei ollut yhteyttä sosiaalisessa mediassa koettuun kiusaamiseen.

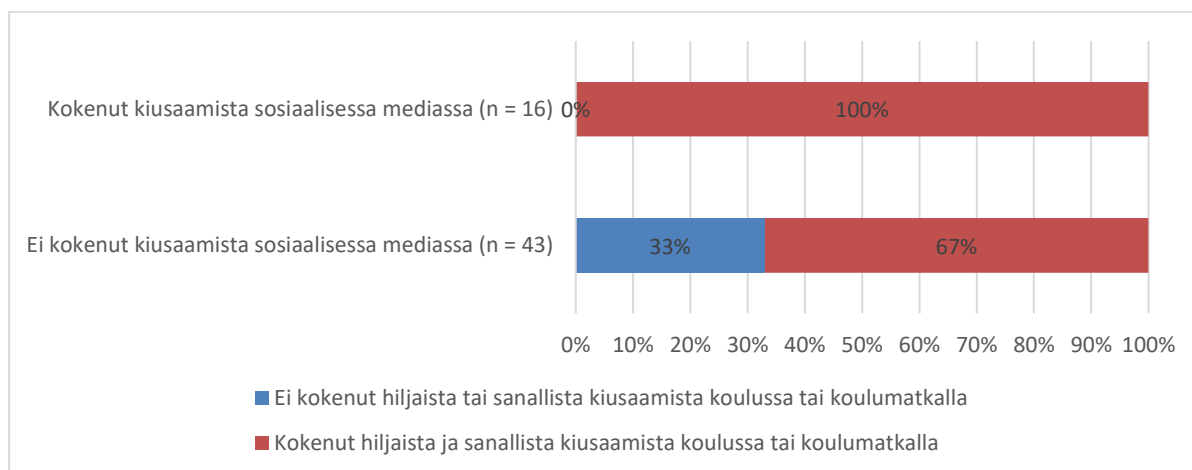
Kuvio 28. Sosiaalisessa mediassa koetun kiusaamisen jakauma yleis- ja erityisopetuksessa (n = 59)

Sosiaalisessa mediassa kiusaamista kokeneista kaikki olivat kokeneet hiljaista tai sanallista kiusaamista (kuvio 29). Sosiaalisessa mediassa kiusaamista kokeneet lapset olivat kokeneet enemmän hiljaista ja sanallista kiusaamista kuin lapset, jotka eivät olleet kokeneet sosiaalisessa mediassa kiusaamista (*Pearsonin* $r = 0,324$; $p = 0,012$). Kuitenkin on huomioitava, että enemmistö lapsista, jotka eivät olleet kokeneet sosiaalisessa mediassa kiusaamista, olivat kokeneet hiljaista ja sanallista kiusaamista.

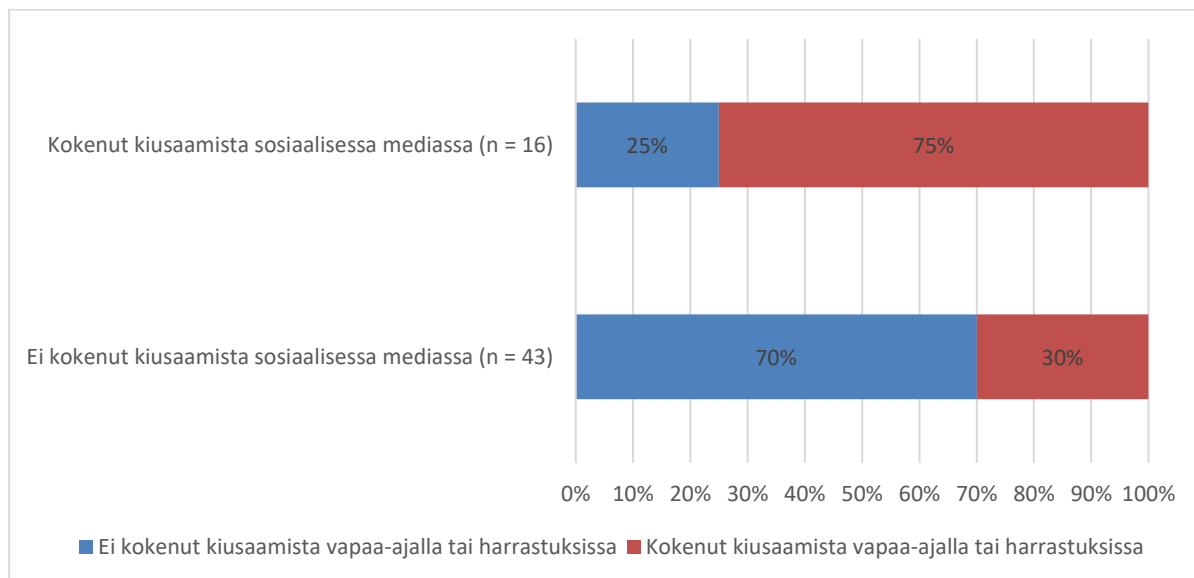
Kuvio 29. Sosiaalisessa mediassa koetulla kiusaamisella oli yhteys hiljaisen ja sanallisen kiusaamisen kokemuksiin (n = 59)

Sosiaalisessa mediassa koetulla kiusaamisella oli myös yhteys koulussa tai koulumatkalla koettuun hiljaiseen ja sanalliseen kiusaamiseen (kuvio 30). Vastaajista, jotka kertoivat lapsensa kokeneen kiusaamista sosiaalisessa mediassa, kaikki kertoivat lapsensa kokeneen myös hiljaista tai sanallista kiusaamista koulussa tai koulumatkalla. Sosiaalisessa mediassa kiusaamista kokeneet lapset olivat kokeneet enemmän hiljaista ja sanallista kiusaamista koulussa ja koulumatkalla kuin lapset, jotka eivät olleet kokeneet sosiaalisessa mediassa kiusaamista (*Pearsonin* $r = 0,340$; $p = 0,008$).

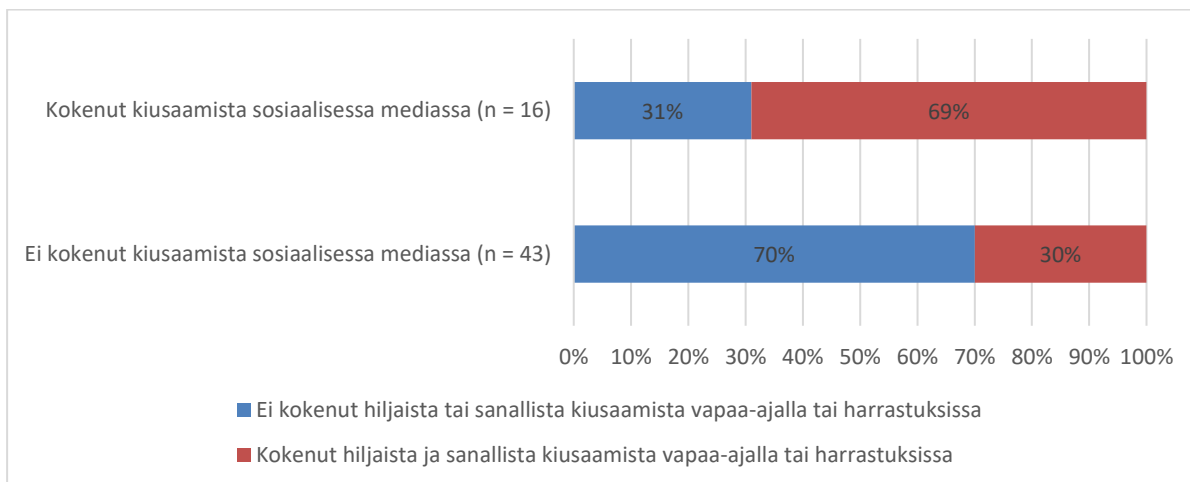
Kuvio 30. Sosiaalisessa mediassa koetulla kiusaamisella oli yhteys hiljaisen ja sanallisen kiusaamisen kokemuksiin koulussa ja koulumatkalla (n = 59)

Vapaa-ajalla ja sosiaalisessa mediassa koetulla kiusaamisella oli yhteys. Sosiaalisessa mediassa kiusaamista kokeneista 75 prosenttia oli kokenut kiusaamista myös vapaa-ajalla (kuvio 31). Lapsista, jotka eivät olleet kokeneet kiusaamista sosiaalisessa mediassa, selkeä enemmistö (70 prosenttia) ei ollut myöskään kokenut kiusaamista vapaa-ajalla tai harrastuksissa. Sosiaalisessa mediassa kiusaamista kokeneet lapset olivat kokeneet enemmän kiusaamista vapaa-ajalla kuin lapset, jotka eivät olleet kokeneet sosiaalisessa mediassa kiusaamista (*Pearsonin* $r = 0,403$; $p = 0,002$).

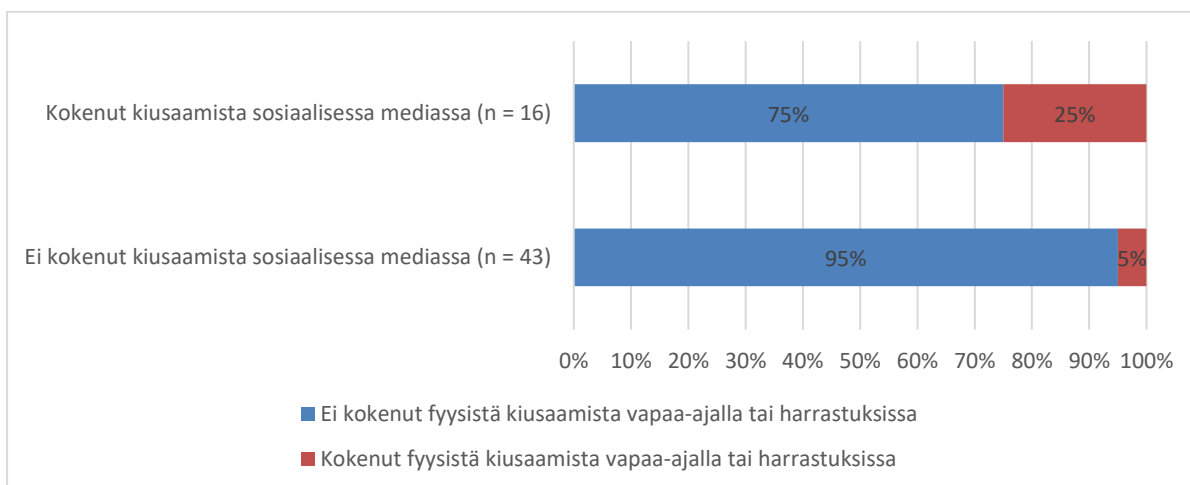
Kuvio 31. Sosiaalisessa mediassa koetulla kiusaamisella oli yhteys kiusaamisen kokemuksiin vapaa-ajalla ja harrastuksissa (n = 59)

Sosiaalisessa mediassa kiusaamista kokeneet lapset olivat kokeneet enemmän hiljaista ja sanallista kiusaamista vapaa-ajalla ja harrastuksissa kuin lapset, jotka eivät olleet kokeneet sosiaalisessa mediassa kiusaamista (*Pearsonin* $r = 0,349$; $p = 0,007$). Sosiaalisessa mediassa kiusaamista kokeneista 69 prosenttia oli kokenut myös hiljaista ja sanallista kiusaamista vapaa-ajalla tai harrastuksissa. Myös selkeä enemmistö (70 prosenttia) lapsista, jotka eivät olleet kokeneet sosiaalisessa mediassa kiusaamista, ei ollut kokenut vapaa-ajalla tai harrastuksissa hiljaista tai sanallista kiusaamista. (Kuvio 32)

Kuvio 32. Sosiaalisessa mediassa koetulla kiusaamisella oli yhteys hiljaisen ja sanallisen kiusaamisen kokemuksiin vapaa-ajalla ja harrastuksissa (n = 59)

Sosiaalisessa mediassa kiusaamista kokeneista 25 prosenttia oli kokenut fyysistä kiusaamista vapaa-ajalla tai harrastuksissa (kuvio 33). Lapsista, jotka eivät olleet kokeneet sosiaalisessa mediassa kiusaamista, fyysistä kiusaamista vapaa-ajalla ja harrastuksissa oli kokenut vain 5 prosenttia. Sosiaalisessa mediassa kiusaamista kokeneet olivat kokeneet enemmän fyysistä kiusaamista vapaa-ajalla tai harrastuksissa (*Pearsonin* $r = 0,299$; $p = 0,021$).

Kuvio 33. Sosiaalisessa mediassa koetulla kiusaamisella oli yhteys fyysisen kiusaamisen kokemuksiin vapaa-ajalla ja harrastuksissa (n = 59)

7.2 Autismikirjon lasten kokemaan kiusaamiseen puuttuminen ja sen vaikutukset kiusaamiseen

7.2.1 Autismikirjon lasten kokemaan kiusaamiseen puuttuminen

Tutkimuksessa pyrittiin selvittämään myös, kenen toimesta autismikirjon lasten kokemaan kiusaamiseen puututaan. Kuviossa 34 esitetään autismikirjon lasten vanhempien kokemukset lapsensa kiusaamiseen puuttumisesta sosiaalisessa mediassa, vapaa-ajalla tai harrastuksissa ja koulussa tai koulumatkalla. Koulussa tai koulumatkalla kiusaamiseen puuttumista koskeviin kysymyksiin oli vastannut 81 prosentti kyselyyn vastanneista (n = 48). Vapaa-ajalla ja harrastuksissa kiusaamiseen puuttumista koskeviin kysymyksiin oli vastannut 57 prosenttia kyselyyn vastanneista (n = 34) ja sosiaalisessa mediassa kiusaamiseen puuttumista koskeviin kysymyksiin oli vastannut 49 prosenttia kyselyyn vastanneista (n = 29).

Kuviosta 34 huomataan, että kiusaamiseen on useimmin puututtu kiusatun puolelta kuin kiusaajan puolelta. Koulussa tai koulumatkalla koettuun kiusaamiseen oli useimmin puuttunut kiusatun opettaja. Koulussa tai koulumatkalla kiusaamista kokeneiden lasten vanhemmista 54 prosenttia kertoi kiusatun opettajan puuttuneen kiusaamiseen. Vapaa-ajalla ja harrastuksissa selkeästi useimmin kiusaamiseen oli puuttunut kiusatun huoltajat. Vanhemmista 80 prosenttia kertoi kiusatun huoltajan puuttuneen kiusaamiseen vapaa-ajalla tai harrastuksissa. Kiusatun huoltajat puuttuivat usein myös koulukiusaamiseen. 35 prosenttia vastaajista kertoi kiusatun huoltajan puuttuneen koulussa tai koulumatkalla koettuun kiusaamiseen. Kiusatun huoltajat olivat myös puuttuneet useimmin sosiaalisessa mediassa tapahtuneeseen kiusaamiseen (52 prosenttia).

Vanhempien vastausten mukaan kiusaajan opettaja puuttui kiusaamiseen harvemmin. Vastaajista 15 prosenttia kertoi kiusaajan opettajan puuttuneen kiusaamiseen koulussa tai koulumatkalla. Vastausten mukaan vapaa-ajalla tai harrastuksissa sekä sosiaalisessa mediassa tapahtuneeseen kiusaamiseen ei ollut juuri puututtu kiusaajien opettajien toimesta. Ainoastaan 3 prosenttia vastaajista kertoi kiusaajan opettajan puuttuneen vapaa-ajalla tai harrastuksissa

tapahtuneeseen kiusaamiseen. Samoin 3 prosenttia vastaajista kertoi kiusaajan opettajan puuttuneen sosiaalisessa mediassa tapahtuneeseen kiusaamiseen. Kiusatun opettajat puuttuivat useammin kuin kiusaajan opettajat sekä vapaa-ajalla että sosiaalisessa mediassa koettuun kiusaamiseen. Vastaajista 14 prosenttia kertoi kiusatun opettajan puuttuneen vapaa-ajalla tai harrastuksissa tapahtuneeseen kiusaamiseen ja 20 prosenttia sosiaalisessa mediassa tapahtuneeseen kiusaamiseen. Vapaa-ajalla ja harrastuksissa harrastuksen vetäjä oli puuttunut kiusaamiseen toiseksi useimmin kiusatun huoltajien jälkeen. Vastaajista 29 prosenttia kertoi harrastuksen vetäjän puuttuneen kiusaamiseen vapaa-ajalla tai harrastuksissa.

Kiusaajan huoltajat olivat puuttuneet kiusaamiseen tasaisesti, mutta selkeästi harvemmin kuin kiusatun huoltajat. Vastaajista 13 prosenttia kertoi kiusaajan huoltajien puuttuneen koulussa tapahtuneeseen kiusaamiseen. Vastaajista 14 prosenttia kertoi kiusaajan huoltajien puuttuneen sosiaalisessa mediassa tapahtuneeseen kiusaamiseen. 14 prosenttia vastaajista kertoi kiusaajan huoltajan puuttuneen vapaa-ajalla tai harrastuksissa kiusaamiseen.

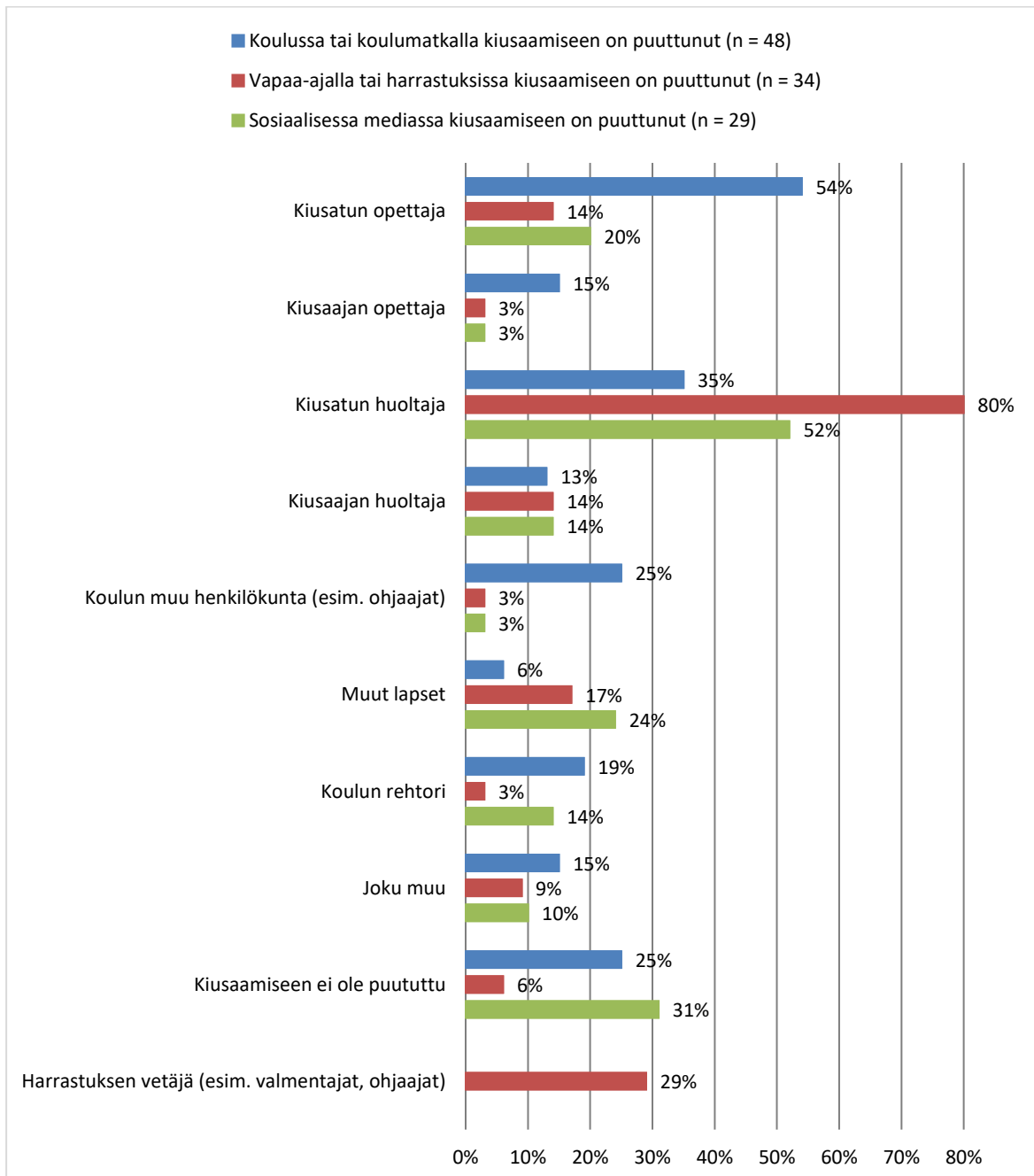
Kyselyn mukaan muut lapset eivät juuri puuttuneet koulussa tai koulumatkalla kiusaamiseen, sillä vain 6 prosenttia vastaajista kertoi muiden lasten puuttuneen kiusaamiseen koulussa. Vapaa-ajalla ja sosiaalisessa mediassa muut lapset olivat puuttuneet kiusaamiseen useammin kuin koulussa. Sosiaalisessa mediassa tapahtuneeseen kiusaamiseen muut lapset olivat puuttuneet toiseksi useimmin kiusatun huoltajien jälkeen. Huomioitavaa on myös, että vastaajien mukaan muut lapset puuttuivat kiusaamiseen useammin kuin kiusaajan huoltajat sekä vapaa-ajalla tai harrastuksissa että sosiaalisessa mediassa.

Koulussa tai koulumatkalla kiusaamiseen oli kiusatun opettajan ja huoltajien lisäksi useimmin puuttunut koulun muu henkilökunta ja rehtori. Koulun muusta henkilökunnasta oli kyselyssä annettu esimerkiksi ohjaajat. Muun henkilökunnan kertoi puuttuneen koulussa tai koulumatkalla kiusaamiseen 25 prosenttia vastaajista. Koulun muu henkilökunta ei ollut juuri puuttunut koulun ulkopuolella tapahtuneeseen kiusaamiseen. Koulun rehtori oli puuttunut koulussa tai koulumatkalla tapahtuneeseen kiusaamiseen 19 prosenttia mukaan. Rehtori oli puuttunut sosiaalisessa mediassa tapahtuneeseen kiusaamiseen (14 prosenttia) lähes yhtä usein

kuin koulussa tapahtuneeseen. Vapaa-ajalla tapahtuneeseen kiusaamiseen rehtorit eivät olleet juuri puuttuneet.

Kuviosta on havaittavissa, että opettajat, koulun muu henkilökunta ja rehtori puuttuivat useimmin koulussa tai koulumatkalla tapahtuneeseen kiusaamiseen kuin vapaa-ajalla tapahtuneeseen kiusaamiseen. Huoltajien ja muiden lasten toimesta koulussa tai koulumatkalla tapahtuneeseen kiusaamiseen oli puututtu vähemmän kuin vapaa-ajalla tapahtuneeseen kiusaamiseen.

Huomioitavaa on, että jopa 25 prosenttia vastaajista kertoi, ettei koulussa tai koulumatkalla koettuun kiusaamiseen ollut puututtu lainkaan. Sosiaalisessa mediassa tapahtuneen kiusaamisen osalta osuus oli vielä suurempi. 31 prosenttia vastaajista kertoi, ettei sosiaalisen mediassa tapahtuneeseen kiusaamiseen ollut puututtu. Vapaa-ajalla kiusaamiseen puututtiin vastaajien mukaan useimmin. Vain 6 prosenttia vastaajista kertoi, ettei kiusaamiseen ollut puututtu vapaa-ajalla tai harrastuksissa.

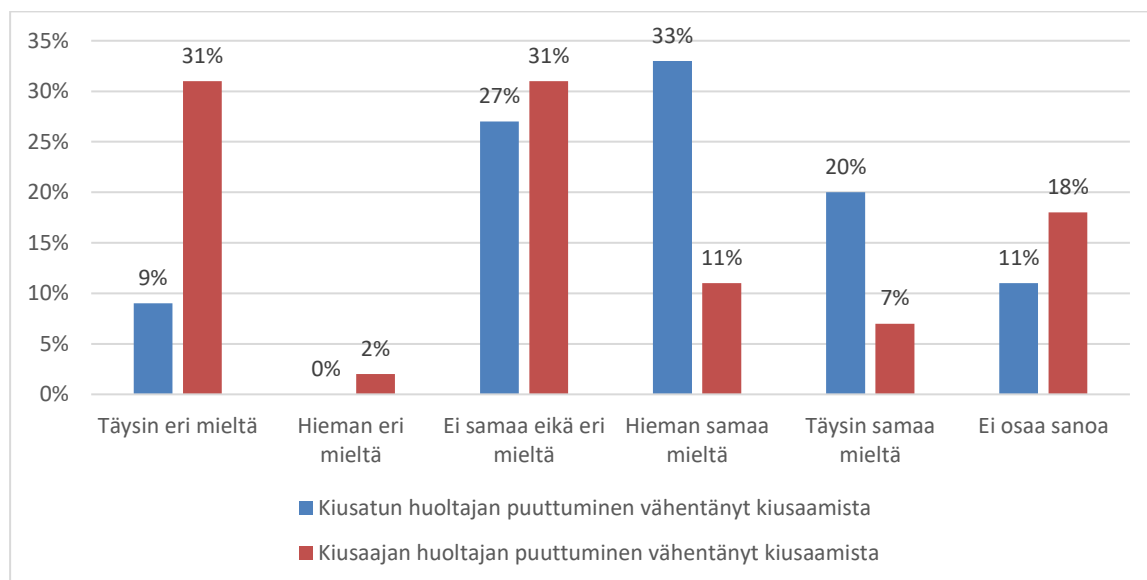

Kuvio 34. Autismikirjon lasten kokemaan kiusaamiseen puuttuminen koulussa tai koulumatkalla, vapaa-ajalla tai harrastuksissa sekä sosiaalisessa mediassa (n = 48)

7.2.2 Kiusaamiseen puuttumisen vaikutus kiusaamisen vähenemiseen ja lisääntymiseen

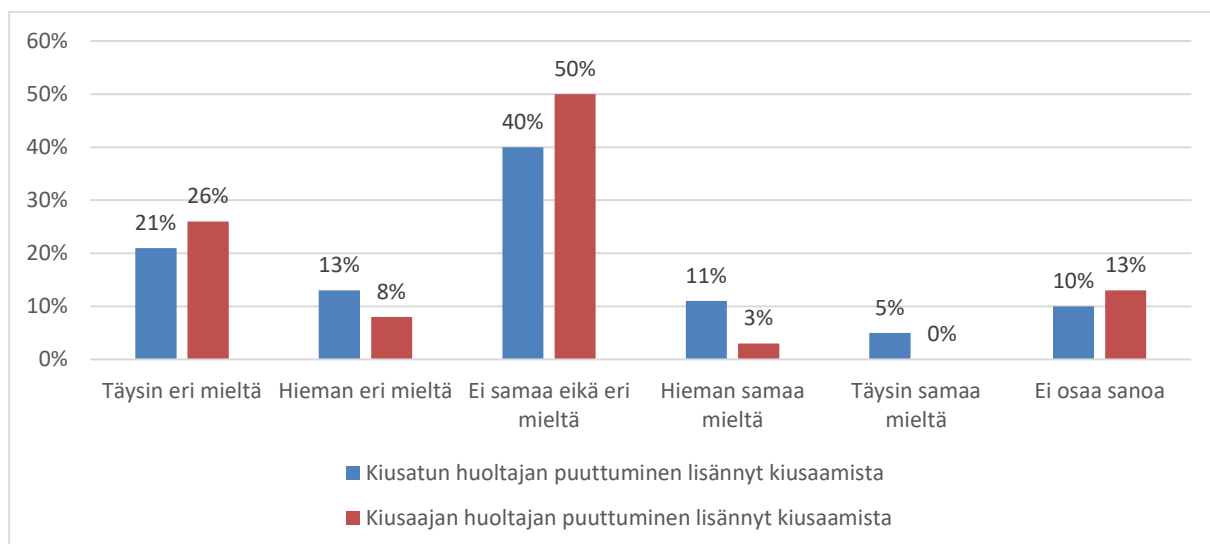
Tutkimuksessa selvitettiin myös autismikirjon lasten vanhempien näkemyksiä kiusaamiseen puuttumisen vaikutuksista. Vastaajilta kysyttiin, onko puuttumisella ollut vaikutusta kiusaamisen vähenemiseen ja lisääntymiseen.

Kuviossa 35 on esitetty autismikirjon lasten vanhempien kokemus huoltajien puuttumisen vaikutuksesta koulussa tai koulumatkalla tapahtuneen kiusaamisen vähenemiseen. Yhteensä 33 prosenttia vastaajista kertoi, ettei kiusaajan huoltajan puuttuminen vähentänyt kiusaamista. Vastaavasti 18 prosenttia vastaajista kertoi kiusaamisen vähentyneen kiusaajan huoltajan puuttumisen seurauksena. Enemmistö vastaajista kertoi kiusatun huoltajan puuttumisen vähentäneen kiusaamista koulussa tai koulumatkalla, ja ainoastaan 9 prosenttia kertoi, ettei kiusatun huoltajan puuttuminen vähentänyt kiusaamista.

Kuvio 35. Huoltajien puuttumisen vaikutus koulussa tai koulumatkalla tapahtuneen kiusaamisen vähenemiseen (n = 45)

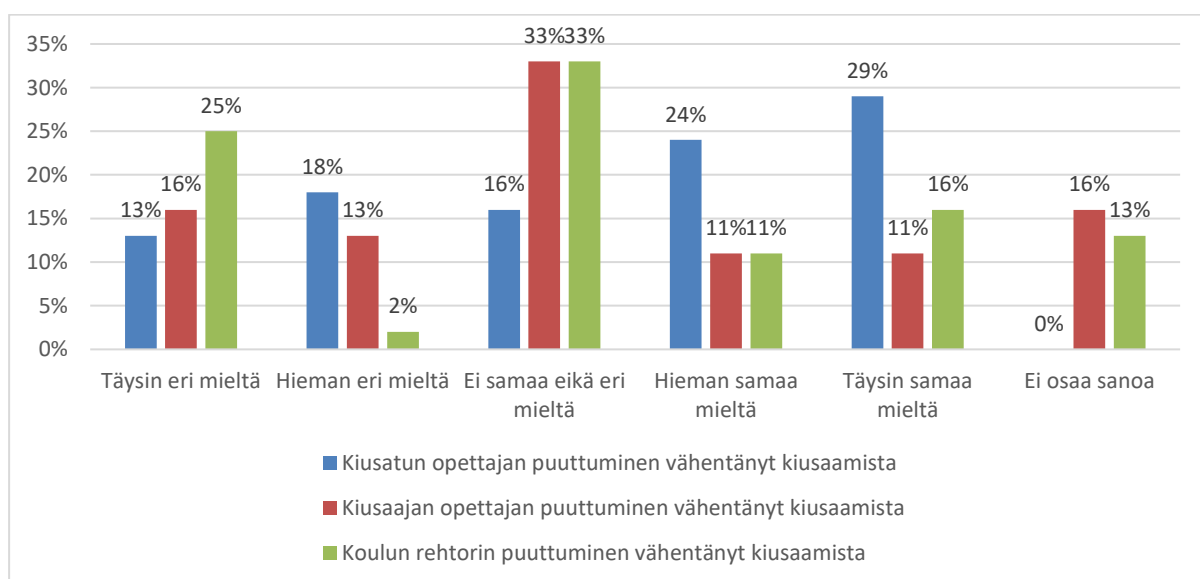
Huoltajien puuttumisen vaikutuksista koulussa tai koulumatkalla tapahtuneeseen kiusaamisen lisääntymiseen on esitelty kuviossa 36. Vastaajista enemmistö ei osannut kertoa oliko huoltajien puuttuminen vaikuttanut kiusaamisen lisääntymiseen. Kuitenkin vastaajista 16 prosenttia kertoi kiusatun huoltajan puuttumisen lisänneen kiusaamista koulussa tai koulumatkalla. Suurempi osuus, 34 prosenttia, kertoi, ettei kiusaaminen lisääntynyt kiusatun huoltajan puuttumisen seurauksena. Kiusaajan huoltajan puuttuminen ei vastaajien mielestä lisännyt kiusaamista koulussa tai koulumatkalla.

Kuvio 36. Huoltajien puuttumisen vaikutus koulussa tai koulumatkalla tapahtuneen kiusaamisen lisääntymiseen (n = 45)

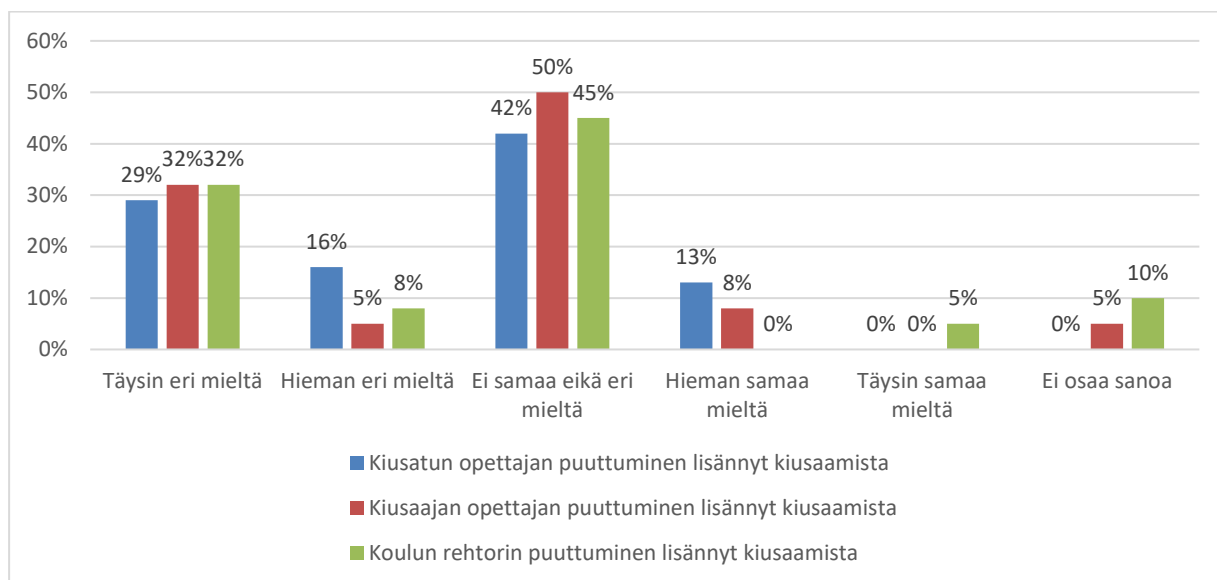
Opettajien ja rehtorin puuttumisen vaikutusta koulussa tai koulumatkalla tapahtuneen kiusaamisen vähenemiseen esitetään kuviossa 37. Vastaajista 53 prosenttia kertoi kiusatun opettajan puuttumisen vähentäneen kiusaamista koulussa tai koulumatkalla. Toisaalta myös 31 prosenttia kertoi, ettei kiusatun opettajan puuttuminen vähentänyt kiusaamista. Kiusaajan opettajan puuttumisen kertoi vähentäneen kiusaamista 22 prosenttia vastaajista, kun taas 29 prosenttia oli sitä mieltä, ettei kiusaajan opettajan puuttuminen vähentänyt kiusaamista. Vastaukset rehtorin puuttumisen vaikutuksista jakautuivat tasaisesti. 27 prosenttia kertoi

rehtorin puuttumisen vähentäneen kiusaamista ja yhtä suuri osa vastaajista kertoi, ettei rehtorin puuttuminen vähentänyt kiusaamista.

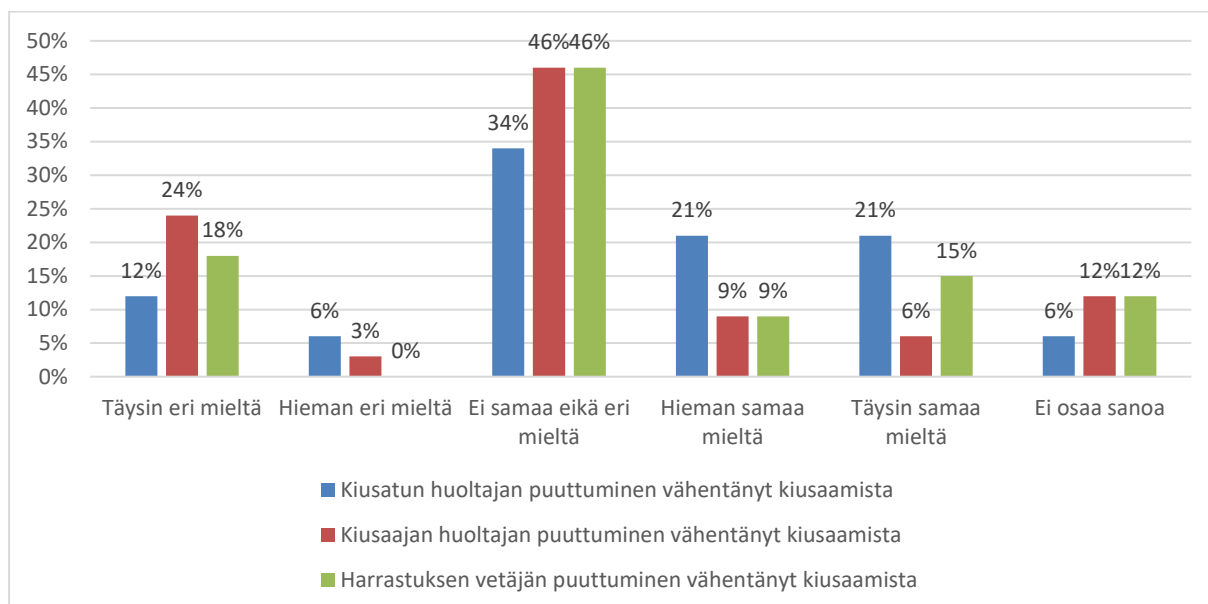
Kuvio 37. Opettajien ja rehtorin puuttumisen vaikutus koulussa tai koulumatkalla tapahtuneen kiusaamisen vähenemiseen (n = 45)

Opettajien ja rehtorin puuttumisen vaikutuksista koulussa tai koulumatkalla tapahtuneeseen kiusaamisen lisääntymiseen on esitelty kuviossa 38. Kuviosta nähdään, ettei autismikirjon lasten vanhemmat kokeneet opettajien tai rehtorin puuttumisen lisänneen kiusaamista koulussa tai koulumatkalla. Suuri osa vastaajista oli kuitenkin vastannut *ei samaa eikä eri mieltä* sekä kiusaamisen vähenemistä että lisääntymistä kysyttäessä (kuviot 37 & 38). Tästä voidaan päätellä, ettei autismikirjon lasten vanhempien mukaan kiusaajan opettajan ja rehtorin puuttumisella ollut vaikutusta kiusaamisen määrään.

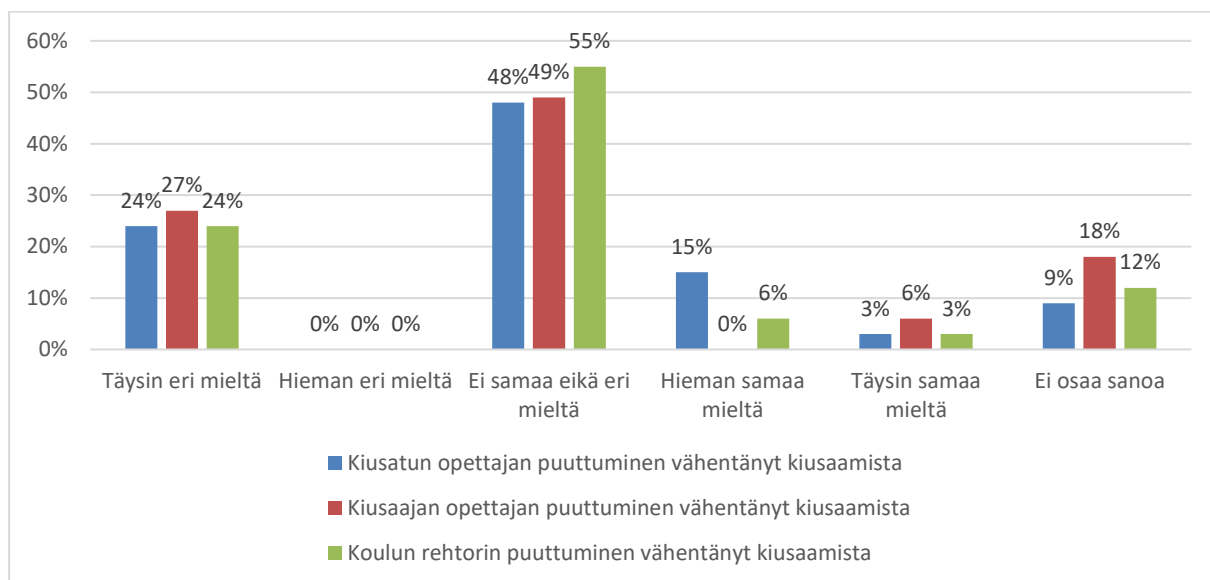
Kuvio 38. Opettajien ja rehtorin puuttumisen vaikutus koulussa tai koulumatkalla tapahtuneen kiusaamisen lisääntymiseen (n = 45)

Huoltajien puuttumisen vaikutuksista vapaa-ajalla tai harrastuksissa tapahtuneeseen kiusaamisen vähenemiseen on esitelty kuviossa 39. Kuviosta nähdään, että autismikirjon lasten vanhemmat kokivat kiusatun huoltajan puuttumisen vähentäneen kiusaamista vapaa-ajalla. Kiusaajan huoltajan puuttumisen ei koettu vähentäneen kiusaamista. Harrastuksen vetäjien puuttumisen koki vähentäneen kiusaamista 24 prosentti, kun 18 prosenttia ei kokenut sen vähentäneen kiusaamista.

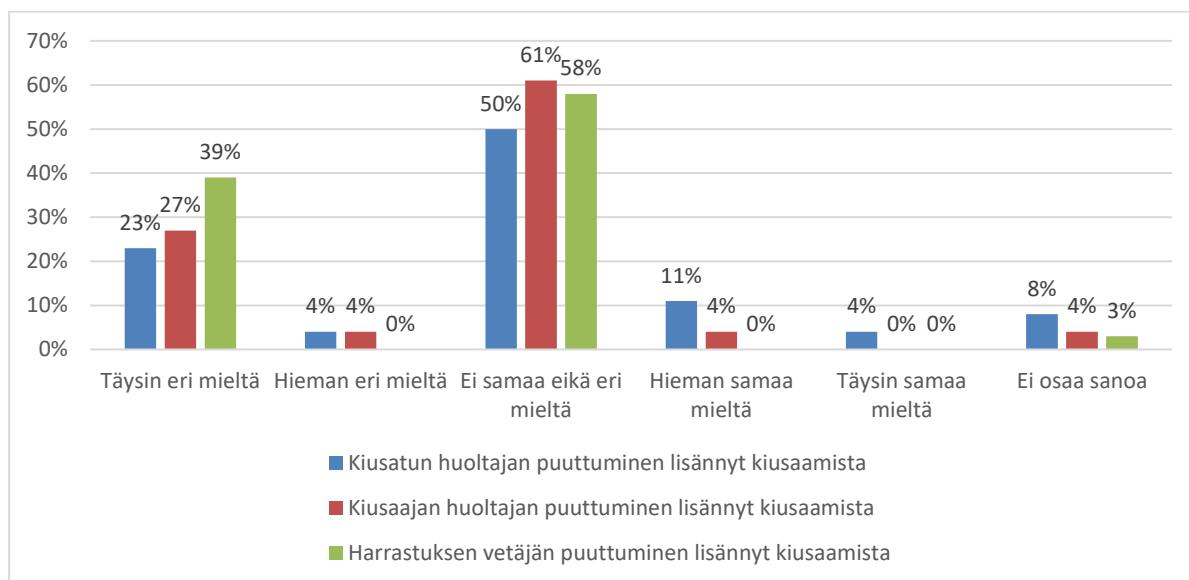
Kuvio 39. Huoltajien puuttumisen vaikutus vapaa-ajalla tai harrastuksissa tapahtuneen kiusaamisen vähenemiseen (n = 33)

Kuviosta 40 nähdään, että autismikirjon lasten vanhemmat kokivat, ettei opettajien tai rehtorin puuttuminen vapaa-ajalla tai harrastuksissa tapahtuneeseen kiusaamiseen vähentänyt kiusaamista vapaa-ajalla tai harrastuksissa. Kiusatun opettajan puuttumisen koki vähentäneen vapaa-ajalla tapahtunutta kiusaamista 18 prosenttia vastaajista, mutta osuus oli pienempi kuin vastaajien, jotka kokivat, ettei kiusatun opettajan puuttumisella ollut vähentävää vaikutusta kiusaamiseen (24 prosenttia).

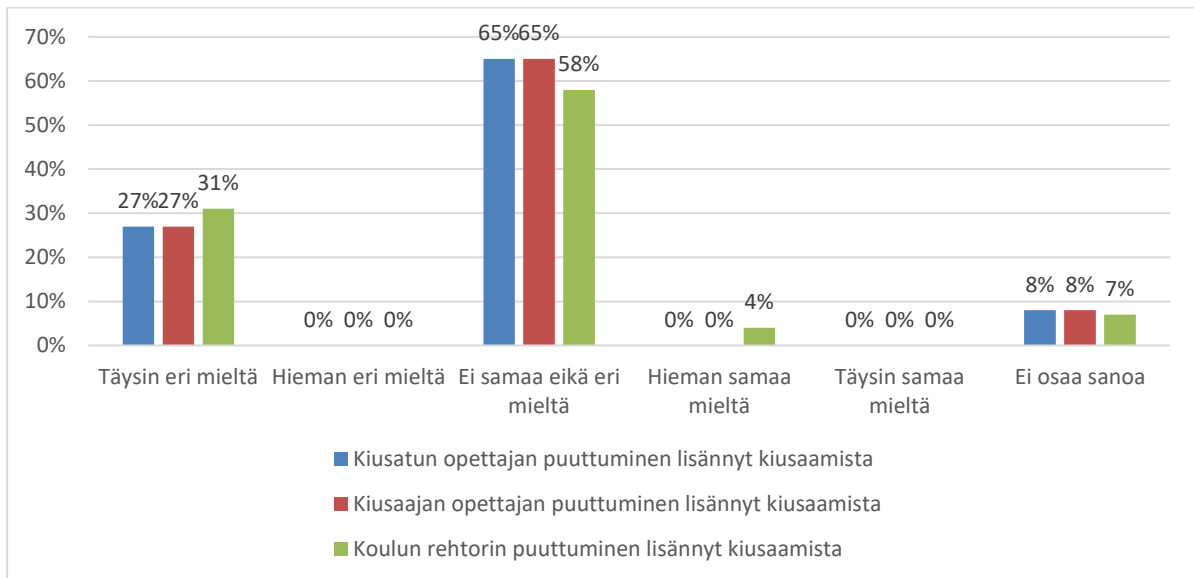
Kuvio 40. Opettajien ja rehtorin puuttumisen vaikutus vapaa-ajalla tai harrastuksissa tapahtuneen kiusaamisen vähenemiseen (n = 33)

Kuviosta 41 nähdään, ettei autismikirjon lasten vanhemmat kokeneet huoltajien tai harrastuksen vetäjän puuttumisen lisänneen kiusaamista vapaa-ajalla tai harrastuksissa. Kuitenkin enemmistö vastaajista ei ollut samaa eikä eri mieltä huoltajien puuttumisen lisäävästä vaikutuksesta. Samoin myös harrastuksen vetäjän osalta.

Kuvio 41. Huoltajien puuttumisen vaikutus vapaa-ajalla tai harrastuksissa tapahtuneen kiusaamisen lisääntymiseen (n = 26)

Kuviossa 42 on esitelty opettajien ja rehtorin puuttumisen vaikutus vapaa-ajalla ja harrastuksissa tapahtuneen kiusaamisen lisääntymiseen. Opettajien ja rehtorin puuttuminen ei ole lisännyt autismikirjon lasten vanhempien mukaan kiusaamista vapaa-ajalla. Kuten kuviossa 40 jo esitettiin, ei autismikirjon lasten vanhemmat kokeneet opettajien puuttumisen myöskään vähentäneen kiusaamista vapaa-ajalla tai harrastuksissa. Molempia mittareita tarkasteltaessa esiin nousee se, että noin puolet vastaajista vastasivat *ei samaa eikä eri mieltä* kysyttäessä opettajien ja rehtorin puuttumisen vaikutuksista kiusaamisen lisääntymiseen tai vähenemiseen vapaa-ajalla tai harrastuksissa. Tästä voidaan tulkita, ettei vanhempien mukaan opettajien tai rehtorin puuttumisella vapaa-ajan kiusaamiseen ollut juuri lainkaan vaikutusta kiusaamisen lisääntymiseen tai vähenemiseen.

Kuvio 42. Opettajien ja rehtorin puuttumisen vaikutus vapaa-ajalla tai harrastuksissa tapahtuneen kiusaamisen lisääntymiseen (n = 26)

8 Pohdinta ja johtopäätökset

Pohdintaluvussa tutkimuksen tuloksia verrataan aiempiin tutkimustuloksiin asetettujen tutkimuskysymysten pohjalta. Pohdintaosiossa on syytä tarkastella tutkimustulosten käytettävyyttä sekä merkitystä. Pohdintaosiossa tarkastellaan myös tulosten yleistettävyyttä ja tulosten luotettavuutta. (Hirsjärvi ym. 2014, 263–264.)

Tässä tutkimuksessa selvitettiin autismikirjon lasten kokemaa kiusaamista koulussa, vapaa-ajalla sekä sosiaalisessa mediassa. Tutkimuksen ensimmäisen tutkimuskysymyksen avulla pyrittiin selvittämään, kuinka moni autismikirjon lapsista oli kokenut kiusaamista viimeisen vuoden aikana. Tutkimuksen keskeisin tulos oli, että autismikirjon lapsista suuri enemmistö oli kokenut jonkinlaista kiusaamista viimeisen vuoden aikana. Tutkimukseen vastanneista vanhemmista 78 prosenttia kertoi lapsensa kokeneen kiusaamista viimeisen vuoden aikana useammin kuin kerran kuukaudessa. Tulos on linjassa aikaisemman tutkimustiedon kanssa, sillä Zablotzky ym. (2014, 419–427) mukaan suuri enemmistö autismikirjon lapsista on kokenut kiusaamista elinaikanaan.

Aiempien tutkimusten mukaan autismikirjon lapset kokevat enemmän kiusaamista kuin keskiverto vertaisensa (Sterzing, Shattuck, Narendorf, Wagner & Cooper 2012, 1058–1064). Kouluterveyskyselyn (THL 2021, 7) mukaan noin 5–10 prosenttia peruskouluikäisistä koki koulukiusaamista viikoittain. Tämän tutkimuksen tulokset tukevat aiempien tutkimusten tuloksia, joiden mukaan autismikirjon lapset kokevat enemmän kiusaamista kuin keskiverto vertaisensa. Tämän tutkimuksen vastaajista 78 prosenttia kertoi lapsensa kokeneen kiusaamista koulussa tai koulumatkalla, mikä on huomattavasti suurempi osuus kuin THL:n tutkimuksessa. THL:n kouluterveyskysely ei ole paras mahdollinen vertailukohta, sillä tässä tutkimuksessa kiusaamiseksi luettiin harvemmin toistuva kiusaaminen kuin kouluterveyskyselyssä. Tästä huolimatta prosenttiosuuksien ero on suuri, joten tutkimustulosten voidaan katsoa vahvistavan aiempia tutkimuksia (ks. Sterzing ym. 2012).

Tutkimuksessa tarkasteltiin myös autismikirjon lasten kokemuksia kiusaamisesta myös vapaa-ajalla tai harrastuksissa sekä sosiaalisessa mediassa. Tutkimustulokset osoittavat, että myös vapaa-ajalla autismikirjon lapset kokivat kiusaamista verrattain paljon, kun kyselyyn vastanneista 42 prosenttia kertoi lapsensa kokeneen kiusaamista vapaa-ajalla tai harrastuksissa. Tuloksen voidaan nähdä tukevan aiempia tutkimuksia autismikirjon lasten kokemasta kiusaamisesta. Aiempien tutkimusten mukaan autismikirjon lapsille on yleisempää joutua kiusaamisen kohteiksi kuin keskiverto vertaisillaan (Zablotsky 2014 ym. & Sterzing ym. 2012). Tutkimus ositti myös, että vapaa-ajalla kiusaamista kokeneet autismikirjon lapset olivat kokeneet kiusaamista myös koulussa tai koulumatkalla. Kiusaamista oli myös koettu vähemmän vapaa-ajalla tai harrastuksissa kuin koulussa. Aiemman tutkimustiedon mukaan autismikirjon lapsilla on haasteita muodostaa kestäviä sosiaalisia suhteita ja kaverisuhteita, jotka suojaisivat kiusaamiselta. Sosiaalisten suhteiden haasteet korostuvat vertaisten joukossa. (Veenstra ym.2010, 480 & Twyman ym. 2010, 5–6.) Vapaa-ajalla kiusaamiselta suojaavia sosiaalisia suhteita voi olla autismikirjon lapsilla enemmän, ja perheen tuki voi olla vahvemmin läsnä suojaamassa kiusaamiselta.

Suomessa vähintään kymmenen vuotta täyttäneistä lapsista joka viides oli kohdannut jossain vaiheessa elämäänsä epäasiallista kohtelua verkossa (Salasuo ym. 2020, 88). Tämän tutkimuksen tuloksista selvisi, että autismikirjon lapsista 27 prosenttia oli kokenut kiusaamista sosiaalisessa mediassa. Tulos osoittautuu aiempaan tutkimustietoon verrattuna poikkeavaksi, vaikkei autismikirjon lasten kiusaamiskokemuksia sosiaalisessa mediassa ole aiemmin juuri tutkittu. Aiempien tutkimusten mukaan autismikirjon lapset kokevat yleisesti enemmän kiusaamista kuin keskiverto vertaisensa (Zablotsky 2014 ym. & Sterzing ym. 2012). Kuitenkin sosiaalisessa mediassa koettu kiusaaminen on lähes yhtä yleistä kaikkien yli kymmenen vuotta täyttäneiden lasten keskuudessa kuin tämän tutkimuksen mukaan autismikirjon lasten keskuudessa. Sosiaalisessa mediassa koettu kiusaaminen oli autismikirjon lapsien keskuudessa harvinaisempaa kuin vapaa-ajalla tai koulussa koettu kiusaaminen. Tähän voi olla syynä se, että osa vastaajien lapsista ei välttämättä käytä sosiaalista mediaa. Monet sosiaalisen median sovellukset ovat kiellettyjä alle 12-vuotiailta, ja tutkimukseen

vastanneiden huoltajien lapsista enemmistö opiskeli alakoulussa. On myös mahdollista, että sosiaalisen median kiusaaminen kohdistuu satunnaisemmin eri yksilöihin, kun sosiaalisessa mediassa kiusaaminen ei vaadi epätasavertaista asemaa kiusaajan ja kiusatun välille (Haasio 2013, 63).

Tutkimuksen keskeisemmät tulokset kertoivat, että autismikirjon lapset kokevat kiusaamista melko paljon. Etenkin koulussa tai koulumatkalla kiusaamista oli kokenut suuri enemmistö (78 prosenttia). Tuloksia voidaan pitää odotettuina, sillä autismikirjon lapset kokevat usein hankaluuksia vuorovaikutustilanteissa, sosiaalisissa suhteissa sekä tunteiden säätelyssä, ja asettuvat näistä syistä alttiiksi kiusaamiselle koulussa. (Park ym. 2020, 917). Tulokset osoittavat, että autismikirjon lapset kokivat enemmän hiljaista ja sanallista kiusaamista kuin fyysistä kiusaamista. Fyysistä kiusaamista kokeneet olivat kokeneet myös hiljaista ja sanallista kiusaamista. Hiljainen ja sanallinen kiusaaminen oli yleisempää kuin fyysinen kiusaaminen sekä koulussa että vapaa-ajalla. Tämä tukee osittain aiempaa tutkimustietoa, jonka mukaan kiusaaminen alkaa usein sanallisella ja hiljaisella kiusaamisella, jonka jälkeen kiusaaminen muuttuu ajan saatossa mahdollisesti fyysiseksi (Hamarus 2006, 68).

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (2021) mukaan kiusaaminen on hieman yleisempää peruskoulun alaluokilla kuin yläluokilla. Selvityksen mukaan viidesluokkalaisista 7,9 prosenttia oli kokenut kiusaamista, kun vastaava osuus kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisista 6 prosenttia (THL 2021). Tutkimuksen tulokset osoittavat, että myös autismikirjon lapsien osalta vastaava suunta kiusaamiskokemuksissa on nähtävissä. Tulosten mukaan kiusaamista oli koettu vähemmän yläkoululaisten kuin alakoululaisten keskuudessa. Sama suuntaus tuli ilmi sekä fyysisen että hiljaisen tai sanallisen kiusaamisen osalta. Ainoastaan sosiaalisessa mediassa koettu kiusaaminen oli selkeästi tasaisempaa ala- ja yläkoululaisten välillä.

Tutkimuksessa selvitettiin erilaisissa luokkamuodoissa opiskelevien autismikirjon lasten kiusaamiskokemuksia. Tutkimuksessa selvisi, ettei luokkamuodolla ollut yhteyttä koetun kiusaamisen määrään. Toisaalta vastaajilta, joiden lapsi oli käynyt koulua sekä yleisopetuksen luokalla että lähikoulussa pienryhmässä tai lähikoulussa yleisopetuksen luokalla ja keskitetyt

tuen koulussa tai erityiskoulussa pienryhmässä, kysyttäessä kummassa luokkamuodossa lapsi oli kokenut enemmän kiusaamista, vastaajista yli kaksi kolmasosaa kertoi lapsen kokeneen enemmän kiusaamista yleisopetuksen luokissa. Tutkimustulokset eivät tue toisiaan, mutta myös aiemmat tutkimukset ovat osoittaneet aiheesta erilaisia tuloksia. Menesinin ja Salmivallin (2017, 246) mukaan opetusryhmien koolla ei ole suoranaista vaikutusta kiusaamiseen. Tätä tukee tutkimuksen tulokset siitä, ettei luokkamuodolla ollut yhteyttä kiusaamiskokemusten määrään. Toisaalta Zablotsky ym. (2014, 424–425) mukaan autismikirjon lapset ovat suuremmassa riskissä joutua kiusatuiksi inklusiivisissa opetusryhmissä kuin erityisryhmissä opiskelevat. Tutkimuksen tulokset siitä, että yleisopetuksessa autismikirjon lapset, jotka olivat opiskelleet sekä yleisopetuksessa että pienryhmissä, olivat kokeneet enemmän kiusaamista yleisopetuksessa, tukevat vahvasti tätä aiempaa tietoa.

Etäopetus näyttäytyi tutkimustulosten mukaan kiusaamiselta suojaavana tekijänä. Huoltajilta, joiden lapset olivat opiskelleet myös etäopetuksessa, kysyttiin, oliko heidän lapsensa kokenut enemmän kiusaamista etäopetuksessa vai normaalissa kontaktiopetuksessa. Tutkimuksen mukaan pienryhmissä opiskelleet autismikirjon lapsista yli puolet oli kokenut enemmän kiusaamista kontaktiopetuksessa, ja yleisopetuksessa opiskelleista vastaava osuus oli jopa kolme neljäsosaa. Samansuuntaisia tuloksia on saatu myös muista korona-ajan etäopetusta koskevista tutkimuksista (ks. Hiipakka 2022, 18 & Rinne 2021, 18). Myös Repo, Herkama & Salmivalli (Salmivallin 2022 mukaan) ovat saaneet vastaavia tuloksia. Heidän mukaansa toistuvasti kiusaamista kokeneita lapsia oli ennen etäopetusjaksoa 5,7 prosenttia ja etäopetuksen aikana 2,1 prosenttia. Kuitenkin kiusaamista eniten kokeneiden lasten kokema kiusaaminen jatkui useimmin etäopetuksen aikana. (Salmivalli 2022.)

Koulukiusaaminen jatkuu monissa tapauksissa useamman vuoden ajan (Hamarus 2006, 75). Tämän tutkimuksen tulokset tukevat aiempaa tutkimustietoa, sillä kiusaamisen puuttumisen vaikutuksista kysyttäessä, enemmistö autismikirjon lasten huoltajista koki, ettei kiusaaminen vähentynyt koulussa tai koulumatkalla, siihen puuttumisesta huolimatta. Tulosten mukaan

kiusaamiseen puututaan useammin kiusatun puolelta kuin kiusaajan puolelta. Kiusatun opettaja puuttui kiusaamiseen useammin kuin kiusaajan opettaja, ja samoin myös huoltajien osalta. Myös kiusatun puolelta puuttumisen nähtiin olevan hieman vaikuttavampaa kiusaamisen vähenemisen kannalta kuin kiusaajan puolelta puuttumisen.

Tutkimustulokset herättävät mielenkiinnon tutkittavaan ilmiöön, jota voisi tulevaisuudessa tutkia laajemmin. Tutkimuksen otos jäi valitettavan pieneksi, jolloin tuloksien yleistäminen ei ole mielekästä, ja tutkimuksen tuloksia voidaan lähinnä tarkastella aiempaa tutkimusta tukevana tietona. Jatkossa autismikirjon lasten kokemaa kiusaamista tulisi tutkia mielestäni laajemmin, ja mukaan voisi ottaa myös Zablotzkyyn ym. (2014) mallin, jossa autismikirjon lasten kiusaamisen rooleja tutkittiin tarkemmin. Osa vastaajista antoi myös kyselyn täytettyään palautetta, ettei autismikirjon lapsen roolista kiusaajana kysyty lainkaan. Tässä tutkimuksessa oltiin kuitenkin lähtökohtaisesti kiinnostuneita siitä, miten autismikirjon lapset ovat kokeneet kiusaamista. Kiusatuksi tulemisen kokemusta ei kuitenkaan helpota se, ettei varsinaista kiusaamista olisikaan tapahtunut (Kaski & Nevalainen 2017, 14–15).

Tutkimustulosten mukaan enemmistö (78 prosenttia) autismikirjon lapsista koki kiusaamista, ja onkin syytä epäillä, että ne autismikirjon lasten vanhemmat, joiden lasta ei ollut kiusattu, sivuuttivat tai keskeyttivät kyselyn helpommin kuin ne vastaajat, joiden lasta oli kiusattu. Jatkotutkimuksissa autismikirjon lasten kokemaa kiusaamista voisi tarkastella osana laajempaa selvitystä, jolloin otos voisi olla kattavampi myös kiusaamisen osalta. Jatkotutkimuskohteena autismikirjon lasten kokema kiusaaminen on kiinnostava, ja olisi mielenkiintoista, jos aihetta tutkittaisiin myös pitkittäistutkimuksena, jolloin kiusaamisessa tapahtuvien muutosten seuraaminen olisi mahdollista, ja tutkittavan ilmiöön saataisiin laajempi näkökulma.

Viime vuosina autismikirjoja on käsitelty mediassa melko paljon, mikä on osaltaan lisännyt tietoisuutta siitä sekä sen tunnistettavuutta. Esimerkkeinä autismikirjon esillä olosta on ollut nähtävillä muun muassa Yle Areenan Elämää autismikirjolla ja Netflixin Rakkautta autismin kirjolla sarjoissa. Vaikka autismikirjon häiriö on ilmiönä tunnistettavampi, tukikeinot

autismikirjon lapsille eivät ole tutkimustulosten sekä aiemman tutkimustiedon perusteella vielä riittäviä – ainakaan kiusaamisen osalta (ks. Zablotsky ym. 2014). Tukikeinojen parantamiseksi olisi tulevaisuudessa tehtävä tutkimusta autismikirjon lasten tukemisesta, ja sitä kautta jalkauttaa tutkitusti toimivia toimintamalleja laajempaan käyttöön.

Lähteet

- Aaltonen, M., Ojanen, T., Vihunen, R. & Vilen, M. 2003. Nuoren aika. Porvoo: WSOY
- Allen, M. 2017. The SAGE Encyclopedia of Communication Research Methods. Thousand Oaks: SAGE Publications.
- Alsaker, F. D. & Nägele, C. 2008. Bullying in kindergarten and prevention. Teoksessa D. Pepler & W. Craig. Understanding and addressing bullying: An international perspective. Bloomington, IN: Authorhouse. 230–252
- APA, American psychiatric association. 2018. What is autism spectrum disorder?. <<https://www.psychiatry.org/patients-families/autism/what-is-autism-spectrum-disorder>> (Luettu 9.9.2021.)
- Autismiliitto 2021. <<https://www.autismiliitto.fi/autismikirjo>> (Luettu 18.7.2021)
- Autismi- ja Aspergerliitto 2017. Autismin kirjon oppilas koulussa. <https://www.autismiliitto.fi/files/2716/Autismin_kirjon_oppilas_koulussa_9_painos_nettiin.pdf> (Luettu 18.7.2021)
- Baumeister A, Storch E, Geffken G. 2008. Peer victimization in children with learning disabilities. Child Adolesc Soc Work J, 25. 11–23.
- Bildjuschkin, K., Ewalds H., Hietämäki J., Kettunen H., Koivula T., Mäkelä J., Nipuli S., October M., Peltonen J. & Siukola, R. 2019. Väkivaltakäsitteiden sanasto. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen Työpaperi 1/2020. <<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-211-6>> (Luettu 20.3.2022)
- Castren, M. 2019a. Diagnostiikan perusta nykykäytännön mukaan. Teoksessa T. Timonen, M. Castren & M. Ärölä-Dithapo (toim.) Autismikirjo – tausta, diagnostiikka ja tutkimus. Jyväskylä: PS-kustannus. 42–48.
- Castren, M. 2019b. Autismiin yhdistyvät neurobiologiset havainnot. Teoksessa T. Timonen, M. Castren & M. Ärölä-Dithapo (toim.) Autismikirjo – tausta, diagnostiikka ja tutkimus. Jyväskylä: PS-kustannus. 74–85.

- Craig, W., Boniel-Nissim, M., King, N., Walsh, S. D., Boer, M., Donnelly, P. D., ... & Pickett, W. 2020. Social media use and cyber-bullying: A cross-national analysis of young people in 42 countries. *Journal of Adolescent Health*, 66(6). 100–108.
- Farrington, D. P. 1993. Understanding and preventing bullying. Teoksessa M. Tonry, *Crime and justice - A review of research*. Chicago: The University of Chicago Press
- Fekkes, M., Pijpers, I. M. F., Fredriks, M. A., Vogels, T., & Verloove-Vanhorick, P. S. 2006. Do bullied children get ill or do ill children get bullied? A prospective cohort study on the relationship between bullying and health-related symptoms. *Pediatrics*, 117. 1568–1574.
- Hamarus, P. 2012. *Haukku haavan tekee. Puututaan yhdessä kiusaamiseen*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Hamarus, P. 2006. *Koulukiusaaminen ilmiönä: yläkoulun oppilaiden kokemuksia kiusaamisesta*. No. 288. Jyväskylän yliopisto.
- Hakalehto-Wainio, S. 2012. Turvallisen oppimisympäristön toteutumisen oikeudellisista haasteista peruskoulussa. *Lakimies* 2/2012. 238–258.
- Heikkilä, T. 2014. *Tilastollinen tutkimus*. Helsinki: Edita.
- Hiipakka, K. 2022. *Luokanopettajien kokemuksia etäopetuksesta keväällä 2020 COVID-19 pandemian aikana*.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2015. *Tutki ja kirjoita*. Helsinki. Tammi.
- Hurtig, J. 2013. *Taivaan taimet. Uskonnollinen yhteisöllisyys ja väkivalta*. Vantaa: Hansaprint Oy.
- Höistad, G. 2003. *Irti kiusaamisen kierteestä*. Helsinki: Kirjapaja.
- Ilta-Sanomat. 2021. *Niko tuli taas itkien koulusta kotiin – nyt äidillä on painavaa sanottavaa siitä, miksi nykykoulu on monille autismikirjon lapsille piinaa*. <<https://www.is.fi/kotimaa/art-2000007927081.html>>. (Luettu 27.10.2022)
- Isopahkala, S. 2020. *Etäopetukseen siirtyminen oli hurja operaatio - Opetushallituksen pääjohtaja Heinosen ensimmäinen ajatus oli kysymys*. *Sirius*, 2. 6–11. <https://issuu.com/enorssi/docs/sirius0202/1> (Luettu 5.10.2022)

- Juvonen, J., & Graham, S. 2014. Bullying in schools: The power of bullies and the plight of victims. *Annual Review of Psychology*, 65. 159–185.
- Kaski, S. & Nevalainen, V. 2017. *Jo riittää - Irti kiusaamisesta ja kiusaajista*. Helsinki: Kirjapaja.
- Kärnä, A., Voeten, M., Poskiparta, E., & Salmivalli, C. 2010. Vulnerable children in varying classroom contexts: Bystanders' behaviors moderate the effects of risk factors on victimization. *Merrill-Palmer Quarterly*, 56. 261–282.
- Lastensuojelulaki 417/2007.
- Lee, C. 2004. *Preventing bullying in schools: a guide for teachers and other professionals*. Paul Chapman.
- Little L. 2009. Middle-class mothers' perceptions of peer and sibling victimization among children with Asperger's syndrome and nonverbal learning disorders. *Issues in Comprehensive Pediatric Nursing* 25(1). 43–57.
- Lämsä, A.-L. 2009. Kiusaamisen muodot ja ulottuvuudet. Teoksessa A.-L. Lämsä (toim.) *Mun on paha olla. Näkökulmia lasten ja nuorten psyykkiseen hyvinvointiin*. 59–72. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Lämsä, A.-L., Kiviniemi L. & Pönkkö, M.-L. 2009. Kiusatun leima ja itsetuhoinen elämäntapa. Teoksessa A.-L. Lämsä (toim.) *Mun on paha olla. Näkökulmia lasten ja nuorten psyykkiseen hyvinvointiin*. Jyväskylä: PS-kustannus. 97–109.
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto. 2019 Mannerheimin Lastensuojeluliitto. <<https://www.mll.fi/vanhemmille/tukea-perheen-huoliin-ja-kriiseihin/kiusaaminen/>>. (Luettu 27.4.2021)
- Menesini, E. & Salmivalli, C. 2017. Bullying in schools: the state of knowledge and effective interventions. *Psychology, Health & Medicine*. 22(1). 240–253.
- Metsämuuronen, J. 2001. *SPSS aloittelevan tutkijan käytössä*. Helsinki: Methelp.
- Metsämuuronen, J. 2003. *Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä 2. painos*. International methelp ky. Jyväskylä: Gummerus Oy.

- Miller, C. & Lowen, C. 2012. The Essential Guide to Bullying - Prevention and Intervention. Alpha Books Imprint.
- Murray, S. 2012. Autism. New York: Taylor & Francis Group.
- Nummenmaa, Minna. 2012. Etäopetus tarjoaa monia mahdollisuuksia oppimiseen ja opetukseen. Teoksessa Kankaanranta, M., Mikkonen, I. ja Vähähyyppä, K.(toim.) Tutkittua tietoa oppimisympäristöistä. Tieto- ja viestintätekniiikan käyttö opetuksessa. 20–33.
- Opetusalan ammattijärjestö OAJ 2022. <<https://www.oaj.fi/arjessa/mita-opettajan-tyon/opettajana-perusopetuksessa/>> (Luettu 5.10.2022)
- Opetusalan ammattijärjestö OAJ 2020. Opetus koronan aikaan – Tiivistelmä OAJ:n kyselyn tuloksista. Opettajien Ammattijärjestö OAJ. Julkaistu 23.4.2020. <https://www.slideshare.net/oajry/opetus-koronan-aikaan-tiivistelm-oajn-kyselyntuloksista-232473138> (Luettu 5.10.2022)
- Opetushallitus. 2022. < <https://www.oph.fi/fi/usein-kysyttya/etaopetus-perusopetuksessa>> (Luettu 5.10.2022)
- Opetushallitus. 2014. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet.
- Olweus, D. 1992. Kiusaaminen koulussa (Suom. M. Mäkelä). Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otavan painolaitokset. Alkuperäinen teos julkaistu 1991.
- Paavilainen, E. & Pösö, T. 2003. Lapset, perhe ja väkivaltatyö. Porvoo: WS Bookwell Oy
- Park I., Gong J., Lyons G.L., Hirota T., Takahashi M., Kim B., Lee S.Y., Kim Y.S., Lee J. & Leventhal B.L. 2020. Prevalence of and Factors Associated with School Bullying in Students with Autism Spectrum Disorder: A Cross-Cultural Meta-Analysis. 909-922.
- Pearce, J. 1991. "What can be done about the bully?" In bullying: A practical guide to coping for schools. Harlow: Longman
- Perusopetuslaki 1998/628 §29.
< <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628#L7P29>>

- Piispanen, M. 2008. Hyvä oppimisympäristö oppilaiden, vanhempien ja opettajien hyvyyskäsitteiden kohtaaminen peruskoulussa. Kasvatustieteen väitöskirja. Kokkola: Jyväskylän yliopisto, Kokkolan yliopistokeskus Chydenius.
- Pönkkö, M.-L. 2009. Kaikilla aikuisilla on kasvatus- ja huolenpitovastuu. Teoksessa A.-L. Lämsä (toim.) Mun on paha olla. Näkökulmia lasten ja nuorten psyykkiseen hyvinvointiin. Jyväskylä: PS-kustannus.129–133.
- Randall, P. 1996. A Community approach to bullying. London: Trentham Books.
- Rantaeskola, S., Hyyti, J., Kauppila, J., & Koskelainen, M. 2014. Haastavat asiakastilanteet: väkivalta työssä. Talentum.
- Rinne, O. 2021. Diskurssianalyysi peruskoulujen etäopetusta koskevasta uutisoinnista keväällä 2020. Pro gradu-tutkielma.
- Ruel, E., Wagner, W. E. & Gillespie, B. J. 2016. The Practice of Survey Research: Theory and Applications. Thousand Oaks: SAGE Publications.
- Saarento, S., Boulton, A.J. & Salmivalli, C. 2015. Reducing Bullying and Victimization: Student- and Classroom-Level Mechanisms of Change. *J Abnorm Child Psychol* 43. 61–76.
- Salasuo, M., Tarvainen, K. & Myllyniemi, S. 2021. Luku 5. Kiusaaminen, syrjintä ja epäasiallinen kohtelu kulttuuri-, taide- ja mediaharrastuksissa – Netissä kohdattu kiusaaminen, syrjintä tai epäasiallinen kohtelu. Teoksessa M. Salasuo. Harrastamisen äärellä – lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2020. 77–90.
- Salmivalli, C. 2008. Kaverien kanssa. Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Salmivalli, C. 2010. Koulukiusaamiseen puuttuminen. Kohti tehokkaita toimintatapoja. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Salmivalli, C. 2022. Pandemian ensimmäinen aalto perusopetuksen oppilaiden kokemana. Esitelmä COVID -19 pandemian jäljet oppilaitoksissa ja perheissä seminaarissa 16.3.2022. Suomalaisen Tiedeakatemian kasvatus- ja psykologiatieteen ryhmä.

- Simonson, M. & Seepersaud, D. J. 2019. Distance Education: Definition and Glossary of Terms, 4th Edition. Information Age Publishing.
- Simonson, M., Smaldino, S. & Zvacek, S. 2015. Teaching and learning at a distance. Foundations of distance education. Sixth edition. Charlotte: Information Age Publishing.
- Smith, P. K. & Sharp, S. 1994. School bullying; Insights and perspectives. London: Routledge.
- Soininen, M. & Merisuo-Storm, T. 2009. Kasvatustieteellisen tutkimuksen perusteet. Turun yliopisto: Rauman opettajankoulutuslaitos.
- Stenbäck, R. R. 2021 Koronakevät 2020: etäopetus alakoulun oppilaiden ja perheiden kokemana.
- Sterzing, P. R., Shattuck, P. T., Narendorf, S. C., Wagner, M., & Cooper, B. P. 2012. Bullying involvement and autism spectrum disorders: prevalence and correlates of bullying involvement among adolescents with an autism spectrum disorder. Archives of pediatrics & adolescent medicine, 166(11). 1058–1064.
<<https://doi.org/10.1001/archpediatrics.2012.790>>
- Szalavitz, M. 2016. Autism—It's Different in Girls. Scientific American.
<<https://www.scientificamerican.com/article/autism-it-s-different-in-girls/>> (Luettu 20.3.2022)
- TENK, Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje. https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2020.pdf. Luettu 12.10.2022.
- THL, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2021. Lasten ja nuorten hyvinvointi – Kouluterveyskysely 2021. Helsinki.
- THL, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2011. Tautiluokitus ICD-10. 3. p. Helsinki.

- THL, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022. Väkivallan muodot. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <<https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/hyvinvointi-jaterveys/vakivallan-ehkaisy/vakivallan-muodot>> (Luettu 20.3.2022)
- Tilastokeskus 2022. (Luettu 27.9.2022)
https://www.tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html#vaeston-ikarakenne
- Timonen, T. 2019a. Autismikirjo ja mielen teoria. Teoksessa T. Timonen, M. Castren & M. Ärölä-Dithapo (toim.) Autismikirjo – tausta, diagnostiikka ja tutkimus. Jyväskylä: PS-kustannus. 101–108.
- Timonen, T. 2019b. Autismikirjo ja oppiminen. Teoksessa T. Timonen, M. Castren & M. Ärölä-Dithapo (toim.) Autismikirjo – tausta, diagnostiikka ja tutkimus. Jyväskylä: PS-kustannus. 86–100.
- Timonen, T. 2019c. Autismikirjo ja ympäristön havainnointi. Teoksessa T. Timonen, M. Castren & M. Ärölä-Dithapo (toim.) Autismikirjo – tausta, diagnostiikka ja tutkimus. Jyväskylä: PS-kustannus. 109–115.
- Timonen, T. 2019d. Koottuja pohdintoja autismikirjosta ja käyttäytymisanalyysistä. Teoksessa T. Timonen, M. Castren & M. Ärölä-Dithapo (toim.) Autismikirjo – tausta, diagnostiikka ja tutkimus. Jyväskylä: PS-kustannus. 335–339.
- Twyman, K., Saylor, C., Saia, D., Macias, M., Taylor, L. & Spratt, E. 2010. Bullying and Ostracism Experiences in Children With Special Health Care Needs. *Journal of Developmental & Behavioral Pediatrics* 31(1). 1–8.
- Tähtinen, J., Laakkonen, E., & Broberg, M. 2011. Tilastollisen aineiston käsittelyn ja tulkinnan perusteita. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisuja C:20
- Van der Plog, R., Steglich, C., Salmivalli, C., & Veenstra, R. 2015. The intensity of victimization: Associations with children’s psychosocial well-being and social standing in the classroom.

- Veenstra R., Lindenberg S., Munniksma A. & Dijkstra J.K. 2010. The complex relation between bullying, victimization, acceptance, and rejection: giving special attention to status, affection, and sex differences. *Child Development*. 81(2). 480–486.
- Vesala, H. 2017. Judith Gould:” Keijuja ja barbeja rakastavat tytöt jäävät löytämättä” *Autismi*, 2/2017. <https://www.autismiliitto.fi/liitto/autismi-lehden_sivuilta/tutkimukset_ja_kuntoutus/judith_gould_keijuja_ja_barbeja_rakastavat_tytot_jaavat_loytamatta.3259.news?3254_o=30> (Luettu 22.3.2022)
- Vilkka, H. 2007. *Tutki ja mittaa – määrällisen tutkimuksen perusteet*. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino.
- Wallace, S., Guldborg, K. & Bailey, A. 2019. *Tutkimuskatsaus autismiin*. Mäntsälä: Eteva kuntayhtymä.
- WHO 2021. ICD-11 for Mortality and Morbidity Statistics. <<https://icd.who.int/browse11/l1-m/en/#/http://id.who.int/icd/entity/437815624>>. (Luettu 9.9.2021.)
- Williams, K. D. 2002. *Ostracism: The power of silence*. New York: Guilford Press.
- Williams, K. D. 2007. Ostracism: The kiss of social death. *Social and Personality Psychology Compass*, 1(1).
- Williams, K. D., Cheung, C. K., & Choi, W. 2000. Cyberostracism: Effects of being ignored over the internet. *Journal of Personality and Social Psychology*, 79(5).
- Wolke, D., & Lereya, S. T. 2015. Long-term effects of bullying. *Archives of Disease in Childhood*, 100, 879–885.
- Williams, K. D. & Nida, S. 2011. Ostracism: Consequences and Coping. *Current Directions in Psychological Science* 20(2). 71–75.
- Xu, G., Strathearn, L., Liu, B., & Bao, W. 2018. Prevalence of autism spectrum disorder among US children and adolescents, 2014-2016. *Jama*, 319(1). 81-82.
- YLE, 2021. Aspergerdiagnoosi loksautti Patrick Lohvansuun sekavan maailman paikoilleen – tietokonemaailmassa on hyvä olla: "Siellä on vain kyllä tai ei". <<https://yle.fi/uutiset/3-12228874>>. (Luettu 27.10.2022)

Zablotsky, B., Bradshaw, C. P., Anderson, C. M., & Law, P. 2014. Risk factors for bullying among children with autism spectrum disorders. *Autism*, 18(4). 419–427.

Liitteet

LIITE 1. Kyselylomake

Tutkimus kouluikäisten autismikirjon lasten kokemasta kiusaamisesta

Hei sinä autismikirjon lapsen huoltaja tai vanhempi! Pyydän sinua osallistumaan tutkimukseen, jossa tutkitaan kouluikäisten autismikirjon lasten kokemaa kiusaamista.

Opiskelen luokanopettajan tutkintoa Turun yliopistossa Rauman opettajankoulutuslaitoksella ja teen pro gradu -tutkielmaa kouluikäisten autismikirjon lasten kokemasta kiusaamisesta. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää missä määrin autismikirjon lapset kokevat kiusaamista, millaista heidän kokemansa kiusaaminen on ja missä ympäristöissä sitä tapahtuu. Lisäksi pyrin selvittämään, kenen toimesta kiusaamiseen puututaan ja onko sillä ollut vaikutusta kiusaamisen vähenemiseen tai lisääntymiseen.

Kyselyyn vastataan nimettömästi ja tiedot käsitellään luottamuksellisesti. Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja kyselyyn vastaamisen voi keskeyttää milloin tahansa. Kyselyyn vastaaminen vie aikaa noin 10–20 minuuttia.

Kysely sisältää valintakysymyksiä, monivalintakysymyksiä ja asteikkokysymyksiä. Joissakin kysymyksissä on vaihtoehtona myös avoin vastausvaihtoehto. Huomioithan, ettet kirjoita avoimiin kohtiin mitään sellaista tietoa, jota et halua tutkimuskäyttöön antaa. Ethän myöskään kirjoita sellaista tietoa, jonka perusteella vastaajan henkilöllisyys voi selvitä (esim. koulun nimi). Kysely ei sisällä pakollisia kysymyksiä (lukuun ottamatta suostumuksen vahvistamista), joten avoimiin kohtiin ei ole pakko kirjoittaa vastausta.

Tutkimukseen voivat osallistua autismikirjoon diagnosoitujen kouluikäisten lasten huoltajat sekä selkeitä autismikirjon piirteitä omaavien, mutta diagnosoimattomien, kouluikäisten lasten huoltajat.

Kyselyssä kysytään kiusaamiskokemuksista, jotka voivat olla joillekin vastaajille traumaattisia tai herättää epämiellyttäviä muistoja tai tunteita.

Tutkimuksen tietosuojaselosteen löydät alla olevasta linkistä.

<https://seafile.utu.fi/smart-link/12c29c61-44b4-470d-8e48-a5e39c2c6985/>

Tutkimusaineisto säilytetään yliopiston suojatussa pilvipalvelussa ja aineisto tuhoetaan välittömästi tutkimuksen valmistuttua vuoden 2022 aikana.

Jokainen vastaus on tutkimuksen kannalta merkittävä, riippumatta siitä, miten paljon lapsesi on kokenut kiusaamista. Vastaathan siis kysymyksiin rehellisesti.

Kiitos ajastasi jo etukäteen!

Lisätietoja tutkimuksesta voi kysyä sähköpostitse.

Rasmus Horn
Turun yliopisto
raheho@utu.fi

1. Vahvistan suostumukseni antamieni tietojen käsittelyyn ja suostun vapaaehtoisesti tutkimushenkilöksi

- Kyllä
- Ei

2. Lapsellani on lääkärin diagnosoima autismikirjon häiriö

- Kyllä
- Ei
- Ei, mutta omaa selkeitä autismikirjon piirteitä. Millaisia? _____

3. Lapsellani on jokin muu lääkärin antama diagnoosi

- Kyllä. Mikä tai mitä diagnooseja? _____
- Ei

4. Lapseni luokka-aste tällä hetkellä

- 1. luokka
- 2. luokka
- 3. luokka
- 4. luokka
- 5. luokka
- 6. luokka
- 7. luokka
- 8. luokka
- 9. luokka
- Jokin muu. Mikä? _____

Tällä sivulla kysytään, millaisessa koulussa ja luokassa lapsesi opiskelee tällä hetkellä sekä millaisissa kouluissa ja luokissa hän on opiskellut aikaisemmin.

Lähikoulu -vaihtoehdolla tarkoitetaan lähikouluja ja muulla tavoin valittua yleisopetuksen koulua (esim. liikunta- ja musiikkiluokat tai steinerkoulu).

Erityisluokalla ja pienryhmällä tarkoitetaan luokkia, joihin oppilas on sijoitettu tuen tarpeen mukaisesti. Erikoisluokat (esim. liikunta- tai musiikkiluokat) **eivät** lukeudu näihin.

Erityiskoululla tarkoitetaan tuen tarpeen mukaan asetettua koulua. Näihin lukeutuvat niin erityiskoulut, keskitetyn palvelun koulut tai vastaavat erilliset koulut ja yksiköt (esim. sairaalakoulut).

Etäopetus tarkoittaa sitä, että oppilas opiskelee kotona etäyhteydellä opettajaan. Etäopetuksen kohdalla kysytään myös, millaisesta koulusta ja luokasta oppilas on etäopetuksessa (lähikoulu / erityiskoulu ja yleisopetuksen luokka / erityisluokka / pienryhmä), eli missä oppilas opiskelee normaalisti.

5. Lapsi opiskelee tällä hetkellä

- Lähikoulussa yleisopetuksen luokalla
- Lähikoulussa erityisluokalla
- Lähikoulussa pienryhmässä
- Erityiskoulussa erityisluokalla
- Erityiskoulussa pienryhmässä
- Etäopetuksessa lähikoulusta yleisopetuksen luokasta
- Etäopetuksessa lähikoulusta erityisluokasta tai pienryhmästä
- Etäopetuksessa erityiskoulusta erityisluokasta tai pienryhmästä
- Joku muu, mikä? _____

6. Lapsi on opiskellut aikaisemmin (voit valita useamman vaihtoehdon)

- Lähikoulussa yleisopetuksen luokalla
- Lähikoulussa erityisluokalla
- Lähikoulussa pienryhmässä
- Erityiskoulussa erityisluokalla
- Erityiskoulussa pienryhmässä
- Etäopetuksessa lähikoulusta yleisopetuksen luokasta
- Etäopetuksessa lähikoulusta erityisluokasta tai pienryhmästä
- Etäopetuksessa erityiskoulusta erityisluokasta tai pienryhmästä
- Joku muu, mikä? _____

Vastaa kysymyksiin 7–9 asteikolla 1–5 sen mukaan, missä vaihtoehdossa lapsesi on kokenut **enemmän** kiusaamista. **Jos lapsesi on opiskellut ainoastaan yhdessä luokkamuodossa, ohita kysymykset 7-9 vastaamatta niihin.**

1= enemmän vaihtoehdossa A

2 = jonkin verran enemmän vaihtoehdossa A

3 = saman verran vaihtoehdoissa A ja B tai en osaa sanoa

4 = jonkin verran enemmän vaihtoehdossa B

5= enemmän vaihtoehdossa B

Kiusaamisella tarkoitetaan sitä, että kiusaamisen kohteena oleva joutuu toistuvasti yhden tai

useamman henkilön kiusaamaksi. Kiusaamista on kaikki toiminta, joka vahingoittaa kiusaamisen kohdetta jollakin tavoin (henkisesti, fyysisesti tai omaisuutta). Kiusaaminen on omakohtainen kokemus, ja uhrin kokemus määrittää pitkälti sen, mikä on kiusaamista ja mikä ei.

Kiusaaminen voi olla fyysistä (esim. lyömistä, tönimistä, potkimista), sanallista (esim. haukkumista, pilkkaamista) tai hiljaista (ilmeet, eleet, ulkopuolelle jättäminen). Yksittäiset tilanteet tai tasavertainen riitely eivät siis ole kiusaamista.

Vastaa kysymykseen 7, jos lapsesi on opiskellut sekä **lähikoulussa yleisopetuksen luokalla** että **lähikoulussa erityisluokalla tai pienryhmässä**. Muuten ohita kysymys vastaamatta siihen.

7. Lapseni on kokenut kiusaamista enemmän

1 2 3 4 5

A)

Lähikoulussa
yleisopetuksen
luokalla

B)

Lähikoulussa
erityisluokalla tai
pienryhmässä

Vastaa kysymykseen 8, jos lapsesi on opiskellut sekä **lähikoulussa yleisopetuksen luokalla** että **erityiskoulussa erityisluokalla tai pienryhmässä**. Muuten ohita kysymys vastaamatta siihen.

8. Lapseni on kokenut kiusaamista enemmän

1 2 3 4 5

A)

Lähikoulussa
yleisopetuksen
luokalla

B) Erityiskoulussa
erityisluokalla tai
pienryhmässä

Vastaa kysymykseen 9, jos lapsesi on opiskellut sekä **lähikoulussa erityisluokalla tai pienryhmässä** että **erityiskoulussa erityisluokalla tai pienryhmässä**. Muuten ohita kysymys vastaamatta siihen.

9. Lapseni on kokenut kiusaamista enemmän

1 2 3 4 5

A)

Lähikoulussa
erityisluokalla
tai
pienryhmässä

B) Erityiskoulussa
erityisluokalla tai
pienryhmässä

Tämän sivun kysymykset koskevat etäopetusta. **Jos lapsesi ei ole opiskellut etäopetuksessa, ohita kysymykset 10–12 vastaamatta niihin.** Kontaktiopetus tarkoittaa normaalia koulunkäyntiä, jolloin oppilas menee kouluun.

Vastaa kysymyksiin 10-12 asteikolla 1 – 5 sen mukaan, missä vaihtoehdossa lapsesi on kokenut **enemmän** kiusaamista.

1= enemmän vaihtoehdossa A

2 = jonkin verran enemmän vaihtoehdossa A

3 = saman verran vaihtoehdoissa A ja B tai en osaa sanoa

4 = jonkin verran enemmän vaihtoehdossa B

5= enemmän vaihtoehdossa B

Vastaa kysymykseen 10, jos lapsesi on opiskellut sekä **lähikoulussa yleisopetuksen luokalla** että **kotona etäopetuksessa lähikoulun yleisopetuksen luokasta**. Muuten ohita kysymys vastaamatta siihen.

10. Lapseni on kokenut kiusaamista enemmän

1 2 3 4 5

Lähikoulussa

yleisopetuksen

luokassa

(kontaktiopetus)

B) Kotona etäopetuksessa

yleisopetuksen luokasta

Vastaa kysymykseen 11, jos lapsesi on opiskellut sekä **lähikoulussa erityisluokalla tai pienryhmässä** että **kotona etäopetuksessa lähikoulun erityisluokasta tai pienryhmästä**. Muuten ohita kysymys vastaamatta siihen.

11. Lapseni on kokenut kiusaamista enemmän

1 2 3 4 5

A)

Lähikoulussa
erityisluokalla
tai
pienryhmässä
(kontaktiopetus)

B) Kotona etäopetuksessa
lähikoulun erityisluokasta
tai pienryhmästä

Vastaa kysymykseen 12, jos lapsesi on opiskellut sekä **erityiskoulussa erityisluokalla tai pienryhmässä** että **kotona etäopetuksessa erityiskoulusta**. Muuten ohita kysymys vastaamatta siihen.

12. Lapseni on kokenut kiusaamista enemmän

1 2 3 4 5

A)

Erityiskoulussa
erityisluokalla
tai
pienryhmässä
(kontaktiopetus)

B) Kotona etäopetuksessa
erityiskoulusta

Tällä sivulla (kysymykset 13–16) kysytään, millaista kiusaamista lapsesi on kokenut koulussa tai koulumatkalla sekä kuinka usein kiusaamista on tapahtunut. Vaihtoehtoisiksi on lueteltu yleisimmät fyysisen, sanallisen ja hiljaisen kiusaamisen muodot. Lisäksi on avoimia vaihtoehtoja, joihin voit kirjoittaa vastauksesi.

Lisäksi kysytään, kenen toimesta kiusaamiseen on puututtu ja onko sillä ollut vaikutusta kiusaamisen lisääntymiseen tai vähenemiseen.

13. Lapseni on kohdannut viimeisen vuoden aikana koulussa tai koulumatkalla:

	Ei lainkaan	Harvemmin kuin kerran kuukaudessa	Noin kerran kuukaudessa	Noin 2–3 kertaa kuukaudessa	Viikoittain	Lähes päivittäin
Töniminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lyöminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Esineellä lyöminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Esineellä heittäminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Potkiminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kuristamien	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Omaisuu- den varastaminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Omaisuu- den vahingoittaminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Muuta fyysistä väkivaltaa.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Millaista?						

Nimittely	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Haukkuminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ulkopuolelle jättäminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ohittaminen (ei puhuta, ei katsota silmiin)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Syrjintä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Solvaaminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Pilkkaaminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Halveksunta katsein ja/tai elein	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Juorujen levittäminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Uhkailua väkivallalla	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Uhkailua jollakin muulla.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Millaista? <hr/>						
Muuta sanallista tai hiljaista kiusaamista.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mitä? <hr/>						

14. Koulussa tai koulumatkalla tapahtuneeseen kiusaamiseen on puuttunut

- Kiusatun opettaja
- Kiusaajan opettaja
- Kiusatun huoltaja
- Kiusaajan huoltajat
- Koulun muu henkilökunta (ohjaajat, avustajat)
- Muut lapset
- Koulun rehtori
- Joku muu. Kuka? _____
- Kiusaamiseen ei ole puututtu.

15. Koulussa tai koulumatkalla tapahtuneeseen kiusaamisen vähentämiseen on vaikuttanut

	Täysin eri mieltä	Hieman eri mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Hieman samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Kiusatun opettajan puuttuminen	☐	☐	☐	☐	☐
Kiusaajan opettajan puuttuminen	☐	☐	☐	☐	☐

Kiusatun huoltajan puuttuminen	☐	☐	☐	☐	☐
Kiusaajan huoltajan puuttuminen	☐	☐	☐	☐	☐
Koulun muun henkilökunnan puuttuminen	☐	☐	☐	☐	☐
Muiden oppilaiden puuttuminen	☐	☐	☐	☐	☐
Koulun rehtorin puuttuminen	☐	☐	☐	☐	☐
Joku muun puuttuminen Kenen?	☐	☐	☐	☐	☐

16. Koulussa tai koulumatkalla tapahtuneeseen kiusaamisen lisääntymiseen on vaikuttanut

	Täysin eri mieltä	Hieman eri mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Hieman samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Kiusatun opettajan puuttuminen	☐	☐	☐	☐	☐
Kiusaajan opettajan puuttuminen	☐	☐	☐	☐	☐
Kiusatun huoltajan puuttuminen	☐	☐	☐	☐	☐
Kiusaajan huoltajan puuttuminen	☐	☐	☐	☐	☐
Koulun muun henkilökunnan puuttuminen	☐	☐	☐	☐	☐
Muiden oppilaiden puuttuminen	☐	☐	☐	☐	☐
Koulun rehtorin puuttuminen	☐	☐	☐	☐	☐
Joku muun puuttuminen	☐	☐	☐	☐	☐

Muuta fyysistä
väkivaltaa.

Millaista?

Nimittely

Haukkuminen

Ulkopuolelle

jättäminen

Ohittaminen (ei

puhuta, ei

katsota silmiin)

Syrjintä

Solvaaminen

Pilkkaminen

Halveksunta

katsein ja/tai

elein

Juurujen

levittäminen

Uhkailua

väkivallalla

Uhkailua jollakin

muulla.

Millaista?

Muuta sanallista

tai hiljaista

kiusaamista.

Mitä?

18. Vapaa-ajalla tai harrastuksissa tapahtuneeseen kiusaamiseen on puuttunut

- Kiusatun huoltaja
- Kiusaajan huoltajat
- Harrastuksen vetäjä
- Muut lapset
- Kiusatun opettaja
- Kiusaajan opettaja
- Koulun muu henkilökunta (ohjaajat, avustajat)
- Koulun rehtori
- Joku muu. Kuka? _____
- Kiusaamiseen ei ole puututtu.

19. Kiusaamisen vähentämiseen harrastuksissa tai vapaa-ajalla on vaikuttanut

	Täysin eri mieltä	Hieman eri mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Hieman samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Harrastuksen vetäjän puuttuminen	☐	☐	☐	☐	☐
Kiusatun opettajan puuttuminen	☐	☐	☐	☐	☐

Kiusaajan opettajan puuttuminen	☐	☐	☐	☐	☐
Kiusatun huoltajan puuttuminen	☐	☐	☐	☐	☐
Kiusaajan huoltajan puuttuminen	☐	☐	☐	☐	☐
Koulun muun henkilökunnan puuttuminen	☐	☐	☐	☐	☐
Muiden oppilaiden puuttuminen	☐	☐	☐	☐	☐
Koulun rehtorin puuttuminen	☐	☐	☐	☐	☐
Joku muun puuttuminen Kenen?	☐	☐	☐	☐	☐

20. Kiusaamisen lisääntymiseen harrastuksissa tai vapaa ajalla on vaikuttanut

	Täysin eri mieltä	Hieman eri mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Hieman samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Harrastuksen vetäjän puuttuminen	☐	☐	☐	☐	☐
Kiusatun opettajan puuttuminen	☐	☐	☐	☐	☐
Kiusaajan opettajan puuttuminen	☐	☐	☐	☐	☐
Kiusatun huoltajan puuttuminen	☐	☐	☐	☐	☐
Kiusaajan huoltajan puuttuminen	☐	☐	☐	☐	☐
Koulun muun henkilökunnan puuttuminen	☐	☐	☐	☐	☐
Muiden oppilaiden puuttuminen	☐	☐	☐	☐	☐

Syrjintä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Solvaaminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Pilkkaaminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Juorujen levittäminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Uhkailua väkivallalla	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Uhkailua jollakin muulla. Millaista?	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Muuta sanallista tai hiljaista kiusaamista. Mitä?	☐	☐	☐	☐	☐	☐

22. Sosiaalisessa mediassa tapahtuneeseen kiusaamiseen on puuttunut

- Kiusatun huoltaja
- Kiisaajan huoltajat
- Harrastuksen vetäjä
- Muut lapset
- Kiusatun opettaja
- Kiisaajan opettaja

- Koulun muu henkilökunta (ohjaajat, avustajat)
- Koulun rehtori
- Joku muu. Kuka? _____
- Kiusaamiseen ei ole puututtu.

23. Sosiaalisessa mediassa tapahtuneen kiusaamisen vähentämiseen on vaikuttanut

	Täysin eri mieltä	Hieman eri mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Hieman samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Harrastuksen vetäjän puuttuminen	☐	☐	☐	☐	☐
Kiusatun opettajan puuttuminen	☐	☐	☐	☐	☐
Kiusaajan opettajan puuttuminen	☐	☐	☐	☐	☐
Kiusatun huoltajan puuttuminen	☐	☐	☐	☐	☐
Kiusaajan huoltajan puuttuminen	☐	☐	☐	☐	☐
Koulun muun henkilökunnan puuttuminen	☐	☐	☐	☐	☐

Muiden oppilaiden puuttuminen	☐	☐	☐	☐	☐
Koulun rehtorin puuttuminen	☐	☐	☐	☐	☐
Joku muun puuttuminen Kenen? _____	☐	☐	☐	☐	☐

24. Sosiaalisessa mediassa tapahtuneen kiusaamisen lisääntymiseen on vaikuttanut

	Täysin eri mieltä	Hieman eri mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Hieman samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Harrastuksen vetäjän puuttuminen	☐	☐	☐	☐	☐
Kiusatun opettajan puuttuminen	☐	☐	☐	☐	☐
Kiusaajan opettajan puuttuminen	☐	☐	☐	☐	☐

Kiusatun huoltajan puuttuminen	☐	☐	☐	☐	☐
Kiusaajan huoltajan puuttuminen	☐	☐	☐	☐	☐
Koulun muun henkilökunnan puuttuminen	☐	☐	☐	☐	☐
Muiden oppilaiden puuttuminen	☐	☐	☐	☐	☐
Koulun rehtorin puuttuminen	☐	☐	☐	☐	☐
Joku muun puuttuminen Kenen?	☐	☐	☐	☐	☐

Kiitos ajastasi ja vastauksistasi!

Jos tutkimuksesta tai kyselystä heräsi jotain kysyttävää, ota yhteyttä sähköpostilla.

Rasmus Horn
Turun yliopisto
raheho@utu.fi

LIITE 2. Koetun kiusaamisen muuttujat ja niistä muodostetut summamuuttujat

Koetun kiusaamisen summamuuttujat	Yhteenlasketut muuttujat
Koettu kiusaaminen	<p>Koulussa tai koulumatkalla koettu:</p> <p>Töniminen</p> <p>Lyöminen</p> <p>Esineellä lyöminen</p> <p>Esineellä heittäminen</p> <p>Potkiminen</p> <p>Kuristamien</p> <p>Omaisuu den varastaminen</p> <p>Omaisuu den vahingoittaminen</p> <p>Muuta fyysinen väkivalta</p> <p>Nimittely</p> <p>Haukkuminen</p> <p>Ulkopuolelle jättäminen</p> <p>Ohittaminen</p> <p>Syrjintä</p> <p>Solvaaminen</p> <p>Pilkkaaminen</p> <p>Halveksunta katsein ja/tai elein</p> <p>Juurujen levittäminen</p> <p>Uhkailu väkivallalla</p> <p>Uhkailu jollakin muulla.</p> <p>Muu sanallinen tai hiljainen kiusaaminen</p> <p>Vapaa-ajalla tai harrastuksissa koettu:</p> <p>Töniminen</p> <p>Lyöminen</p> <p>Esineellä lyöminen</p> <p>Esineellä heittäminen</p> <p>Potkiminen</p> <p>Kuristamien</p> <p>Omaisuu den varastaminen</p> <p>Omaisuu den vahingoittaminen</p> <p>Muuta fyysinen väkivalta</p> <p>Nimittely</p>

	<p>Haukkuminen Ulkopuolelle jättäminen Ohittaminen Syrjintä Solvaaminen Pilkkaaminen Halveksunta katsein ja/tai elein Juorujen levittäminen Uhkailu väkivallalla Uhkailu jollakin muulla. Muu sanallinen tai hiljainen kiusaaminen</p> <p>Sosiaalisessa mediassa koettu: Nimittely Haukkuminen Ulkopuolelle jättäminen Ohittaminen Syrjintä Solvaaminen Pilkkaaminen Juorujen levittäminen Uhkailua väkivallalla Uhkailua jollakin muulla. Muuta sanallista tai hiljaista kiusaamista.</p>
Koettu hiljainen tai sanallinen kiusaaminen	<p>Koulussa tai koulumatkalla: Nimittely Haukkuminen Ulkopuolelle jättäminen Ohittaminen Syrjintä Solvaaminen Pilkkaaminen Halveksunta katsein ja/tai elein Juorujen levittäminen Uhkailu väkivallalla Uhkailu jollakin muulla. Muu sanallinen tai hiljainen kiusaaminen</p> <p>Vapaa-ajalla tai harrastuksissa koettu: Nimittely</p>

	<p>Haukkuminen Ulkopuolelle jättäminen Ohittaminen Syrjintä Solvaaminen Pilkkaaminen Halveksunta katsein ja/tai elein Juorujen levittäminen Uhkailu väkivallalla Uhkailu jollakin muulla. Muu sanallinen tai hiljainen kiusaaminen</p>
Koettu fyysinen kiusaaminen	<p>Koulussa tai koulumatkalla koettu: Töniminen Lyöminen Esineellä lyöminen Esineellä heittäminen Potkiminen Kuristaminen Omaisuuksien varastaminen Omaisuuksien vahingoittaminen Muuta fyysinen väkivalta</p> <p>Vapaa-ajalla tai harrastuksissa koettu: Töniminen Lyöminen Esineellä lyöminen Esineellä heittäminen Potkiminen Kuristaminen Omaisuuksien varastaminen Omaisuuksien vahingoittaminen Muuta fyysinen väkivalta</p>
Sosiaalisessa mediassa koettu kiusaaminen	<p>Sosiaalisessa mediassa koettu: Nimittely Haukkuminen Ulkopuolelle jättäminen Ohittaminen Syrjintä Solvaaminen</p>

	Pilkkaaminen Juorujen levittäminen Uhkailu väkivallalla Uhkailu jollakin muulla Muu kiusaaminen
Koulussa tai koulumatkalla koettu kiusaaminen	Koulussa tai koulumatkalla koettu: Töniminen Lyöminen Esineellä lyöminen Esineellä heittäminen Potkiminen Kuristaminen Omaisuuden varastaminen Omaisuuden vahingoittaminen Muuta fyysinen väkivalta Nimittely Haukkuminen Ulkopuolelle jättäminen Ohittaminen Syrjintä Solvaaminen Pilkkaaminen Halveksunta katsein ja/tai elein Juorujen levittäminen Uhkailu väkivallalla Uhkailu jollakin muulla. Muu sanallinen tai hiljainen kiusaaminen
Vapaa-ajalla tai harrastuksissa koettu kiusaaminen	Vapaa-ajalla tai harrastuksissa koettu: Töniminen Lyöminen Esineellä lyöminen Esineellä heittäminen Potkiminen Kuristaminen Omaisuuden varastaminen Omaisuuden vahingoittaminen Muuta fyysinen väkivalta Nimittely

	<p>Haukkuminen Ulkopuolelle jättäminen Ohittaminen Syrjintä Solvaaminen Pilkkaaminen Halveksunta katsein ja/tai elein Juorujen levittäminen Uhkailu väkivallalla Uhkailu jollakin muulla. Muu sanallinen tai hiljainen kiusaaminen</p>
Koulussa tai koulumatkalla koettu fyysinen kiusaaminen	<p>Koulussa tai koulumatkalla koettu: Töniminen Lyöminen Esineellä lyöminen Esineellä heittäminen Potkiminen Kuristaminen Omaisuuden varastaminen Omaisuuden vahingoittaminen Muuta fyysinen väkivalta</p>
Koulussa tai koulumatkalla koettu hiljainen ja sanallinen kiusaaminen	<p>Koulussa tai koulumatkalla koettu: Nimittely Haukkuminen Ulkopuolelle jättäminen Ohittaminen Syrjintä Solvaaminen Pilkkaaminen Halveksunta katsein ja/tai elein Juorujen levittäminen Uhkailu väkivallalla Uhkailu jollakin muulla. Muu sanallinen tai hiljainen kiusaaminen</p>
Vapaa-ajalla tai harrastuksissa koettu fyysinen kiusaaminen	<p>Vapaa-ajalla tai harrastuksissa koettu: Töniminen Lyöminen Esineellä lyöminen Esineellä heittäminen</p>

	Potkiminen Kuristaminen Omaisuuden varastaminen Omaisuuden vahingoittaminen Muuta fyysinen väkivalta
Vapaa-ajalla tai harrastuksissa koettu hiljainen ja sanallinen kiusaaminen	Vapaa-ajalla tai harrastuksissa koettu: Nimittely Haukkuminen Ulkopuolelle jättäminen Ohittaminen Syrjintä Solvaaminen Pilkkaaminen Halveksunta katsein ja/tai elein Juorujen levittäminen Uhkailu väkivallalla Uhkailu jollakin muulla. Muu sanallinen tai hiljainen kiusaaminen